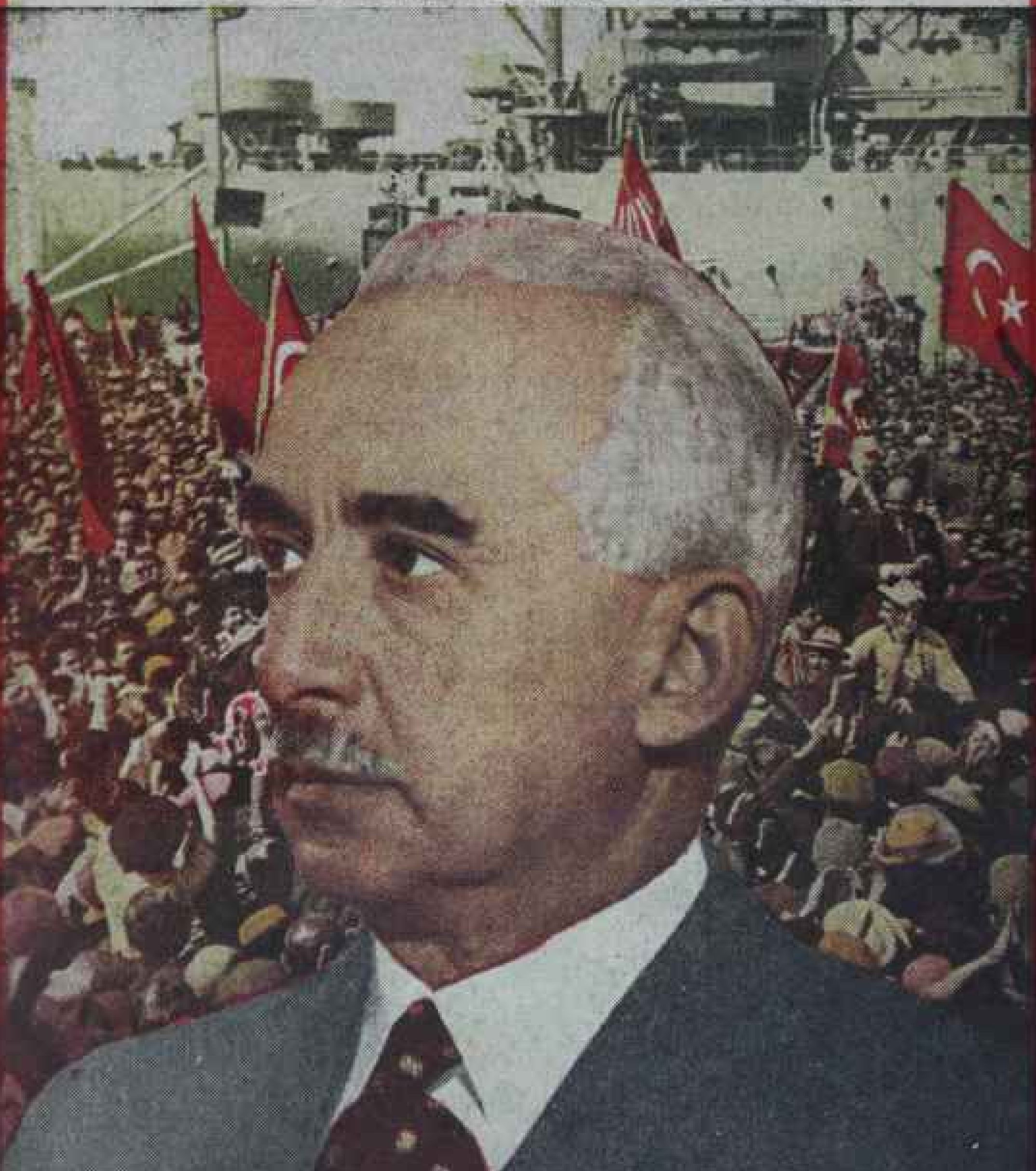
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Alnınızda husule gelen çizgiler HAVILLAND Kremi ile yapacağınız masajlarla pek alâ giderilebilirler.
Yanaklardaki çizgilerin derinleşmemesini sağlamak için hergün HAVILLAND Kremi ile masaj yapınız.
Boyun çizgilerini, HAVILLAND'ı Fon de ten olarak kullanmakla kaybedebilirsiniz.
CİLD BAKIMININ YAŞI YOKTUR
Filhakika :
Devamlı surette mantarlaşıp ölen ve tekrar yenilenen cildin bu keyfiyetini daha büyük yaşlarda da intikal ve devam ettirmek için muhakkak mükemmel besleyici kremlere ihtiyaç vardır.
İşte size en şöhretlisi :
Havilland
Güzel kadının kremidir
4

Mental
Ağzın nahoş kokularını
KLOROFİLLİ
Mental
Tabletleri yok eder

A K İ S

Haftalık Aktualite Mecmuası

Yıl : 4 Cilt XI, Sayı : 180

Yası İşleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 . Ankara
İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
İlhami SOYSAL

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSİ

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Şartları.ç

3 aylık	**(12 nüsha) :**	**8 lira**
6 aylık	**(25 nüsha) :**	**18 lira**
1 yıllık	**(52 nüsha) :**	**82 lira**

İla*n* ***Şartları:***
3 **renkli arka kapak (Tam sayfa) :**

350 lira

Kapak İçi 300 lira, metin sayfaları

Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih . 17.10.1957

Kapak resmimiz

İsmet İnönü

Milletin huzurunda

Kendi Aramızda

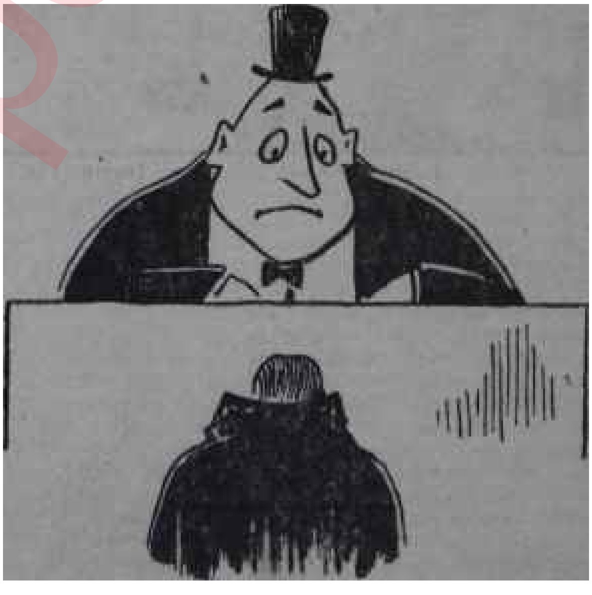
Sevgili AKİS Okuyucuları

Seçimler günün belli bağlı mevzun olmakta devam ediyor. Zaten, «unun şurasında sevimlere bir hafta kadar bir şey kaldı. Her geçen gün, seçim kampanyasının tansiyonunun biraz daha artmasına sebeb oluyor. Millet gerilmiş bir yay gibi 27 Ekimi bekliyor. Neyin ak, neyin kara olduğu o günün akşamı seçim sandıklarının açılması ile belli olacak. Seçimlerin arifesinde hemen bütün siyasî partiler kendi yoğurtlarının daha tatlı olduğunu söyleyerek milleti yemeğe davet ediyorlar. Hangi yoğurtçu benim yoğurdum ekşi der ki? Siyasî mücadelenin, daha doğrusu demokrasi mücadelesinin pek hararetlendiği şu günlerde AKİS sizlere 74 yaşında olduğu halde yılmadan, yorulmadan çalışan, bu mücadeleye gönül vermiş, 1 numaralı demokrasi mücahidi unvanını almağa hak kazanmış birisinin, İnönünün bu güne kadar bilinmeyen taraflarını bilinmeyen hususiyetlerini tanıtmağa çalışıyor. Bu yazıda, hayatının son gayesi olan demokrasinin memlekete yerleştiğini görmek için, 74 yaşına, rağmen mücadele eden, vatan sathını karış karış dolaşan bir insanın ideali için nelere katlandığını göreceksiniz.

Rotaliterliğe meyyal partilerin pek çoğunda görülen "sır küpü" olmak hevesi yıllardan beri D. P. de de devam edip gidiyor. D. P. içindeki mücadelelerin, çekişmelerin, huzursuzlukların hiç **birini** dışarı sızdırmamak için elinden **geleni** ardına koymuyor. Bu bakımdan da Türk basınında hakkında en az haber yazdan parti, -hem de iktidarda olduğu halde. D. P. dir. Ama muhakkak ki D. P. nin içinde de birşeyler olmaktadır. İşte bu olan şeylerin hiç değilse bir kısmım daima **AKİS'de** bulmak mümkün olmuştur. AKİS'in, "sır küpü" olmak özentisi içindeki "meçhuliyet" meraklılarının daima iç yüzlerini meydana koyduğunu hatırdan çıkarmadan, yapraklarını çevirebilirsiniz.

AKİS'in en çok alâka uyandıran sayfalarından biri de hiç şüphe yok ki KADIN sayfasıdır. Bu sayfaları hazırlayan arkadaşımız Jale Candan adına hemen gün geçmiyor ki bir mektup gelmesin. Bilhassa AKİS'deki son değişiklikler üzerine pek çok kadın okuyucumuzdan aldığımız mektuplar kadın sayfalarının kısılması ihtimalinden doğan endişeleri dile getiriyordu. İşin hoş tarafı kadınlar kadar erkekler de KADIN sayfalarımızla alâkalanıyorlar. Pek çok erkek okuyucudan gelen mektup, Jale Candana teşekkürlerle dolu oluyor. Hemen bütün erkek okuyucuların ittifak ettikleri husus da Jale Candanın kadınlarımıza sade ve ucuz elbise modelleri tavsiye etmesi. Dolayısı ile kocaları kollaması.

Son günlerin seçim mücadelesi içinde İktidar partisi müstakbel bir "Yeni Nizam" vaad ederken, muhalefet partileri ve bilhassa C. H. P. bambaşka şeyler, demokrasinin gerçekleşebilmesi için gerekli şeyleri getireceklerini vaad etmektedirler. İktidarı kazandığı takdirde hali hazır antidemokratik kananları kaldırarak seçimlerde nisbi temsil usulünü kabul edeceğini, Çift Meclis, Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hakimler Şurası kuracağını, enflasyona son vereceğini vaadeden C.H. P. nin dillerde dolaşan bu vaadlerinin sloganları neleri ifade etmektedir? İşte AKİS bunları mümkün olduğu kadar resimlerin ve grafiklerin de yardımı ile basit bir şekilde izah ederek vatandaş zihninde çengellenen suallerin cevaplarını vermeğe çalışmıştır. Bundan sonra da AKİS'de pek çok şeyin resimlendirilmiş şekilde izahını bulacaksınız.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Demokrasinin yeni tarifi

Bütün bu hafta boyunca devletin tarafsız olması lâzım gelen radyoları bütün gayretleriyle bir hususu millete ispat etmeğe çalıştılar. Bu gayretlerinde inanılmaz bir başarı gösterdiklerini kabul etmek lâzımdır. Radyoları dinleyen herkes İktidarla Muhalefetin elhak seçimlere eşit şartlar altında girmediklerine kat'i surette inandı. Gündelik üç haber bülteninden başka Radyo Gazetesi ve Köy Postası saatlerinde Demokrat liderlerin yaptıkları D. P. propagandası kelimesi kelimesine yayınlandı. Buna mukabil memlekette bir de Muhalefet bulunduğu ve onun liderinin de nutuklar vermekte olduğu sadece şu neviden cümlelerle anlaşılıyordu: "Hatip İsmet İnönünün aynı: yerde söylediği sözlere şimdi cevap vereceğini bildirerek demiştir ki.." Bundan sonra dinleyicilere Demokrat liderlerin ağzından İsmet İnönünün ne korkunç, Muhalefetin ne habis, İktidarın ne mükemmel olduğu anlatılıyordu. Eee, eşit şart diye de bundan başka bir Şeye denmezdi ya.. .

Ama radyoların dinleyicileri sokağa çıktıklarında duvarlara yapıştırılmış bir afişle karşılaşıyorlar ve işte o zaman makaraları koyuveriyorlardı. Afişte aynen şöyle deniliyordu: "Madem ki **reyini** istediğine verebiliyorsun, işte Demokrasi budur! Oyunu D. P. ye **ver."**

Umumî kanaat bu parlak vecizenin D. P. bucak başkanlarından Bay Muammer Karaca tarafından hazırlandığı merkezindeydi.

C. H. P.

Bir ömür boyunca

(Kapaktaki devlet adamı)

İsmet İnönü, kucağında tuttuğu en küçük torunu bıyıklarını çekiştirirken: "— Hayatımın son senelerini köşemde, çocuklarımın, torunlarımın arasında, okuyarak ve yazarak geçirmek istemez miyim? Ama başladığım bir işi bitirememek ağırıma gidiyor" dedi.

İnönü annesi, eşi, kızı, torunuyla beraber
Pembe evde dört nesil bir arada

Vakit öğleye yaklaşıyordu. Çankayadaki pembe evin yemek odasında bütün bir aile, dört nesil toplanmıştı. Bu haftanın başındaydı. C. H. P. Genel Başkanı bir gün evvel, geç saatlerde Karadeniz sahilinden dönmüştü. O gün, akşam üzeri Konyaya gidecekti. Bir yanında refikası, diğerinde kızı vardı. Valdesi, köşedeki koltukta oturuyor ve 74 yaşındaki oğluna, sanki oğlu henüz 4 yaşındaymış gibi bakıyordu. Şefkat dolu bir sesle:

"— İnşallah evlâdım, inşallah, dedi. Başladığın hangi işi bitirmedin ki, bunu bitiremeyesin ?."

Besinde şefkat kadar gurur da vardı. Ve bu, haklı bir gururdu. Zira İsmet İnönü hakikaten memleket hizmetinde geçirdiği uzun, upuzun yıllar boyunca giriştiği her işi başarıya ulaştırmıştı. Kayınvaldesinin duasına Bayan İnönü de iştirak etti:

"— İnşallah Paşacığım. Başladığınız o işin de tamamlandığını göreceksiniz".

Başlanmış, iş, Demokrasi dâvasıydı. İsmet İnönünün tek ihtirası buydu. Onu gerçekleştirdikten sonra özlediği hayata kavuşacak, hakikaten çocuklarının ve torunlarının arasında, okuyarak ve hatıralarını yazarak nihayet mesuliyetsiz. nihayet mücadelesiz, nihayet sakin günler geçirecekti. Bunu özleyen sadece İsmet İnönü değildi. Bayan İnönünün de tek arzusu buydu. Zaten bundan dolayı değil miydi ki seçim kampanyasına girişirken İsmet İnönünün, İktidar tek başına C. H. P. ye teveccüh ettiği takdirde hükümet başkam olarak vazife görmeyi düşündüğünü söylemesi Mevhibe İnönüye dünyaları bahşetmişti. Demek ki o ihtimal gerçekleştiği takdirde evinden çıkmasına, köşke taşınmasına lüzum kalmıyacaktı. Altı ay müddetle Paşası elbette ki çok çalışacak, çok yorulacaktı. Ona. kırk bir senedir yaptığı gibi görülmemiş bir şefkatle bakmakta devam edecekti. Al-

Haftanın içinden

Sabık Başbakanlar Şerefleriyle Yaşarlar

Metin TOKER

Demokratik rejimlerin, iş başında bulunanlar bakımından, totaliter rejimlere nazaran bir faydası vardır. Gerçi Demokratik rejimlerde iş başına geçmek de, iş başında kalmak da daha zordur, insanda daha fazla kabiliyet, daha fazla meziyet ister; ama iktidardan ayrılanlar İktidara tekrar gelmek imkânını daima muhafaza ederler. Totaliter rejimlerde İktidardan ayrılmak yoktur; İktidardan düşülür. Bir kere de düşüldü mü sabık diktatörü bekleyen ya, ölüm, ya en hafifinden sürgündür. Onun içindir ki öyle rejimlerin başında bulunanlar mevkilerinden sureti kafiyede ayrılmak istemezler. Doğrusu, bunda haklıdırlar da.. Kim kurşuna dizilmeyi, bacağından bir sokak lambasına tepetakla asılmayı, bir ecnebi harp gemisine pijamayla sığınmayı, üzerine benzin dökülüp yakılmayı gönül rızasıyla kabul eder? Halbuki bu neviden ihtimaller Demokratik rejimlerde yoktur. Oralarda İktidardan ayrılan Muhalefete geçer, Muhalefette çalışır, bîr gün yeniden İktidarı alır. Başka bir seçimde tekrar kaybeder, tekrar Muhalefet vazifesi görür, arkadan öteki seçimi kazanır. Millet bir seferinde reyile iş başından uzaklaştırdığını, bir seferinde gene reyiyle iş başına getirebilir. Her şey millet karşısında muvaffak olmaya bakar. İktidarda ve Muhalefette..

Uzun zamandan beri Türkiyede bir söz dolaşıyor. Adnan Menderes "Ben kendime Sabık Başbakan dedirtmeyeceğim" demiş. Söz, gazete sütunlarına da geçmiştir. D. P. Genel Başkanı hakikaten bu mealde bir cümle sarfetmiş midir, bilinmez. Fakat D. P. nin mutlaka İktidarda kalmak için aldığı tedbirler ve kullandığı usuller göz önünde tutulursa bunun, hiç olmazsa başarılı bir yakıştırma olduğunu inkâr imkânı yoktur. Anlaşılması güç nokta Adnan Menderesin kendisine "Sabık Başbakan" denmesinden niçin bu kadar ürktüğü, heyeti umumiyesi itibarile D. P. nin niçin mutlaka İktidarda kalmak için direndiğidir. Adnan Menderes İktidardan ayrıldığı gün bu topraklar üzerinde başı yukarda yaşayacak, Muhalefet saflarında vazifesin] şerefle ifa edecek ve kuvvetle muhtemeldir ki terkettiği mevkie bir gün daha fazla tecrübe, daha fazla görgü ve belki de en mühimi insaf ile, tahammül ile gelecektir. Tâ ki rejimimiz Demokratik bir rejim olarak kalsın. Böyle rejimlerde İktidardan ayrılanların siyanet meleği, siyanet meleklerinin en kudretlisi, millettir.

Adnan Menderes çok hatâ yapmış bir başbakandır. Bu hatâları yüzünden topyekûn millet ve tek tek şahıslar lüzumsuz ıstırap çekmişlerdir. Bütün bunlar önlenebilirdi. Adnan Menderes çeşitli tesirlerin neticesi ıstırapları önlemedi. Bugün İktidardan ayrılmasının lüzumu buradan ileri geliyor. Yedi sene içinde mutlaka görüp anlamıştır ki devlet idare etmek kolay değildir, çocuk oyuncağı olmaktan çok uzaktır ve gölgede yatıp güneştekinin işine karışmak güneşte çalışmaktan rahattır. Ama bu topraklar üzerinde bir tek şahıs çıkar da -hakikaten çok ıstırap çekmiş olsa bile- Adnan Menderesin memleketini sevmediğini, tamamile şahsî ihtiraslarını tatmin maksadıyla bunca sıkıntıyı Türk milletine reva gördüğünü, İktidarın nimetlerinden istifadeden başka şey düşünmediğini söylerse dünyanın ve ahretin bütün laneti onun üzerinde olacaktır. Zira Adnan Menderesin vatanperverliğinden şüphe etmeye hiç kimsenin hakkı yoktur.

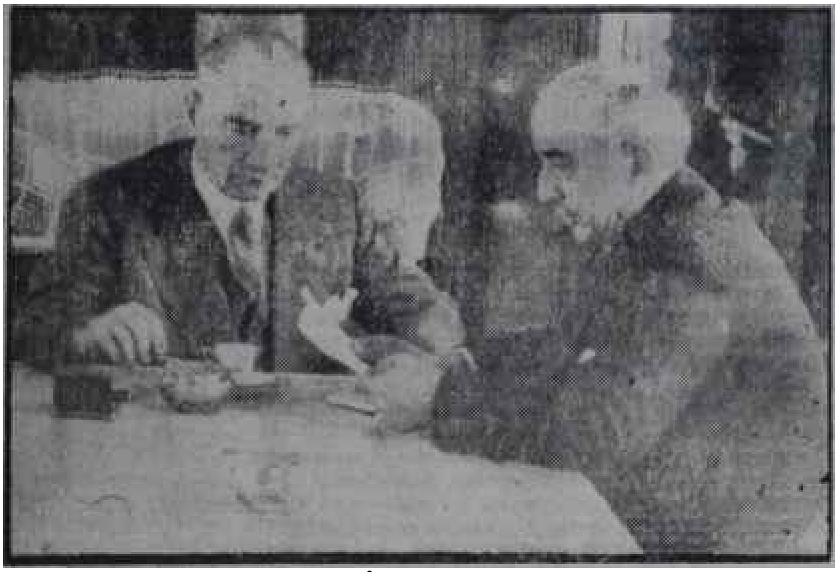
şimdi mesele nedir? Mesele biraz da Başbakanın vatanperverliğinden ileri geliyor. Adnan Menderes bu memlekete en iyi hizmet şeklinin kendi tuttuğu yol olduğuna samimî surette inanıyor. Samimi bulunmasa iş kolaylaşırdı. Başbakanın etrafı yapılanların yanlışlığını bilen, kapalı kapılar arkasında bunu söylemekten çekinmeyen, fakat menfaatleri icabı kavuk sallayanlarla doludur. Ama Adnan Menderes onlardan apayrı bir hüviyet taşımaktadır. Hayatını, inandığı bu davaya vakfetmiştir, kurban etmiştir. Başbakan olmayı çok kimse ister, halbuki pek az kimse bilir ki Adnan Menderesin hayatı tamah edilecek hayatların sonuncusudur. Şafaktan pek az zaman sonra başlayıp şafağa pek az zaman kalana kadar bin türlü dertle dolan bu ömrün cefası, sefasıyla kıyas dahi edilemez. Hoş gelen, uzaktan davulun sesidir.

Böyle olduğu içindir ki Adnan Menderese artık oturup, sükûnetle, tuttuğu yolun en iyi yol olmadığını anlatamazsınız. Sizi anlamasına imkân yoktur. Onu ikna edemezsiniz. Yaptığı ve tasvibine asla imkân olmayan bir; çok hareket hep memleket hizmetinde kalabilmek, memleketi kendi hizmetinden müstefit kılabilmek arzusunun neticesidir. Adnan Menderes için vatanın hayrına bir tek Başbakan vardır, o da Adnan Menderestir. Nutuklarında söyledikleri doğrudur; eğer İktidara geçtiğinde içi memleket aşkıyla titremeseydi pek âlâ gününü gün edebilir, işin kolayına sapabilir, 1950'nin prestijiyle uzun, upuzun seneler gürültüsüz ve patırtısız koltuğunda oturabilirdi. Büyük reformlar daima büyük gaileler açar. Ama siz bunu hulûs ile kabul etseniz de, yaptıklarının daha az hatayla, daha az ıstırap mukabilinde, hele hürriyetlere el dahi sürülmeden yapılabileceğini, ancak o takdirde kendisinin "Başardı Başbakan" sıfatını hak edeceğini Adnan Menderese kabul ettiremezsiniz. Adnan-Menderes şimdi o haldedir ki ulviliğine yürekten inandığı bu gayeye varmak için hemen her çareyi, mubah addetmektedir. Halbuki mubah değildir. Çarelerin kötü seçilmesi, aksine, gayeyi ulvilikten pek uzaklara götürmektedir. Böyle hallerde o ikitdara rey verilmez.

İşte, Demokrasinin fazileti buradadır. Totaliter bir rejim içinde İktidarın başı bu haleti ruhiye içine girdi mi ya "maktul', ya "müntehir" olarak tarihe geçer. Bunun başka türlüsü yoktur. Ama Demokratik rejimlerde ürkülecek değil, hasreti duyulacak bir üçüncü sıfat vardır: "Sabık". "Sabık Cumhurbaşkanı", "Sabık Başbakan" olursunuz. Hâdiseleri görme zaviyeniz değişir. O zaman anlarsınız ki yaptıklarınız, yapmak istedikleriniz başka türlü de yapılabilirdi. Daha iyisi, insanları biraz daha tanırsınız. Görgünüz inanılmaz bir terakki kaydeder. İktidardayken kulaklarınızı tıkadığınız dostane İkazların pek çok hakikat payı taşıdığım idrak edersiniz. Öylesine olgunlaşırsınız ki ağzınızdan vatan sevgisi, sadece aklı selime uygun fikirler halinde dökülür. Bir de etrafınıza bakarsınız, itibarınız, üzerinizde İktidarın hilafını taşıdığınız günlere nisbstle bir misli, bin misli artmıştır. İçinde yaşadığımız devirde böyle bir şahsiyet gözlerimizin tâ önünde değil midir?

Sabık Başbakanlar şerefleriyle yaşarlar. Ta ki bu Başbakanlar vatanperver Başbakanlar olsunlar. Hatalı Başbakan şerefinden hiç bir şey kaybetmemiştir. Adnan Menderes milletinin kendisine "Sabık Başbakan" demesinden niçin ürküyor? Tarih onu daima, belki hatalı, ama bu topraklar üzerinde yaşayanları daha mesut, daha müreffeh kılmak için yüreği titreyen bir devlet adamı olarak tescil edecektir.

Ve Adnan Menderes hakikaten öyledir.

Atatürk ve İnönü çalışıyorlar

İki büyük baş, bir büyük ideal

tı ayın sonunda İsmet tnönünün "bitirememek ağırıma gidiyor" dediği demokratik rejim bu topraklar üzerinde bütün müeyyideleriyle ve daha mühimi, geçirilmesi şart olan merhaleleri geçirmiş olarak yerleşecekti. Pembe ev, içinde bir hükümet başkanının çalışmasına ziyadesiyle alışıktı. Odanın ortasında duran şu büyük masanın başında kaç defa kabine toplantısı yapılmıştı ve bunun kaçında başkanlık mevkiini büyük Atatürk işgal etmişti. Evin dört bir tarafı katıra doluydu. İsmet İnönü gibi bir şahsiyetin, Cumhurbaşkanlığı köşkünde geçen on iki yıl hariç, fasılasız yirmiiki sene yaşadığı bir yerin hatıralarla dolu olmamasına zaten imkân mı vardı?

Maziye bakınca

İsmet İnönü bundan bir müddet evvel gazetecilerle yaptığı konuşmada istikbal bahis mevzuu edildiğinde:

"— Başkalarının istikbal dediği her şey, benim mazimdedir" demişti.

Hakikaten simdi dönüp te geriye baktığında bir insanın tamah edeceği her şeye erişmiş olduğunu görüyordu. Maddî ve manevî en yüksek mevkilere yükselmişti. Paşalık, Cephe Kumandanlığı, Bakanlık, Başbakanlık, Cumhurbaşkanlığı.. Bunların hepsinin üstünde de, bilhassa son senelerde milletinin onun şahsına karşı gösterdiği hudutsuz saygı ve sevgi.. Fakat bunların ne zahmetler, ne eziyetler, ne gayretler ve ne fedakârlıklar pahasına elde edildiği pek az kimsenin malûmuydu. İsmet İnönü bütün hayatı boyunca en haksız hücumlara uğratılmış, başkalarına atılan yıldırımları seve seve kendi üzerine çekmiş, omuzlarına yapılan işlerin mesuliyetini almış, parlak taraflardan kendisine pay çıkarmağa çabalamamıştı. Sadece bir gün, bir tek gün, o da Muhalefet yıllarında, Mecliste üzerine pek varıldığı sırada kürsüye çıkmış ve iki cümle söylemişti. Bir devrin bütün kusurları ona malediliyordu. Halbuki o devrin Cumhurbaşkanı, Başbakanları vardı, ölmüşlerdi; başka Başbakanları, saf değiştirmişlerdi; Bakanları, Valileri ayrılmışlardı. Şimdi bütün o devirden bir İsmet İnönü mesul tutuluyordu, bir ondan hesap soruluyordu. Ama İsmet İnönü bu vazifeye hazırdı, zira yürekten inanıyordu ki hesabı sorulan devrin şerefi şereflerin en büyüğüydü ve kendisinin veremiyeceği tek bir hesap yoktu. Yaşı yetmişin üzerindeki adam bu sözleri söyleyip kürsüden inmişti. O inerken dinleyicilerden pek çoğunun gözünde yaş vardı. Bugünkü engin sevgi ve saygı, işte böyle kazanılmıştı.

Bir nesil ki..

İsmet İnönü öyle bir nesildendi ki o neslin mensupları çok genç yaşlarında mücadeleye atılmışlar, mücadelelerin en yamanını yapmışlar, tarihi elleriyle yazmışlardı. Seneler seneleri takip etmiş, ama vazife bitmemişti. Evvelâ genç bir topçu subayı görüyoruz. Politikanın tâ içinde. Zaten politikanın beşiği, Harbiye. Ateş gibi bir şey. Arkadan genç bir kurmay. O cephe senin, bu cephe benim. Yemende Kurmay Başkam. İlk siyasi müzakeresini İmam Yahya ile orada yapıyor. Muvaffak da oluyor. Yeni harpler, yeni cepheler. Omuzundaki yıldızlar bir yandan da çoğalıyor. Evleniyor ama, balayım tek başına yadellerde geçiriyor. Zaten kendi neslinden ve kendi mesleğinden olan herkes ayni hayatı yaşamıyor mu? Nihayet İstiklâl Harbi gelip çatıyor. Genç kurmayı tabii Anadoluda görüyoruz. Başkumandanın sağ kolu. Cephe kumandanlığı yapıyor, İnönü harplerini kazanıyor. Yeni rejimin ikinci adamı olma yolundadır. Mustafa Kemal herkesten çok onu beğeniyor, herkesten çok ona güveniyor. Aradan seneler geçecek, Türkiyede çok partili rejime geçilecek, o zaman Muhalefet lideri İnönü aleyhinde türlü laflar söylenecek. O kadar ki, İstiklâl Harbindeki rolünü, hizmetlerini dahi . münakaşa edecekler, Ama bunlar daima karşılarında reddedilmez bir şahid bulacaklar: Nutuk. Mustafa Kemal Zafer Destanını anlatan Büyük Nutuk'ta her şeyi etraflı şekilde anlatacak ve İsmet Paşa tarihe onunla geçecek. Zaten hâdiseler bunu göstermeye kâfi değil mi? Müttefiklerle ilk mütareke görüşmesi yapılacak. Mustafa Kemal bir adamı bu işe memur ediyor: İsmet Paşa. Müttefiklerle barış müzakeresi açılacak. Mustafa Kemal bir adamı bu işe memur ediyor: İsmet Paşa. İnkılâplar devri başlıyor. Mustafa Kemal bir adamı en yakınına alıyor, başvekili yapıyor: İsmet Paşa. Ve ikisi, elele, Türk tarihinin büyük eserini meydana getiriyorlar. Harplerden çıkmış bir memleketin dertleri, elbette ki kasasında 130 ton altını,. dünyada büyük itibarı ve 800 milyon dolar geliri olan bin memleketin dertlerinden biraz değişik olacaktır. Atatürk ve İnönü işte o dertleri hallediyorlar. Hem de ina-

İnönü annesi ile vedalaşıyor

Dualar evde edilir

nılmaz inkılâpları gerçekleştirerek. Büyük Kurtarıcı ebediyete göçtüğünde Büyük Meclis Celal Bayarın ve Adnan Menderesin de reyleriyle ve ittifakla onun en yakın mesai arkadaşını halef seçiyor, memleketin mukadderatını onun ellerine terkediyor. İyi ki de terkediyor, zira İkinci Dünya Harbi patlıyor ve İnönü* ancak kendisinin başarabileceği bir mucizeyi gerçekleştiriyor: Türkiyeyi ateşin dışında tutmaya muvaffak oluyor. Zaten bu hayat, artık tarihin malı olmuştur ve malûmdur.

Demokrasinin peşinde

Şimdi, son mücadelesini, başladığı işi bitirme mücadelesini yapan adam işte bu noktaya o merhalelerden geçerek gelmişti. Faziletine inan. dığı rejim daima Demokrasi olmuştu ve her şeyi bir gün ona selâmetle varabilmek için vasıta saymıştı. Tıpkı Atatürk gibi.. Unutulmaz hatıralarla dolu olan İsmet İnönünün bir hatırası buna dairdi. Seneler öncesiydi. Çankayaya gitmişti. Vakit öğleye yaklaşıyordu. Atatürk kendisini yatak odasına almıştı. Büyük Kurtarıcının üzerinde sabahlık vardı. Memleket Serbest Fırka günlerini yaşıyordu ve bunlar çok heyecanlı günlerdi.. Serbest Fırka tecrübesine Atatürk ve İnönü her şeyden çok bir mürakabe sistemi sağlamak için atılmışlardı. Başbakan Cumhurbaşkanına Parti içine sızmış nüfuz tacirlerinden şikâyet etmişti. "Hırsızlıklarıyla uğraşıyorum", demişti. Cumhurbaşkanı da aynı ıstırabı duyduğu için ."Niçin" diye sormuştu. "Elinde bütün kuvvet var ya.." O zaman İnönü, tarihimizde unutulmıyacak bir söz söylemişti:

"— Bu, kuvvetle olacak iş değil.. Ne zaman ki biri Mecliste karşıma geçer ve hırsızlıkları kürsüden bağıra bağıra yüzüme söyler, o vakit bunları önliyebilirim."

Atatürk de aynı kanaatteydi. Onun da ideali inkılâpların masun kalacağı bir murakabe rejimini şu topraklar üzerinde gerçekleştirmekti. Devletin iki büyüğü, Serbest Fırka tecrübesini işte böyle kararlaştırmışlardı. Sonra Yalova temasları olmuş, Fethi Bey vazifelendirilmiş, ikinci parti siyasî hayatımız içinde yerini almıştı. Hem de inanılmaz bir kuvvet ve kudretle. Memleketin her tarafında yeni parti büyük itibar görüyor, alâka çekiyordu. Günler o günlerdi. Atatürkün yatak odasında bu mesele bahis mevzuu edilmişti. İnönü, Büyük Kurtarıcının gözlerinde gördüğü azim ve kararlılığı asla unutmamıştır. Atatürk kendisine demişti ki:

"— İsmet, her şeye yeni baştan başlamamız lâzım.. Mücadelemizi tekrarlıyacağız. Hazır mısın?"

İnönü nasıl hazır olmazdı? Büyük bir heyecan, içinde:

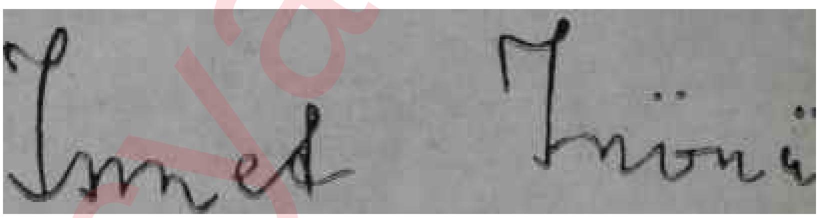
— Elbette, demişti, siz ve ben, elele gene muvaffak oluruz.."

Nitekim mücadeleye başlamışlardı da.. Ama her ikisi için de, her şeyden mühim olan inkılâplar tehlikeye girince.. İlk Demokrasi denemesinin nasıl dejenere edildiğini ilerde tarih bütün açıklığıyla gözlerin önüne koyacaktır. Hâdisenin bugün için mühim olan tarafı Cumhuriyeti kuranların hangi rejimi özlediklerini göstermesidir.

İkinci adım

İkinci adım İnönünün ilk Cumhurbaşkanlığı yıllarına rastlar. Cumhurbaşkanı İstanbul Üniversitesinde konuşmuş ve tıpkı 1945 in meşhur 19 Mayıs nutkunda tekrarlıyacağı gibi Demokrasiye geçmek arzusunu açıkça ifade etmiştir. O tarihlere rastlayan bazı hâdiseler çok manalıdır. İnönü kurulacak bir ikinci partinin Atatürk düşmanlığı yoluna sapmaması için bütün tedbirleri almıştır. Evvelâ, bir "Atatürk münakaşası"nın açılmasını sureti katiyede önlemiştir. Atatürke muhalif olanları yanına çağırmış, onlara görüşlerim, anlatmış, hepsine siyasî hayatımızda yer vermiştir. Çok partili rejime o yoldan geçilebilirdi. Adım atılmıştı. Fakat ikinci Dünya Harbi

Zira şimdiye kadar ki bütün tecrübeler bir kaç ay içinde iflas ettiği halde son tecrübenin yıllardır, iyi kötü devam etmekte bulunması onun büyük iftihar vesilesidir. Arkadaşları, yeni rejime geçilirken ona çok söylemişlerdir. "Sana öylesine hücum etmeye başlarlar ki, dayanamazsın Paşam" demişlerdir. İsmet İnönü "Dayanırım" demiştir vs dayanmış tır da. 1946 - 1950 arasında kulaktan kulağa yapılan, 1950 yi takib eden senelerde açıkça en kaba şeklini alan ve bugüne kadar devam eden hücumları daima sükûnetle karşılamıştır. İktidarın el değiştirdiği ilk günlerde kabahati ihtimal ki İnonü ve Lozan zaferlerini kazanmak olan eski Cumhurbaşkanının hudut harici edilmesini ,hattâ daha iyisi derisinin soyularak içine saman doldurulmasını tavsiye eden kıymetli Demokratlar çıkmıştır. Bir zamanlar onun elini öpmeyi şeref sayanlar yüzüne karşı "profesyonel cani" diye haykırmışlardır. Oğluna iftira edip mahkemelere vermişler, yalnız İsmet İnönüye değil, bütün ailesine ıstıraplı günler geçirtmişlerdir. Kendisi, Partisi kahredilmek istenmiştir.

İsmet İnönünün imzası

Tarihî kararların alâmeti farikası

ve onun hudutlarımıza kadar gelen ateşi tecrübeyi bir müddet daha geciktirmiştir. Harp biter bitmez o 19 Mayıs nutkunun irad edilmesi niyetin terkedilmemiş olduğunun delilidir. O günleri hatırlayanların 1946 - 1950 yılları bülbüllerinin ancak İnönünün samimi surette çok partili rejimi arzuladığına kani olup mücadele sahasına atıldıklarını kolaylıkla hatırlayabilirler. Hemen hepsi, mücadeleye atıldıktan sonra dahi eski Milli Şefin gözlerinin içine bakmışlar ve "teşvik gördükleri için cesaretleri kahramanlık haline gelmiştir. İsmet İnönünün "başladığım iş" dediği Demokrasiyi mutlaka gerçekleştirmeyi bu kadar şiddetle arzulamasının sebebi budur.

Hücumlara karşı zırh

Bugün İsmet İnönüye bir çok eski arkadaşı hâlâ gelir ve:

"— Paşam, biz söylemedik mi, biz çırpınmadık mı İktidarı verme diye.. İşte, bak, ne oldu" derler.

İnönü onların hepsinin çenesini okşar ve gülümseyerek:

"— Bakıyorum, ne olmuş?. Fena mı oldu?" der.

Sadece Zafer gazetesinin çıktığı günden bu yana İnönü hakkında yazdıkları yüz kızarmadan okunmayacak bir cilt teşkil eder. Ama İnönü bunların hepsini evvelden hesaplamış, göze almış bulunduğu için sinirlerim asla bozmamıştır. Bu tahamülünün esasında bir tek mesnedi vardır: Kültür. İsmet İnönü insanların, kültürleri sayesinde her güçlüğü yenebileceklerinin bugün canlı timsalidir.

Okuyan adam

İsmet İnönünün son derece mazbut bir aile hayatı vardır. İktidar hiç bir zaman başım döndürmemiş, onu yuvasından ayırmamıştır. Bir lâf yardır: "Rum zenginleyince evini, Yahudi zenginleyince dükkânını, Türk zenginleyince karısını değiştirir" derler. Bunun devrimizde misalleri de yok değildir. Yaşını başını almış niceleri, vardır ki, kudret sahibi olmayı sefahate dalma vesilesi sayarlar. İnönü daima ailesinin başında kalmış, onlar için daima yüreği titremiştir. Her akşam eve döndüğünde, saat kaç olursa olsun, doksan yaşındaki annesi Cevriye Temellinin odasına çıkar ve elini öper. An-

nesi de oğlunun yanaklarından öper ve dua eder. İnönünün evinde beş vakit namaz kılınır. Ama İnönünün ağzından hiç kimse, dinin siyasete âlet edildiğini duymamıştır. Arkadaşları onu bu işe çok teşvik etmişlerdir. Nutuklarında dualar etmesini istemişlerdir. Böylece rey toplamanın kabil olacağım söylemişlerdir. İsmet İnönü hepsini reddetmiştir. Onlara der ki: "— Ben bu işin âlâsını bilirim. Biz öyle bir devirden gelmisizdir ki bir âyet veya hadis okumadan iki kelime söylenmezdi. Ben o yolu tekrar açmam. Varsın âlem ne yaparsa yapsın. Zira ben bir defa ipin ucunu kagirdim mı, artık onu hiç kimse tutamaz."

İnönü inkılâplara en samimi surette inanmış politikacıdır. Kanaatince bu inkılâpların en mühim ikisi latin harfi ile medeni kanundur. Bu iki inkılâbın artık sarsılmayacağını gördüğünden dolayı son derece mesuttur. İnönü, latin harflerinin kabutünden bu yana eski harflerle bir kelime dahi yazmamıştır. Yazanlara da fena- halde kızar. Refikasına bu harfleri daha ilk günden öğretmiştir.

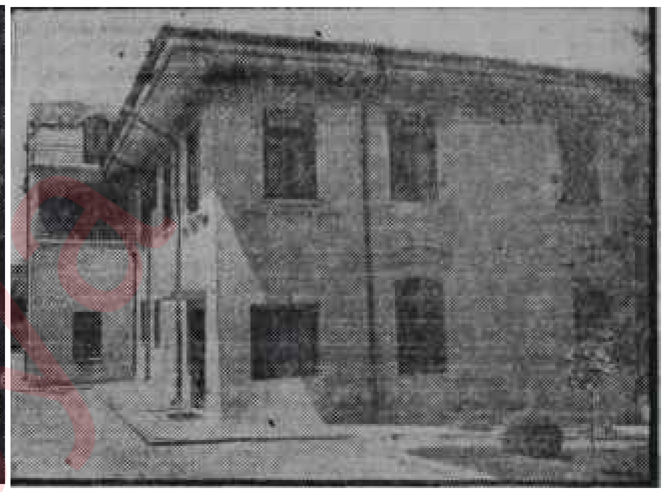
İsmet İnönü yemeklerini pek, ama pek nadiren dışarda yer. Zaman zaman bir kadeh içki içtiği olur. Evinin alt katındaki bir küçük okuma odası onun en sevdiği köşedir. Devamlı olarak gelen İngilizce, Almanca mecmuaları, Fransızca gazeteleri vardır. Manchester Guardian, Economist, Foreign Affair, Die Zeit, Die Gegenwart, Le Monde, New-York Times bunların başlıcalarıdır. Her gün A. P. nin hususi havadis bültenini dikkatle okur, dünya hâdiselerini takip eder. Yorulduğu zaman dinlenme çaresi satrançtır. Yaman satrançcıdır. Briç ve bezik de oynar. İyi oynar ve yenilmekten hiç hoşlanmaz. Mutlaka en son elin kendisinde kalmasını ister. Evinde bir bilardo masası vardır, fakat son zamanlarda ona pek vakit ayıramamaktadır. Uzun seneler ata binmiştir. Gençliğinde futbol oynamış olduğunu da gülerek anlatır. İnatçıdır. İnatçılığının iyi ve fena tarafları vardır. Arkadaş seçmekte büyük başarısı olduğu söylenemez. Fakat Muhalefete geçtiğinden beri insanları daha iyi tanımak imkânını ele geçirmiştir. Bu tecrübelerden, yeniden iş başına gelirse istifade edecek midir ? İnşallah! Ama, onu' zaman ve şartlar gösterecektir.

Devlet adamlığı ve politikacılık

İsmet İnönünün bir büyük eksiği vardır: Politikacı değildir. Parti içindeki meseleleri daima gözünde büyütür, kesip atamaz. Kombinezonlarda muvaffak olduğu pek nadirdir. Devlet adamlığı vasfı, daima üstün gelir ve bu, elbette ki Demokrasinin muhalefet yıllarında bir büyük handikaptır. Küçük çarelerden medet ummaya yanaşmaz. Taviz vermekte eli pek sıkıdır. Hele inkılâplardan taviz vermenin lâfım bile ettirmez. Ne kendisini, ne eserlerini propagandada üstaddır. Bir nutkunda dediği gibi karınca gibi çalışıp, müsbet ve sağlam eserler yapmayı tercih eder. Bunun elbette ki faydası kadar zararım da görmüştür. Zira böyle bir yol, takdiri başkalarının hinimetinden kadirbilirliğinden beklemeyi icap ettirir. Son senelerde bu takdir görülmemiş bir şekilde İnönüye tevcih edilmişse bunda, milletin geçirdiği tecrübelerden ders alması en büyük rolü oynar. Ama İnönüye de son senelerde büyük bir olgunluğun ve basiretin geldiğini inkâra imkân yoktur.

Ailesi arasında

İnönü kışın Çankayadaki eski, pembe evinde oturur. Evin geniş bir bahçesi vardır. Eski Cumhurbaşkanı orada yürümekten, dolaşmaktan hoşlanır. İki oğlunu ve bir kızını evlendirdiğinden beri ev fazla büyük gelmektedir. Bayan İnönü de bundan şikâyetçidir ama Paşa, hatıralarla dolu o binayı yıktırıp yerine daha derli toplu bir yenisini yaptırmaya yanaşmamaktadır. Yazın aile Heybeliadaya gider. İnönü deniz banyolarına çok meraklıdır. Çivileme atlar ve yüzer. Her seferinde denizde kaç dakika kaldığını bir küçük deftere itinayla not eder. Oğlundan iki erkek, kızından bir kız toruna sahiptir. Bunları ne zaman kucağına alsa, üçü de hemen bıyıklarını çekiştirmeye başlar. Eski Cumhurbaşkanı ailesine ait en küçük meselelere saatlerce üzülür. Giden bir hizmetçi, bulunamayan bir garson çocuk, tamir edilmesi gereken bir musluk onu bedbaht etmeye kâfidir. Fakat bu işlerle alâkası hep platoniktir ve evi çekip çeviren Bayan Mevhibe İnönüdür. Paşa acelecidir, meraklıdır. Bir trene mi yetişilecek, mutlaka bir çeyrek saat evvel istasyonda bulunmak ister ve bütün evi ayaklandırır. Akşamları ekseriya geç yatar, sabahları, işi olmazsa geç kalkar. Son derece süratle yazı yazar. En kuvvetli nutuklarım birkaç saat içinde hazırladığı vakidir. Bunları tabii yeni harflerle hazırlar. Kafası ekseriya meşguldür. Bir mevzuda kararım verinceye kadar sıkıntı çeker, tartar biçer, uzun uzun düşünür. Fakat her şey kararım bir kere verinceye kadardır. Ondan sonra, bütün varlığı ve kuvvetile onun gerçekleşmesi için çalışır. Türkiyede dış meselelerden en iyi anlayan insan, zerrece şüphe yok, odur. Kanaatince diplomaside en mühim şey, hâdiselere teşhis koymaktır. Teşhis doğru olursa tedbir doğru olur. Çok zaman siyasi hâdiseleri asker gözüyle mütalâa eder. Taktik hatalara ehemmiyet vermez. Onca mühim hata, stratejik hatadır. "Onun tesiri güç izale edilir" der. Böyle hata yapmamaya çalışır.

Cumhurbaşkanlığı köşkü ve pembe ev
Bayan İnönünün gönlü ikincidedir

Menderes seçim nutku söylüyor
Ama İsmet Paşa yalan söylemez

Samimi surette takdir ettiği yabancı devlet adamı Churchill'dir. İki ihtiyar kurt, hâlâ, zaman zaman birbirleriyle mektup teati ederler. Bizim politikacılarımızdan Adnan Menderesin bir çok meziyete sahip bulunduğunu söylemekten zevk alır ve buna içten inanır. "Her halde arkadaşlarından bir kaç gömlek üstündür" der. Sonbahar havası sırasında D. P. Genel Başkanının rejimi normalleştirmek arzusuna iman etmiş, bunu hakikaten beklemişti. Olmayınca, hayal sukutu aynı nisbette derin olmuştur.

Bugün Türkiyenin hemen her evinde olduğu gibi Çankayadaki Pembe evde de seçimlerin neticesi 1 numaralı merak mevzuudur. Ama bu, tâbir caizse, profesyonel değil, amatör bir meraktır. Paşanın İktidara geçip geçmemesi, basta bizzat kendisi, hiç kimseyi alâkadar etmemektedir. Pembe evin sakinlerine, hele sakinlerin kadın kısmına, İktidardan gına gelmiştir. Ama Demokrasi kurtulacak mıdır, kurtulmayacak mıdır? Mesele budur. İsmet İnönü kat'î şekilde karar vermiştir: İktidar C. H. P. ye teveccüh ederse altı ay içinde rejimi sağlam temeller üzerine oturtup Türk milletine "buyrun, Atatürk inkılâplarının sonuncusu da gerçekleşti. Size bütün kalbimle istikbâllerin en parlağını temenni ederim" diyecek ve partisinin başında o seçimleri geçirdikten sonra özlediği hayata, kendi tabiriyle "son senelerini çocuklarının, torunlarının arasında okuyarak ve yazarak geçireceği köşe" sine kavuşacaktır.

Bunu hak etmediğini iddia etmek insafsızlık değil midir?

Ama, ya reyler gene D. P. yi İktidarda tutarsa? Eğer Muhalefet Mecliste kuvvetli bir grupla temsil edilirse, İsmet İnönü dünyanın en bahtiyar adamı olacaktır. Zira bu, milletin Demokrasiyi benimsediğinin delilini teşkil edecektir. Başladığı iş, çetin safhasını geçirmiş sayılacaktır. Kuvvetli bir Muhalefetin başında İnönü! Rejimin bundan iyi teminatı mı olur?

D.P.

Baldan tatlı...

Üzerinde koyu gri, balık sırtı desenli bir elbise, yakaları ince ve uzun beyaz gömlek, mozayık desenli kravat bulunan hatları aşağı eğik, yuvarlak çehreli, orta boylu adam kürsüden inerken etrafındakilerin duyacağı bir sesle "Allah belâlarım irersin, Allah belâlarım versin" diye söyleniyordu. Biraz evvel uçakta arkadaşlarıyla şakalaşmış, gülüp neşelenmiş olan adam sanki uçakta kalmış ve Trabzona başka biri çıkagelmişti. Adnan Menderes o kadar öfkeliydi, o kadar değişmişti. Hâdise Ataparkta cereyan ediyordu. Başbakanı kızdıran mesele, aslında son derece basitti. Saat, Hür P. nin miting saatiydi. Halbuki Adnan Menderes aynı anda konuşmak istiyordu. İşi vardı, Trabzonda çok kalmayacak, İnönünün geçtiği yerlere gidip C. H. P. Genel Başkanının yarattığı tesiri silmeye çalışacaktı. Hür. P. hatibi Kemal Atal ki, eski bir Demokrattı, ev sahibi sıfatıyla kendilerine ayrılan zamanın yarım saatini D. P. ye vermeyi kabul etmişti. Ama bu yarım saat içinde Polatkan ile Yırcalının lâfı bitmemişti. Nerede kaldı Menderesinki.. Bunun üzerine Kemal Atal kendisine ait kürsüye çıkmış ve konuşmasına başlamıştı. O gün Atapark kalabalıktı. Dinleyicilerin büyük kısmı Menderesi görmeye gelmişlerdi. Ancak Hür. P. li hatip konuşmaya başlayınca bir kısmı onu dinlemeye koyulmuştu. D. P. Genel Başkanı evvelâ gülümsüyordu. Hattâ eliyle halka işaret ederek, alay olsun diye Kemal Atalı alkışlatmak istiyordu; Ancak hatip "Ben vaktiyle D. P. ye demokrasi için girdim, memokrasi için değil" deyip Fuad Köprülünün son makalelerinden birini okumaya koyulunca Adnan Menderesin evvelâ kızardığı, gözlerinden şimşekler çıkarmaya başladığı görüldü. Kendisini ilk defa yakından gören gazeteciler şaşırmışlardı. Uçaktaki tatlı insan nereye gitmişti? Menderes kendisi için hazırlanan mikrofonu yakaladı, Kemal Atala bir hayli şahsi hücumda bulunduktan sonra "Ben Belediyeye gidiyorum, orada konuşacağım, beni Belediye meydanında dinleyiniz" dedi ve kürsüden inip yürüdü. İşte, "Allah belâlarını versin" diye bu sırada söyleniyordu. Halkın üçte biri Ataparkta kaldı.

Ertesi gün gazeteler Menderesin Trabzonda çok sert konuştuğunu, İnönü hakkında ağır kelimeler kullandığım yazıyorlardı. Buhran, "Buhran vardır" diyen İsmet Paşanın kafasındaydı! İsmet Paşa hastaydı! Malta hümması, Asya gribi gibi bir hastalığa, iktidar hastalığına müptelâydı. İsmet Paşa kindardı! İsmet Paşa iki sözlüydü! Bütün bu ithamlar Menderesin ağzından çıkıyordu. Bir gün evvel Afyonda seçim mücadelesi sırasında tatlı konuşmayı, kırıcı ve unutulmaz sözler söylememeyi tavsiye eden Menderesin.. Küçücük bir hâdise D. P. Genel Başkanının sinirlerini altüst etmeye, onu tutacağını söylediği güzel yoldan ayırmaya yetmişti. Bu noktaya sadece Trabzonlular değil, bütün millet bir mim koymaktan kendini alamadı.

Gerçi Adnan Menderes kısa bir zaman sonra sükûnet buldu. Nitekim Rizede sakin konuştu, ağır kelimeler sarfetmedi, hattâ Kıbrıs mevzuunda başkalarının kırdığı potu tamir için elinden gelen gayreti gösterdi. Menderes dış politikanın ve bilhassa Kibrisin seçim kavgalarına karıştırılmamasını, mesuliyetini müdrik bir devlet adamı sıfatıyla arzuluyordu. İnönü de aynı fikirdeydi. Mesele kapandı. Fakat D. P. Genel Başkanının sinirleri biraz sonra yemden bozulacaktı..

Halkın itirazı

Hâdise Görelede cereyan etti. Vakit geceydi. Menderes buna rağmen konuştu ve kendisinden evvel oradan geçmiş bulunan İsmet İnönüyü yalancılıkla itham etti. Bu bir takdir hatasıydı. Millet, liderler hakkında, bizzat liderlerin ağzından dahi olsa kötü sözler işitmek istemiyordu. Menderes de muhteremdi, İnönü de.. Eğer İnönü hataya düşüp Görelelilere "Menderes yalancıdır" deseydi, ihtimal ki aynı itiraz ona

da yapılacaktı. Nitekim bu söz D. P. Genel Başkanının ağzından çıkmıştı ki halk birden ayaklandı. Kalabalıktan hiç de dostane olmayan sesler geliyordu. "İsmet Paşa yalan söylemez. Yalan söyleyen başkasıdır. Bu memleketi kurtaran Atatürktür, onun arkadaşı da İsmet Paşadır" diye bağırılıyordu. Bir ses ilâve etti: "Zaten biz reyimizi nereye vereceğimizi biliyoruz". Adnan Menderes kıpkırmızı kesildi. Etrafına bakındı. Büyük kalabalık bu sözleri sarfedenleri tasvip ediyordu. D. P. Genel Başkam süratle kürsüden ayrıldı ve Giresuna müteveccihen yoluna devam etti. Gerçi o gece, bu hareketi yapanların Halkçı oldukları ileri sürüldü. Menderesin etrafındakiler "tertiptir" dediler. Ama Menderes bunlara artık inanmamalıydı. Göreleliler hükümet başkanının ağzından İnönü hakkında çıkan "yalancı" sözünü beğenmemişlerdi. Menderes tatlı konuşunca ne kadar kazanıyorsa, hiddetine kapılınca aynı nisbette kaybediyordu. Umumî efkârın çok değiştiğini, çok olgunlaştığını bundan daha iyi hiç bir şey gösteremezdi.

Vaadler?

Adnan Menderesin refakatindeki gazeteciler bu haftanın başında başka bir noktayı müşahede ettiler: D. P. çok kaybetmişti. "Başın sıkışınca vaad edersin, derdi atlatınca bu vaadini tutmazsın" politikasının aslında hiç verimli bir politika olmadığı meydana çıkıyordu. Bütün seyahati boyunca D. P. Genel Başkanına halk, eski vaadlerinin hesabını soruyordu. Şöyle söylemişti, ne olmuştu? Böyle söylemişti, ne olmuştu? Adnan Menderes büyük kalabalıklar tarafından karşılanıyordu. Gerçi, gelenlerin bir kısmı hükümetin ve D. P. nin müşterek gayretleriyle toplanan kimselerdi. Bunlar Menderes gittikten sonra bazan kaderlerine terkediliyorlar ve Afyonda olduğu gibi "Bizi, geri de getiririz diye kandırdılar, şimdi ise sokak ortasında bıraktılar" tarzında sızlanıyorlardı. Ama büyük ekseriyetiyle halk Başbakana alâka gösteriyordu. Bu elbette ki reyim ona vereceği mânasına gelmiyordu. Hattâ seçmen nabzından anlayanlar, bir çok reyin D. P. den uzaklaştığım kolaylıkla görüyorlardı. Buna rağmen Adnan Menderesin D. P. nin hakikaten 1 numaralı şahsiyeti haline geldiği, bu haftanın ortasında kat'i şekilde ortaya çıktı.

Hava 1954'deki hava değildi. Seyahatin sonlarına doğru "Görülmemiş Kalkınma" edebiyatı halkı büsbütün alâkasız bırakıyordu. Hele bu halka "çok mesutsunuz, aman sizi ne memnun görüyorum, saadetiniz gözlerinizden okunuyor" gibi lâflar büsbütün batmaya başlamıştı. D. P. memleket realitelerinden uzaklaşmış, hâdiselere pembe gözlüklerle bakan bir Klâsik İktidar olmuştu. Millet bunu süratle müşahede etti. Adnan Menderesi karşılıyanların ekserisinde, Görelede söylendiği gibi reyini nasıl kullanacağını kararlaştırmış bir hal vardı. Hele İsmet İnönünün pek çok kimseyi içten, sıcak sözleriyle tesir altında bırakmış olduğu muhakkaktı.

Okuyanların beklediği

Adnan Menderesin seyahatlerini asıl büyük zümre gazetelerden takip ediyordu. Bunlar bir noktaya daha mim koydular: D. P. Genel Başkam Demokrasi ' dâvasını tamamen unutmuştu. Halbuki Bahar Havası günlerinde "Demokrasi, tam manasıyla önümüzdeki seçimlerden sonra kurulacak, tabiî mecrasına o zaman girecektir" demişti. İşte, seçimlerin arifesindeydik. Ama D. P. Genel Başkanı, demokrasi lâfını sadece "Demokrasimiz mükemmeldir" demek için ağzına alıyordu. Bu unutkanlık Muhalefet hesabına propagandaların en kuvvetlisi oldu. Demek ki D. P. nin seçim platformu Emin Kalafat imzasıyla . yayınlanan ve dört başı mamur bir totaliter rejim vaad eden meşhur tebliğdi. Demek ki D. P. kazandı mı hapisteki politikacıların, gazetecilerin yanına bir alay yenisi gidecek, Meclis tam manasıyla hükümetin kontrolu altına girecekti. Bunlar, gazetelerin milyonları bulan seçmen okuyucuları bakımından cazip ihtimaller değildi.

Bu haftanın sonlarında hâlâ bir çok kimse Adnan Menderesin Demokrasi mevzuunda inşirah verici müjdelerini bekliyordu. Ama D. P. Genel Başkam o taraflarda değildi. Sadece bir takım rakkâmlar sayıyor, bilinen sözleri tekrarlıyordu. Rejimin ıstırabım duyara hiç benzemiyordu. Kim bilir, belki de bunun sebebi Seçim Kanununa aykırı olduğu halde güneş battıkça kendisinin rahatça konuşabilmesi, sözlerinin tamamım radyoların yaymasıydı. Rejimin ıstırabım çekmiyordu ki, çaresini aramaya teşebbüs etsin..

Medet!..

Sıtkı Yırcalıyı, aklı başında bilinen, sevimli, alo şüphesiz vatanperver, Avrupada tahsil etmiş, nesli itibarile Atatürk çocuğu bir Demokrat olan Sıtkı Yırcalıyı, seçim propagandasında buyrunuz, dinleyiniz:

"— Bizleri ve D. P. yi Cenabı Hak İktidara getirdi.. Bu milletin 27 senedir çektiği sıkıntıları giderelim diye.."

Allahtan ki konuşmanın yapıldığı yer Of. Ama, hakikaten of, off!..

Ama bu, o ıstırabı- çeken milyonlar üzerinde fena tesir yapıyordu. Bu yüzdendir ki pek çok Demokrat hatip yurdun şurasında veya burasında istiskale uğruyordu. Samsunlular Tevfik İleriyi sigaya çekmişler, itham etmişlerdi. Başka Demokratların giremedikleri köyler vardı. Hele İktidarın hatipleri Muhalefete ve bilhassa İnönüye karşı yakışıksız iddialar ileri sürdüler mi, halk derhal miting yerinden ayrılıyor ve hatipleri gölgeleriyle başbaşa bırakıyordu. Yazık olan meselâ Nazlı Tlabar gibi, iyi şöhret sahibi adaylardı. Onlar şöhretlerini yemekle meşguldüler.

Bu haftanın sonunda D. P. nin talihsiz bir seçim kampanyası yapmakta olduğunda zerrece şüphe yoktu. D. P. Genel Kurmayının oturup iki dakika sükûnet içinde düşünmesi lâzımdı. Sloganları hiç kimseye cazip gelmiyordu. Adnan Menderes Afyondaki havayı benimsemeli, İktidarı D. P. alırsa millete cehennem hayatının eşi olan bir totaliter rejim hayatı yaşatmayacağını sureti katiyede temin etmeliydi. Pek âlâ diyebilirdi ki "Demokrasimiz karşılıklı çekişmeler içinde çok zarar gördü, ama intikal devresi bitmiştir, rejim bu seçimlerden sonra tabii mecrasına girecektir". Antidemokratik kanunları kaldırmak, siyasi suçlular için af çıkarmak vaadleri havayı biraz olsun D. P. lehine tahvil edebilirdi. İnad etmek fayda vermiyecekti. Aksi halde seçmen reylerinin ekseriyetini Muhalefete teveccüh edeceği öylesine açıktı ki halkın arasından çıkıp İktidara gelen Menderesin halk arasında geçirdiği şu günler zarfında bunu nasıl olup ta göremediği hakikaten anlaşılmaz bir meseleydi.

Adaylardan şikâyet

Üstelik D. P. teşkilatındaki gedikler de gittikçe artıyordu. Aday tesbitindeki isabetsizlik D. P. nin son kalelerinde de gedikler açıyordu. Edirne isyan halindeydi. Dr. Sarol ve Nureddin Manyas Edirne listesinde ne arıyorlardı? Afyon, Murad Âli Ülfettin geri aldırılamamasının ıstırabı içindeydi. Sakaryalılar "D. P. hiç mi Sakaryalı aday bulamadı" diyorlardı. İstifalar istifaları takip ediyordu. Gerçi ayrılanların bir kısmı hayâl sukutuna uğramış adaylık hastalarıydı, ama hakiki bir çöküntüyü her halde Emin Kalafat imzasıyla gazetelere gönderilen tekzipler tedavi edemiyecekti.

D. P. için iki şans kalmıştı: Seçim Kanunu ve radyo! Artık sadece bunlara güveniliyordu ve bunların kudretli silâhlar olduğunu kabul etmek lâzımdı. Ama o silahlarla kazanılan seçimlerin kazananlara da, millete de huzur getirdiği henüz görülmemişti.

Hür. P.

Vatan sathında

Bu haftanın ortasında bir gün akşam üzeri, Menekşe sokaktaki Hür. P. Genel Merkezine gelen bir partili Genel Merkezin bütün ışıklarının sönük olduğunu görerek hayret etti. Allah Allah, nasıl oluyordu da seçimlerin kemen arifesinde koskoca bir parti Genel Merkezi bomboş oluyordu? Ne olmuştu? Yoksa Hür. P. liler seçimlere falan girmekten vaz geçmişler de partilerinin kapısına bir kilit mi vurmuşlardı. Partili merak ve endişe içinde Genel Merkezin sarı boyalı kapısının zilini çaldı. Binanın sessizliği içinde uzun akisler yaratan sil sesine biraz sonra ayaklarını sürüyerek yürüdüğü belli olan birisinin ayak sesi karıştı. Sonra da kapı açıldı. Kapıyı açan Hür. P. Genel Merkezinin bekçisi idi. Partili "-Kimse yok mu?" diye sordu. Aldığı cevap önceden de tahmin ettiği gibi "-Yok beyim" oldu. Ama partili, öyle bir yok lâfı ile dönüp gideceklerden değildi; Soruşturmağa devam etti: "- Fevzi Lûtfi Bey nerede?" "-Manisada" "-İbrahim Bey?" "-Bursada" "-'Peki Çelikbaş?" "-Burdurda" "-Feridun Ergin?" "-İstanbulda"... Partili Hür. P. İdare Kurulu üyelerinden aklına gelenlerin hemen hepsinin adım sıralıyordu. Kapıcı ise büyük bir sabır içinde "- Elâzığda, Sakaryada, Urfada, Balıkesirde..." diye sorulan şahısların bulundukları yerlerin adlarım sayıyordu. Nihayet partili dayanamadı. "-Peki birader, Ankarada hiç kimse yok mu bunlardan?" Kapıcı gülümsiyerek cevap verdi: "-Var beyim var, olmaz mı hiç.. Muhlis fite Ankarada. Yalnız o da, Ankara köylerine çıktı. Bir de Muhlis Bayramoğlu vardı ama İstanbul Mitinginde bulunmak üzere bu akşam gitti" dedi.

Partili çaresiz kimseyle konuşamadan geri döndü.

Verimli bir çalışma

Partilinin Hür. P. Genel Merkezinde kimseyi bulamadığı günün ertesinde, yurdun dört bir köşesine dağılmış olan Genel İdare Kurulu üyeleri muhtelif şehirlerde yapılan Hür. P. mitinglerinde hazır bulunuyorlar, etraflarına toplanan binlerce, onbinlerce seçmene Hür. P. nin seçim mücadelesini anlatıyor ve önümüzdeki 27 Ekimde yapılacak olan Genel Seçimlerde şayet reyler bir kere daha yolundan çıkmış olan Demokrat Partiye verilirse, bu memleketin akıbetinin pek de parlak olmıyacağını izaha çalışıyorlardı.

Hür.P. li hatipler, hemen hemen yurdun her kösesinde seviyeli bir muhalefetin örneklerini, veriyorlar ve meselâ bir Feridun Erginin, meselâ bir Turan Güneşin konuşması, miting meydanlarına toplanmış binlerce seçmen tarafından alâka ile dinleniyor, sempati ile karşılanıyordu.

Hür. P. mitinglerinde göze çarptın en enteresan noktalardan biri, hatiplerin etrafında bir hâle yaratan seçmenlerin daha ziyade 1946-1050 demokratları olması idi. Bilhassa Ege bölgesindeki mitingler bu bakımdan öylesine manzaralara sebep oluyordu ki D. P. ye acımamak elden gelmiyordu. Büyük şehirlerde olsun, kazalarda olsun, köylerde olsun yapılan hemen her mitingin sonunda yıllarca D. P. ye inanmış, onun saflarında emek vermiş yüzlerce insan D. P. den istifa ettiklerini bildirerek Hür. P. saflarına katılmak arzusunu izhar ediyorlardı. Bu, Çanakkalede de, Balıkesirde de, Manisada da tamirde de, Denizlide de, Muğlada da, hattâ ve hattâ Aydında da böyleydi. D. P. sarsılıyordu. Hem de taa temel direklerinden.

Nasıl Teşvik Etsinler, Canım?

Kars Muhalefete rey veriyor ya.. Başbakan Menderes oraya gidiyor ve halka milletvekillerini şikâyet ediyor. İşte söyledikleri:

"— Millet vekillerinizin Muhalefete mensup olması Kars için belki bir garip tecelli teşkil etmiştir. Doğrusunu isterseniz Karsa daha facia hizmet etmek için bugüne kadar milletvekilleriniz tarafından biraz olsun teşvik edilmiş değiliz. Milletvekillerinizin Başvekâlet odasına bir defa dahi gelmediklerini söylersem . neden teşvik görmediğimizi takdir buyurursunuz".

Takdir buyururlar, tabii.. Hele bunu yazan gazetenin aynı sayfasında şu haberi okuduktan sonra:

"Antalya, 12 — Bugün şehrimize gelen Cumhurbaşkanı Celâl Bayarı ziyaret etmek üzere misafir kaldığı Vali Konağına giden C.H.P. il başkanı avukat Halit Kepezoğlu ile diğer parti erkânı, Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmemiştir. C. H. P. heyeti, Devlet Reisi sıfatiyle kendisine hoş geldiniz demek için geldiklerini beyanla D. P. il başkanı İbrahim Subaşının tavassutunu rica ederek ziyaretlerinin kabulünü istemişlerse de bunda da muvaffak alamayarak Celâl Bayarla görüşmek imkânı bulamamışlardır.'

Atan nabız

Hür P. nin bugüne kadar en çok tenkit edilen tarafı, teşkilâtının zayıf olması ve müstakil bir parti olarak seçim tecrübesi geçirmemesi idi. Ancak son günlerde Hür. P. idarecileri işe öylesine canla başla sarılmışlardı ki, bir yandan teşkilatı genişletir ve takviye ederken, bir yandan da seçim tecrübesi bakımından nisbeten acemi olan seçmenlerini tenvir için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bizzat Genel İdare Kurulu üyelerinin yurdun dört bir tarafına dağılıp karıncalar gibi hummalı bir faaliyet içinde çalışması, seçmenler üzerinde son derece müsbet bir intiba uyandırıyordu. Hür. P. belki intizamlı bir çalışma içinde değildi. Belki çalışmaların seyri, ateşi yükselmiş bir hastanın biraz hızlıca atan nabzına benziyordu, ama ne olursa olsun bu nabız atıyordu. Hem de süratle, şiddetle atıyordu.

Taksim mitingi

Geçen haftanın son günlerinden bu haftanın ortalarına kadar Hür P. nin üzerinde ısrarla durduğu çalışma sahası İstanbul oldu. Malûm okluğu üzere Hür. P., İstanbulda seçimlere bir hayli iddialı bir kadro ile girmişti ve ne yapıp yapıp seçimleri C.H.P. nin elinden almak istiyordu. C. H. P. liler gibi, Hür. P. liler de artık İstanbulda karşılarında rakip olarak bir D. P. görmüyorlar ve kozlarım kendi aralarında taksime çalışıyorlardı. Biraz da haklı olarak varılan peşin hüküm şuydu ki; Celâl Bayarlı, Adnan Menderesli bir listeye rağmen, D.P. İstanbulda seçimleri alamaz. İşte bu kanaatledir ki Hür. P. bu haftanın ortasında, İstanbulda, Taksim Meydanında ilk büyük mitingine hazırlanmıştı. Şu satırların yazıldığı sırada Taksim Mitinginde konuşacak olan hatipler konuşmalarının son rötuşlarını yapmakla meşguldüler. Kolayca tahmin edilebilirdi ki Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlulu, Feridun Erginli, Enver Gürelili, Turan Güneşli, Fethi Çelikbaşlı, Hamdullah Suphili bir hatip kadrosuna sahip Hürriyet Partisi, ağır toplarını. D. P. iktidarının gerek iç, gerek dış, gerek iktisadi, gerek mali sahadaki. yanlış davranışlarına ve hürriyetleri kısışlarına karşı tevcih ederken daha hafif çapta bazı silâhlarım da C. H. P. ye tevcih edecektir..

C. M. P.

"İhtilâle teşvik"

Hâdise topu topu dört kelimelik bir cümleden çıkmıştı. Kırşehir Savcısı bir aralık, dağılmalarım emrettiği halde dağılmayan C.M.P. liler karşısında sinirlenmiş ve mitingi idare eden C.M.P. Genel Başkan Vekili Fuat Ama ile Milletvekillerinden Ahmet Bilgine hitaben "Halkı ihtilâle teşvik ediyorsunuz" demişti.

6 AY İÇİNDE

Önümüzdeki seçimlerde iki taraf iki ayrı fikirle karşı karşıyadır. Zarlar atılmış, İktidar ve Muhalefet vaziyetlerini belli etmişlerdir. D. P. bir seçim beyannamesi neşretmemiştir ama, Emin Kalafat imzasıyla bu partinin genel idare kurulu, adına çıkarılan bir tebliğ İktidarın neler tasarladığını milletin gözleri önüne koymuş tur. Bu tebliğe güre bugünkü Demokrasilerde tatbik edilen ne kadar kaide varsa, hepsi "anakronik" tir. D. P. eğer millet şene kendisine rey verirse Türkiyede Hitlerin veya Mussolinininkine benzer bir "Demokrasi" kuracaktır. Yani, Yeni Nizam içinde icra organları teşrii meclisler üzerinde tam bir hakimiyet tesis edecekler, hükümet başkanı ne emrederse o olacaktır. Demokrasilere ait bütün teminâtları D. P. modası geçmiş, eskimiş prensipler saymaktadır. Buna mukabil Muhalefet altı ay içinde bu teminatları gerçekleştirmek, sonra yeni seçimlere gitmek hususunda vaadde bulunmaktadır. Vaadler nelerdir ? Muhalefet, bir takım sloganlarla ne demek istemektedir? AKİS okuyucuları aşağıda, işte bunu bulacaklardır.

Ekseriyet sistemi hemen her zaman böylesine nisbetsiz seçim neticelerine yol açar.

Muhalefet eğer altı ay içinde seçimleri yenileyecekse bunun 1 numaralı sebebi kurulacak Meclisin milletin hakiki arzularını aksettirmeyeceği inancıdır. Seçimler neticesinde teşekkül edecek Mecliste bir çok rey temsilcisiz kalacaktır. Zira bizde sistemlerin en iptidaisi, kaba ekseriyet sistemi kullanılmaktadır. Bölgeler vilâyetlerdir. Bir vilâyette ötekinden bir rey fazla alan liste tam olarak seçilmiş addedilmekte, diğer reyler yanmakta, temsilci çıkaramamaktadır. Nitekim 1954 seçimlerinde 5.147.758 rey, yani reylerin yüzde 56,611ni alan D. P. Mecliste 496 sandalyeye sahip olmuş, buna mukabil reylerin 34,72 sini 3.163.931 reyle sağlayan C. H. P. sadece 81 milletvekili çıkarmıştır. Nisbi temsil bu haksızlığı önleyecektir. Kaba tarifile bir siyasi parti reylerin yüzde 56,61 ini mi aldı; milletvekilliklerinin de aynı nisbetini elde edecektir. Böylece partiler hakiki kuvvetleri nisbetinde Mecliste temsil edileceklerdir.

Bu sisteme itiraz etmek kabildir. Siyasî partileri dünyada en iyi tetkik eden adam olan Fransız Maurice Duverger'nin de belirttiği gibi nisbi temsil küçük partileri teşvik etmekte, Meclislerde bir kuvvetli ekseriyetin teşekkülünü güçleştirmekte, koalisyon hükümetlerine, yani kabine buhranlarına yol açmaktadır. Doğrudur. Nisbi temsil Meclise çok partinin milletvekilini sokmaktadır. Ama bu usûl en âdil usûl olduğu için harp sonrasının batı Demokrasilerinin çoğu sistemi alıp İslah etmişlerdir. Nisbi temsilin çeşitli şekilleri vardır. Mesela Almanyada nisbi temsil esas olduğu halde seçim mücadelesi hep Hristiyan Demokratlarla Sosyalistler arasında olmaktadır. Belçikada ise sistem tadil edilmediği halde seçmen kendiliğinden iki partili bir rejimi idame ettirmektedir. Bu demektir ki nisbi temsile itiraz, yarı münevverin marifetidir. -Alaturka tarafsız, muteber Yeni Sabah gazetesi başyazarı gibi-. Yoksa aslında, dünyadan biraz haberi olan herkes bilmektedir ki nisbi temsilin hükümet buhranlarını kolaylaştıran mahzurları bugün batı Demokrasilerinde bertaraf edilmiş ve nisbi temsil esası dairesinde ekseriyet usulünün fazileti başarıyla muhafaza edilmiştir. Her halde milletin yüzde 56.61 nin 496, yüzde 84,72 sinin ise sadece 31 milletvekili çıkardığı bir sistem artık dünyanın hiç bir yerinde mevcut değildir.

ENFLASYON

Son senelerde kulaklara en sık çarpan kelimelerden biri enflasyondur. Enflasyon nedir? Meseleyi basitleştirelim. Bundan yedi sene evvel 10 lirayla pazara çıkan bir ev kadını neler alabilirdi? Bugün aynı ev kadını gene 10 lirayla ne yapabilir? Bu suallerin cevabını bulmak için okuyucuların çetrefil bilmeceler halletmekte meharet sahibi olmalarına lüzum yoktur. Yedi yıldan beri bu mevzuda vatandaş ihtisasını her gün arttırmaktadır. Fiyatlar alabildiğine yükselmekte, kemerler gün geçtikçe biraz daha sıkılmaktadır. İşte, meşhur Kristof Kolomb siyasetinin en göze çarpan neticesi budur.

D. P. diyor ki: Ben Kristof Kolomb siyasetini, yani Enflasyonu devam ettireceğim. Onun için bana rey verin. Muhalefete göre ise Enflasyona, yani on lirayla çarşıya çıkıp bir kilo peynirden başka şey alamama politikasına son vermek zamanı çoktan gelmiştir. Yeni İktidarın ilk işi on lirayı, eski on lira haline sokmak, yani Kristof Kolomb siyasetini durdurmak olacaktır. Hasta iktisad tedavi olunacaktır. Evvelâ fiyat yükselmeleri önlenecek, sonra sağlam temeller üstünde Görülmemiş değil ama, Hakiki Kalkınma yürütülecektir. Sağlam İktisat, tıpkı sağlam kafa gibi, sağlam bedende bulunur.

NELERE KAVUŞABİLİRİZ?

YÜKSEK HAKİMLER ŞÛRASI

Şeriatın kestiği parmak acımaz. Acımaz ama, adaletin haksızlık yapmayacağı, bitaraflıktan ayrılmayacağına inanılırsa.. Adaletin tarafsızlığından şüpheye düşülürse kesilen parmak bir acıyacak, bir acıyacaktır

Adaleti hakimler yapar. Hakimler de herkes gibi evladü ayal sahibidir. Şimdi bir sistem düşünelim ki hakimlerin tayinleri, terfileri, nakilleri, tekaüde sevkleri, vazifeden uzaklaştırılmaları icranın elinde bulunsun. Böyle sistemlerde Adalet Bakanlarının en iyisi "Hakimin teminatı vicdanındadır" -deyip işin içinden çıkacak, onu aratan bir başkası koltuğa oturanca hakimler hakkında tâ radyolardan suizannı davet edecek beyanlar yapacak, atacak, tutacak, tehditler savuracaktır. Bunlar sistemin bünyesine has aksaklıklardır.

Demokrasinin beşiği olan memleketler tehlikeyi çoktan görmüşlerdir. İngilterede 1774'ten beri hakimler hayatları boyunca vazifede kalırlar. İşten uzaklaştırma, ancak Avam ve Lordlar Kamarasının müşterek talebiyle mümkündür. Almanyada Hitler gelinceye kadar hakimler hayatlarının sonuna kadar vazifelerinde kalırlardı. İşten uzaklaştırma ancak mahkeme kararıyla mümkündü. Hakim teminatı Rechsstaat (Hukuk devleti) nin temeliydi. Tabii Hitlerin ilk yaptığı iş şüpheli gördüğü hakimlerin tasfiyesi oldu. -Meşhu- 1933 tasfiyesi-. Hitler gayet iyi biliyordu ki diktatörlük ancak uysal hakimlerle mümkündür. Hitlerden sonra Almanya, tekrar eski sisteme döndü,

Türkiyenin bu mevzudaki derdi muayyen bir hizmet devresinden sonra hakimlere bir takım teminatlar tanınmasına rağmen son kanunlar ve son tatbikat karşısında bu garantilerin pek tesirli olmadığının anlaşılmış bulunmasıdır. Açıkça ortaya çıkmaktadır ki hakim istiklâlini temin için hakimleri icranın elinden tamamiyle kurtarmak lâzımdı. İşte bizde de Yüksek Hakimler Şurası bu sebeple kurulacaktır. O zaman Adalet üzerindeki bütün tartışmalar kendiliğinden kesilecektir.

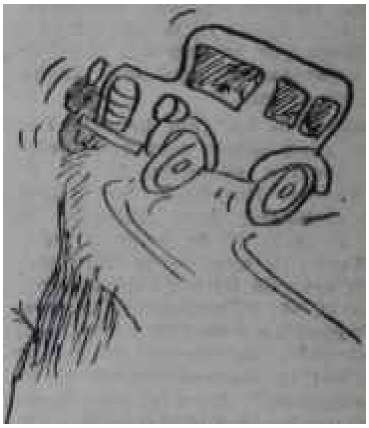
ÇİFT MECLİS

Frensiz **rejim uçuruma** düşer

İktidar ile Muhalefet arasındaki başlıca görüş farkı bugün şudur: D. P. icra organını "lüzumsuz" teşrii kontrollerden kurtarmak istediğini söylerken Muhalefet icra organının Meclis üzerindeki mutlak hakimiyetini azaltacak tedbirler peşindedir. Çift Meclis bu tedbirlerden bir tanesidir ve hemen bütün Demokrat memleketlerde bulunmaktadır.

'Çift Meclis kanunlar üzerinde daha uzun müddet düşünmeye, demagojiden kurtulmaya fırsat verecektir. Hükümet aklına esen kanunu Parlâmentodan geçirmekte güçlük çekecektir. Böylece meşhur "Ekspres Kanun"lar tarihe karışacaktır. Çift Meclisin lehinde ve aleyhinde çok laf edilmiştir. Fransız İhtilâlinin meşhur siması Sieyes'in çok tekrarlanan bir sözü vardır: "İki Meclis uyuşurlarsa, demek ki bir tanesi lüzumsuzdur; uyuşamazlarsa işler felâkettir". D. P. ilhamını bu fikirden almaktadır. Ama Sieyes'e cevabı çoktan verilmiştir: "İki Meclis anlaşırlarsa, daha ne istenir ki? Halkın kanunun doğruluğuna ve basiretine olalı itimadı artacaktır. Uyuşamazlarsa halk her İkisinin düşünüşünü ölçüp biçmek fırsatını bulacaktır". Zaten Sieyes de çok geçmeden fikrini değiştirmiştir. İhtilâlin kanlı günlerinden sonra hazırladığı Anayasada iki değil, tam dört Meclis mevcuttu!

Çift meclis tehlikeyi önler

Çift Meclisin iyiliği veya kötülüğü bir memleketin belli bir anda içinde bulunduğu şartlara bağlıdır. Milletvekilleri icra organının karşısında nasıl hareket etmektedirler. Partilerinin programına sadakat göstermekte midirler? Yoksa hükümetin her dediğine "peki efendim" mi demektedirler? Muhalefete karşı nasıl davranılmaktadır ? Bu suallerin bizdeki bugünlük cevap**lan Çift Meclisi bir zaruret haline getirmektedir. Zaten ikinci Meclisin tekili edilmesi de bu yüzdendir.**

Peki bu ikinci Meclisin birincinin akibetine düşmesi ihtimali yok mudur? Elbette vardır ve Muhalefet seçimi kazanırsa en iyi Çift Meclis sistemini bulmak için çalışacaktır. İkinci Mecliste bazı teşekküllerin kontenjanı bulunabilir, ikinci Meclisin zaman zaman sadece bir kısmı yenilenebilir ve nihayet seçmenin intihabı tehlikeyi önleyebilir.

ANAYASA MAHKEMESİ

Çift Meclis oldu. Bu Meclislerin ikisinde de Şef sistemiyle idare edilen bir parti ekseriyeti ele geçirdi. Böylece icra organı teşrii organları tam hakimiyeti altına aldı. İktidar gene istediği kanunları kolaylıkla çıkaramaz mı? Hayır! Zira Muhalefet o İhtimalin karşısına Anayasa Mahkemesini dikmektedir. İsterse bir Parti iki Mecliste ekseriyete değil, ittifaka sahip olsun; çıkaracağı kanunlar tam teminatlı, yüksek hakimlerden müteşekkil Anayasa Mahkemesinin vetosuna uğrarsa tatbik olunmayacaktır. Böylece diktatörlüğe karşı manialar birbirini takip etmektedir.

Demokrat memleketlerin hemen hepsinde Anayasa Mahkemesi milletin temel haklarını garanti etmektedir. Meclisler Anayasaya, Anayasanın ruhuna aykırı kanunlar çıkaramamaktadırlar. Bu, mükemmel bir **frendir.** Yüksek hakimler ellerinde Anayasayı tutacaklar ve bütün kanunları onun mihengine vuracaklardır. Amerikada, Almanyada vaziyet budur. Buna mukabil Hitler Almanyasında, Mussolini İtalyasında ve bugün Komünist Rusyada böyle **bir sed** icranın karşısında mevcut dahi değildir. Bu yüzdendir ki oralarda Anayasa mesela basın hürriyetini "kanunlar dairesinde" tanıdığı halde, bu kanunlar o hale sokulmaktadır ki balda mevzuu hürriyetin esası ortadan kalkmaktadır. Anayasa Mahkemesi işte böyle hallerde sesini duyuracaktır.

Daha bu sözler savcının ağzından çıkar çıkmaz Millet Parkı diye adlandırılan geniş meydanı dolduran onbinden fazla Kırşehirli dalgalanmıştı. "Yuuuh!" nidalarına "Savdı ne demek istiyor?" sözleri karışmıştı. Siyasî hayatında, bugüne kadar pek çok defa ihtilalcilikle itham edilmiş, hatta bu yüzden defalarca mahkemelere düşmüş, ama her seferinde beraat etmiş olan Fuat Arna soğukkanlılığım hiç kaybetmeden Savcıya ithamkâr konuşmaya hakkı olmadığını hatırlatmıştı. Bu arada Ahmet Bilgin büyük bir tevehhüre kapılmıştı. Miting meydanının ortasındaki kürsüde, hemen bir zabıt hazırlamış ve kendilerine yapılan bu isnadı tevsik edebilmek için savcıya da imzalatmak için uzatmıştı. "Eğer aynı sönü bir defa tekrara cesaretin varsa imzala bu zaptı" diye bağırıyordu. Ama Kırşehir savcın, nedense bir iki dakika önce onbinden fazla Kırşehirlinin önünde yüksek sesle söylediği bir sözün kendisine ait olduğuna dair hazırlanan zaptı imzalamak istemiyor ve ısrarla halkı meydanı boşaltmaya davet ediyordu. Ama halk öylesine coşmuş, öylesine kendinden geçmişti ki kimin ne dediği bir türlü anlaşılmıyor ve meydanı alabildiğine kaplayan bir uğultudan başka şey işitilmiyordu.

Hâdise bu haftanın başında Pazartesi günü sabahı saat 10.45 sularında cereyan ediyordu. C. M. P. liler kaleleri Kırşehirde bir miting tertip etmişlerdi. Ayni gün sıra ile C.H. P. ve D. P. de Seçim Kurulunun kararı ile ayni yerde yarımşar saatlik aralarla miting yapacaklardı. Ancak C. M. P. mitinginde konuşacak hatiplerin sayısının bir hayli yüksek olduğunu gören C. H. P. liler kendi miting saatlerini de C. M. P. ye vermişlerdi. Bir gün önce Trabzonda yapılan bir mitingde Hür. P. nin propaganda saatleri içinde D. P. hatiplerinden Sıtkı Yırcalı ile Hasan Polatkan konuşmuşlardı da buna kimse itiraz etmemişti. Ama nedense Kırşehir Seçim Kumla ile Savcı bir türlü bu feragat faslını kabul etmiyorlar ve her iki partiyi de muvazaa ile suçlandırıyorlardı.

Saat 9 da başlayan C. M. P. mitinginde Önce mahalli hatipler konuşmuşlardı. Sıra C. M. P. Genel Başkan Vekili Fuat Arnaya geldiğinde Savcı mitinge müdahele etmiş ve saatin dolduğunu meydanı boşaltmak gerektiğini söylemişti. Ancak buna karşı C. M. P. liler, C. H. P. nin miting saatinin de kendilerine devredildiğini C. H. P. İl Sekreteri Nalçacıoğlu imzalı bir zabıt, göstererek iddia etmişler ve dağılmak için bir sebep görmediklerini de sözlerine eklemişlerdi. Bunun önerine Savcı, yanında Emniyet Müdürü de olduğu halde kürsüye doğru yürümüş ve mitingin dağılmasını tekrar ihtar etmişti. Savcının ihtarının hemen akabinde de Emniyet Müdürü son günlerde Ankara emniyetinden aldığı takviyelerle sayısı tür hayli artmış olan polislerine dönmüş ve "icap ederse, dağılın emrine karşı gelenlere ateş edin" emrini vermişti. Buna rağmen ne Arna kürsüden inmiş, ne de Kırşehirliler yerlerinden kımıldamışlardı, Arna konuşmasına devam ediyor, Ahmet Bilgin, ise "buyurun, isterseniz beni tevkif edin, ama ben konuşacağım" diyordu. İşte bu arada Savcı ortalığın karışmasına sebeb olan o dört kelimelik cümleyi yüksek sesle söyleyivermişti.

Fuat Arna
Yaftası : "İhtilalcilik"

Ahmet Tahtakılıç
Kırşehirlilere gücendi mi ?

Kırşehirlilerin; "Dağılmıyacağız, isterseniz burada bizi öldürün" nidalarına karşılık emniyet mensupları büyük bir elçabukluğu ile kürsüdeki mikrofona cereyan veren telleri kesmişler ve konuşulanların duyulmasına mani olmuşlardı. Biraz sonra da mitinge devam imkânı kalmadığını gören Kırşehirliler bir daha gelmemek üzere meydanı terkediyorlardı. Öğleden sonraki D. P. mitingi ise **boş** çayırlara ve ağaçlara karşı yapılıyordu.

C. M. P. nin kalesi

Kırşehir, 1954 seçimlerinde 5 milletvekilini 4e C. M. P. den seçmişti. Ancak bundan sonra olanlar da kimsenin meçhulü değildi. Oyunu C. M. P. ye veren Kırşehir, "tekdir ile uslanmayanın hakki kötektir" fehvası gereğince büyük bir kazaya uğramış ve vilâyetken kaza olmuştu. Sanılıyordu ki bu, Kırşehirliler için iyi bir ders olacaktır da bir daha muhalefete oy vermiyeceklerdir. Ama D. P. liler bugüne kadar attıkları pek çok adımda olduğu gibi bunda da yanılmışlardı. Uzun mücadelelerden sonra Kırşehir yeniden hakkı olan Vilâyet unvanına kavuşmuştu.

Ancak seçimlerin hemen arifesinde, C. M. P. nin kalesi olarak nam yapan Kırşehirde hakiki durum ne idi ? Evet, mitinglerde onbinlerce insan toplanıyordu. Bölükbaşı adı geçen her toplulukta hayranlık ve bağlılık, nidaları yükseliyordu ama acaba Kırşehirde C. M. P. nin hakiki kuvveti 1954 den bu yana azalmış mıydı, yoksa çoğalmış mı?

"Yer yok beyim"

«Boş yatağınız var mı?"
"— Yok beyim yer yatağı bile yok."

Kapı kapı dolaşarak yatacak bir yer arayan adam, ayni sözleri belki kırkına defa tekrarlamış ve gene belki kırkıncı defa ayni cevabı almıştı. Her çaldığı otel kapısında "yer yok beyim" cevabını alan adam, 5 saatlik bir otobüs yolculuğundan sonra her zamankinin aksine milletin değil de, parti idarecilerinin nabzını yoklamaya Kırşehire gelmiş bir gazeteci idi. Otobüsten indiğinde ilk işi iyice bir Lokanta sormak olmuştu. Lokanta diye gösterdikleri yer herhangi bir aşçı dükkânından farklı değildi ama, çaresiz girmiş, ne bulursa onunla karnını doyurmuştu. Lokantadan çıkınca da ilk işi parti merkezlerini ziyaret etmek olmuştu. Yoldan geçen birisine C. H. P. İl Merkez binasının nerede olduğunu sormuş ve "bilmiyorum" cevabım almıştı. Bir ikinci, bir üçüncü şahıs da ayni cevabı vermişlerdi. Mamafih bir dördüncü Kırşehirli:

"— Beyim ne yapacaksın C. H. P. binasını? Nah, şurda C. M. P. var, oraya git" demişti. Gazeteci de bu sö-

ze uyarak gösterilen yere doğru yürümüştü. Her adımda sallanan, her basamakta ayrı ses veren bir merdivenden çıkmış ve C M. P. il merkezine girmişti. İçerde büyükçe bir kalabalık vardı. Hemen kendisiyle alâkadar olmuşlardı, öyle anlaşılıyordu ki C. M. P. liler bir zamanlar basına karşı takındıkları soğuk tavrın kendi lehlerine olmadığım anlamışlar ve hareket tarzlarım değiştirmişlerdi.

Genişçe salon, her an köylerden, ocaklardan, bucaklardan gelen partililerle dolup taşıyordu. Duvarları C. M. P. nin seçim afişleriyle süslemişlerdi. Bunlardan bir tanesinde "Vatandaş! Denenmişleri deneme. Denenmişe yeniden rey vermenin sonu pişmanlıktır" yazıyordu. Bir başkasında ise: "Keyfi idareye SON, Pahalılığa SON, Haksızlığa SON, ve D. P. İktidarına SON, reyini C. M. P. ye ver" deniyordu.

C. M. P. nin Kırşehir teşkilâtı 27 Ekimde yapılacak olan seçimlerden son derece ümitliydi. Kırşehir, onlar için "çantada keklik" di. Üstelik bu seçimlerde yalnız Kırşehirde seçimi kazanmakla da iktifa edeceğe benzemiyorlardı. Ankara, Uşak, Afyon, Kütahya, Zonguldak, Konya, Niğde, Nevşehir ve topyekün doğu vilâyetlerinde "Allanın izniyle seçimleri kazanacağız" diyorlardı! Ancak saydıkları vilâyet isimleri arasında Ankaranın adı geçince "— Ah şu İsmet Paşa da adaylığım Ankaradan kovmasaydı, ne olurdu sanki" diye baslarım sallıyorlardı. İnönü için en münasip vilâyetin Celâl Bayar ve Menderesin karşısında İstanbul olacağını -söylüyorlar ve "— Nasıl olsa Paşa onları da alt ederdi" demekten çekinmiyorlardı. "— Ama, ah şu Ankaradan adaylığını kovmasaydı"...

C M. P. İl Merkez binasına gidip gelenlerin bazılarında endişeli bir hal göze çarpıyordu. Bir gün sonra yapılacak mitinge acaba Ahmet Tahtakılıç gelecek miydi T Kapıdan her giren aynı suali soruyor. du. Ahmet Tahtakılıç gelecek mi ?" Bu hususta İl İdare Heyeti âzaları da endişeli olmalılar ki çoğu zaman müphem cevaplarla sualleri geçiştirmek istiyorlardı. Mucurdan geldiğini söyleyen bir partili ise konuşmaya yekten "Eski mebuslarımız listeye niye konulmadılar da, çil yavrusu gibi dağıldılar?" diye başladı. Merak ettiği hususlardan biri de Fuat Arnanın adaylığını koymaması idi. Salonda kendi partilerinin dışında adamlar da olduğu için cevap ver. inekte zorluk çeken İl İdare Heyeti azalarının dillerinin altında yatanlardan anlaşılıyordu ki C. M.-P. nin kalesi sayılan Kırşehirde aday seçimleri hayli mücadeleli geçmişti. Meselâ bu arada Bâlâ İlçe Başkanının, kendisi aday gösterilmedi diye partiye cephe aldığı bile söyleniyordu. Kırşehir listesi, Bölükbaşı hariç, tamamen yeni isimlerden teşkil edilmişti. Partinin Kırşehirden seçilmiş eski milletvekillerinin bu sefer listeye alınmaması hayli kırgınlıklara yol açmışa benziyordu.

C. M. P. nin kalesi diye anılan Kırşehirde C. M P. lileri bir takım endişeler içinde görmek insana garip geliyordu. Gerçi Demokratı olsun, Halkçısı olsun, Milletçisi olsun Kırşehirde hiç kimse Bölükbaşının tekrar ve hem de büyük bir ekseriyetle seçileceğinden şüphe etmiyordu. Ama listede Bölükbaşıdan sonra gelen isimlerin kazanma şansı hususunda bizzat C.M. P. lilerde bile haklı bir endişe vardı.

Kurnazlığın böylesi

D. P. liler ve C.H.P.liler, C.M.P. içindeki bu endişeyi iyi anlamışa benziyordu. Hemen her iki partinin de .Kırşehirde Hür. P. teşkilâtı yoktur- propagandası bu endişe üzerine

Ahmet Bilgin
"Kale"nin koruyucusu

inşa edilmişti. Gerek D.P. liler, gerekse C. H. P. liler "Biz de Bölükbaşının hapisten çıkmasını istiyoruz. Kırşehirliler bir Kırşehir çocuğu olan Bölükbaşıyı elbette ki seçip hapishaneden kurtarmalı. Ama bu listenin altındaki isimler pek zayıf. Halbuki bakın, bizim üstemizde şunlar şunlar var, onun için siz bir beyaz kâğıdın başına Bölükbaşının âdını yazın, altına da bizim listemizden gönlünüzün dilediği üç ismi yazarsınız" diyorlardı.

Doğrusu bu propaganda pek de fena işlemişe benzemiyordu. Umulurdu ki Kırşehirde seçim sandıklarından çıkacak pek çok liste elle yazılmış karma listeler olacaktır.

C.M. P. Vilâyet Merkezinden bu intibalarla ayrılan gazeteci, bir hayli sorup soruşturduktan sonra C. H. P. Vilâyet Merkezini buldu. Merkezi bulmuştu ama, merkezin kapısında kocaman bir asma kilit sallanıyordu. C. H. P. nin dört adayı da seçim propagandası için köylere çıkmışlardı. Merkezde kimseler yoktu. Binanın bitişiğindeki kahveciye göre zaten C. H. P. merkezi buraya idareten yerleşmişti. Aslında burada toplanıldığı bile yoktu. Maamafih Parti İdare Heyeti selâhiyetlilerinden birini bulmak kabildi. Nitekim kısa bir araştırmadan sonra Parti Sekreteri ile temas temin etmek mümkün olmuştu. Parti sekreterinin bulunduğu yerde de bir hayli kalabalık vardı. Bunlar da C. H. P. li Kırşehirlilerdi. Oraya da gidenler, gelenler oluyordu. Orada da bir takım sualler soruluyor, bazı endişeler ortaya konuyordu. Meselâ ayni samanda Halk Aşığı olduğu söylenen bir köylü, C. H. P. listesinde neden Halil Sezai Erkutla, Sahir Kurutluoğluna yer verilmeyip de dört tane genç avukata yer verildiğini soruyordu. Niye gözde ve tanınmış isimler listeye alınmamıştı. Pek çok C. H. P. li köylü, kendi köylerine gelen C. M. P. filerin "sırf C. M. P. yi desteklemek için C. H. P. nin Kırşehirde kuvvetli bir üste çıkarmadığını" söyleyerek propaganda yaptıklarım haber veriyorlardı.

D. P. ye gelince, D. P. liler Kırşehirde zayıf olduklarını iyice bildikleri için mümkün olduğu kadar kuvvetli bir liste hazırlamışlardı. Ama, listeden de çok güvendikleri şey, altlarına verilmiş olan renk renk ciplerdi. Kırmızı D. P. forsları ile süslenmiş bu cipler, şehrin içinde ve kazalarında adeta birbirleriyle yarış ediyorlardı ama, D. P. li hatiplerin de kendilerine göre bir dertleri vardı: Kendilerim dinletecek, şöyle rahat rahat gerine gerine nutuk çekecek vatandaş bulamıyorlardı. Nereye giderlerse gitsinler seçmenler D. P. adaylarına sırtlarım dönüveriyorlardı.

Bütün bir öğleden sonsayı parti merkezlerinde bu lâfları dinlemekle geçiren gazeteci, akşam üzeri yorgun argın kendisine yatacak bir yer aramak üzere otel kapılarım aşındırmaya başlamıştı. Ama çaldığı her kapı yüzüne "yerimiz yok" diye kapanıyordu. Kırşehirde zaten, adı otel olarak üç, yahut dört yer vardı. Onlar da doluydu. Geriye hanlar kalıyordu. Gazeteci çaresiz teker teker hanları da dolaşmağa başladı. Ama hanlardan da aldığı cevap değişmiyordu: yer yoktu. Doğrusu Kırşehire gidip de partilerin nabzım yoklayacağım diye ayazda sokakta kalmak hiç de hoş bir şey değildi, Saat gece yarısına bir hayli yaklaşmıştı ki otelcinin birisi acıdı da gazeteciye altı yataklı bir odada başım koyabileceği bir yatak verdi. Gazeteci gece rüyasında sabaha kadar o mu kazanacak, bu mü kazanacak diye döndü durdu ve bir an bile uyumadan sabahı etti.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli- Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- XVI -

Sevim SEÇİLMİŞ

Asırlardan beri türlü devlet şekillerini denemiş olan milletler son olarak Demokrasinin üzerinde ısrarla duruyorlar. Bu, sadece iyiyi ve güzeli bulmanın değil, aynı zamanda siyasî bir olgunluğun neticesidir.

Biliyoruz ki, Demokratik rejimde hakimiyeti elinde tutan imtiyazlı bir zümre değil, Millettir: Millet, devletin asli ve birinci derecede organı, Hakimiyetin esas sahibi olan şahıstır. Şu halde büyük bir azimle güçlükleri yenmek, fedakârlıktan çekinmemek millete düşen bir vazifedir.

Demokratik rejim bir ahlâk rejimidir. Ahlâk, bir ferdin sadece kendi şahsını ilgilendiriyor, onun maddi ve manevi hareketlerini tâyin edermiş gibi görünüyorsa da aslında müessir olduğu saha çok geniştir. Bir cemiyet içinde yapılan iyi veya kötü bir hareketin içtimai münasebetler üzerindeki rolü büyüktür. Gerçi yapılan fena bir hareketin beğenilmiyeceği alkışlanmıyacağı düşünülebilir. Fakat bu menfi tesire muhakkak nazarı ile bakılmıyacağı da su götürmez bir hakikattir. Bir tek fert diyip gecmiyelim, bazen bir fert bir irticanın başlangıcına hattâ hattâ bir milletin yok olmasına sebeb olabilir.

Herşeyden önce demokratik rejini içinde yaşamağa azimli milletlerin ön plânda tatmaları lâzım gelen unsur ahlâk olmalıdır. Ahlâksız bir hukuk, siyasetsiz bir devlet tasavvur edilebilir mi? Ahlâk, hukuk, siyaset ve devlet birbirleriyle çok sıkı bir irtibatı olan ve ayrılmalarına imkân olmayan dört otoritedir. Ahlâkı hiçe sayan bir siyaset sistemi yanlış olduğu kadar tehlikelidir de. Montesquieu "Monarşik veya Despotik bir hükümetin devam ve bekası için fazla dürüstlüğe ihtiyaç yokdur" demekle Demokratik rejimde yaşamağa azimli milletlerin haiz olmaları gereken ahlâkî vasıfların ehemmiyetini belirtmişdir. Ahlâki bir hayat, saygıyı fazileti getirir; "Bana ne"ciliği ortadan kaldırır; hayatı sevdirir; ve nihayet aktiftir mücadeleden korkmaz. Bezgin ve pasif bir ferdin demokratik bir rejime intibak edebilmesi düşünülemez. Şu halde muhik vasıflardan' biri de mücadeleci olmaktır.

Demokratik bir rejimde yaşayan milletlerin inanışlarına, saygı ve İtimadın kuvvetle işlenmiş olması şarttır. Gösterilmesi lâzım gelen saygı ve itimat bizzat demokrasiye olan saygı ve itimadın icabıdır. Bunun körükörüne olmayışı muhakkaktır. Zaten böylesini demokratik rejim hazmedemez. Vatandaş hissettiği ve şahit olduğu bir adaletsizliği veya şüpheli bulduğu bir hâdiseyi açıklamak hakkına haizdir. İşte mücadeleye heyecanla katılan aktif bir milletin demokrasi üzerindeki rolü. Bu mücadele ve kazandan başarılar bir yandan idare edilenleri başarının verdiği haz ve gururla değerlendirirken diğer taraftan idare edenleri ve dolayısiyle Demokrasiyi olgunlaştıracak ve yükseltecektir.

Manen mükemmelleşen millet Demokrasi üzerinde bir nakış gibi işliyerek O'nu hazmedilebilir bir hale getirecektir. Rousseau'nun Demokrasiyi lezzetli fakat hazmi güç bir gıdaya benzetişi meşhurdur. Ne zaman ki millet olgundur; fedakârdır, azimlidir, mücadeleci ve dürüsttür; o halde iyiye güzele mükemmele doğru gidişi hazır demekdir. Rahat rahat korkusuzca her işi başarabilir artık.

İktisadî meseleler kalkman bir millet için en önde düşünülmesi gereken meselelerdir. İktisadî kalkınmağa hız vermek, devletler arası dostane münasebetler tesis etmek bir millet için siyasi ve iktisadî bakımlardan verimli olacağı muhakkakdır. Siyasî ve iktisadî ve maddî imkânlarını geliştiren, kültürel çalışmalarına önem veren milletlerin yeri demokrasinin kendisinden başka birşey olamaz.

Milletin bütün bu verimli çalışmaları içinde ihmal etmemesi lazım gelen mühim bir vazifesi de İktidarı kontrol etmesidir. Murakabesiz bir iktidar zamanla suistimal edilebilir. Millet asla iktidara boyan eğmeyip azimle mücadele etmelidir. Bu hangi yollarla olur? Basın bunun için mükemmel bir vasıtadır. Demokrasi rejiminde fikir hürriyeti dolayısiyle basın hürriyetinin değeri çok büyükdür. Basın hürriyetini amme menfaatlerine karşı yerinde ve lüzumunda kullanmak ancak olgun ve gerçek bir matbuatla başarılabilir. Tabiidir ki bu başarı ancak geniş bir matbuat hürriyeti içinde kazanılabilir. Bu da zaten demokratik rejimde mevcut olması lâzım gelen birinci derecede bir unsurdur. Böylece basınla geliştirilen fikir hürriyeti halkın en büyük hakkı olan seçimlerle tatbik sahasına girerek hakiki değerini kazanmış olur.

Seçim hakkı demokratik rejimin vatandaşlara kazandırdığı en güzel hakdır. Yeter ki bu hakkı iyiye doğruya kullanmasını bilmelidir. Bu da yazımın başından beri savunmağa çalıştığım evvelâ mükemmel bir milletin tahakkuk etmesiyle mümkündür.

Her bakımdan mükemmelliğe erişmiş milletlere demokrasi kendiliğinden kollarını açar. Sıhhatli bir ağacın meyve vermesi ne kadar tabii ise mükemmel bir milletin nüvesini teşkil edecek olan demokrasi de okadar tabidir.

Müsabaka Şartları

1 — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların nesrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayısı başında toplanacak olan salahiyetli bir jüri tarafından incelenecek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000. İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 —Müsabakaya katılarak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Hazin itiraf

Geçen haftanın sonundan, Cumadan beri Türkiyede İktidarla Kitabiler arasında görüş farkı kalmamıştır. Gerçi Cumhurbaşkanı Celal Bayar Cumadan hemen bir gün sonra, Cumartesi günü bu Kitabilere "en hafif" diye vasıflandırdığı "Ukalâ" sıfatıyla hareket ediyordu ama, Kitabilerin üzülmesi için fazla bir sebep yoktu. Hakaret, ihtimal ki seçim heyecanı içinde ağızdan kaçmıştı, yoksa Devletin Başının ihtiyari olarak böyle kelimeler kullanmayacağında zerrece şüphe yoktu. Zaten asıl güzel sözler, İktidar ile Kitabiler arasında görüş farkının kalmadığını ispat eden sözler Afyonda söylenmişti. Eski bir iktisadcı olan Celâl Bayar "bir seçim nutku söylemeyeceğim" diye başlayıp, Afyonlulardan reylerini geçen seçimlerde olduğu gibi kullanmalarını, yani D. P. ye vermelerini isteyerek biten konuşmasında şunları söylemişti: "Milli gelir, umumî gelirden her ferdin hissesine düşen miktarı gösterir. Bir memleketin ilerlediğini ve gerilediğini bu rakkamlar ifade eder."

Bir Kitabi de aynı mevzuda ancak aynı sözleri söyliyebilirdi ve her iktisadcı Celâl Bayarın ağzından çıkan cümleleri zevkle imzalardı. Zaten ehemmiyetsiz terminoloji ihtilafları bir kenara bırakılırsa, Kitabiler de aylardır bu hakikati anlatabilmek için nefes tüketmiyorlar mıydı? Demek ki meramlarına ermişlerdi.

Mümtaz Tarhan
Tekzip Mütehassısı

Evet, iktisadî kalkınmanın ölçüsü, şu veya bu münferit eser olamazdı. "Ey ümmeti Muhammet, şurada şunu yaptım, burada bunu" demekle iktisadın ne âlemde bulunduğu anlaşılamazdı. En şaşmaz ölçü, adam başına düşen reel gelirdi. İşte Kitabiler "Türk iktisadı geriliyor" derlerken, dayandıkları tek kaynak millî gelir hesaplarıydı. Başbakanlığa bağlı istatistik Genel Müdürlüğü, bu hususta iyi kötü bazı istatistikler yayınlamıştı. Kitabiler; muazzam kalkınma edebiyatına rağmen, adam başına düşen reel gelirin gerilediğini bu neşriyat sayesinde öğrenmişlerdi. 1953 de 566 liraya çıkan ferdi reel gelir, 1955 de 510 liraydı. 1956 da 510 lirayı aşmıyacağı tahmin ediliyordu.

Ama C. H. P. İktidarının sabık İktisat Bakanı Celâl Bayar, nutkunda başka rakamlar vermişti. Demek ki Sayın Cumhurbaşkanına yanlış rakkamlar tedarik edilmişti. Maamafih rakkamın fazla ehemmiyeti yoktu. Mesele prensipte anlaşmaktı. İktidarla Kitabiler böylece anlaşmış oluyorlardı. İktisadî Kalkınmanın öl-

Vita yağı alabilmek için kuyruğa girenler
Emirle "kopmayan" bir kuyruk daha

çüsü reel millî gelir değil miydi? Bizzat İstatistik Genel Müdürlüğünün rakkamlarına göre bu reel millî gelir geriliyordu. Demek ki. İktisadımız geriliyordu. Sillojizma böylece kapanıyordu.

Piyasa

Kış çetin olacak

Geçen haftanın ortasında, "yok" lar diyarı Türkiyenin başkenti Ankaranın kulağı delik kadınları 250 gr. peynir alabilmek ümidinin peşinde, koşuyorlardı. Hayat ucuzlatıcı meşhur imtiyazlı mağazada peynir bulunduğu şayiası, meşhur haberleşme mütehassıslarım imrendirecek bir hızla şehirde yayılmıştı. "Yok"ların ev işlerinden kurtardığı emirerleri dünden hücum emrini almış, sabahın, erken saatlerinde nazenin Olma mağazasının kapılarına dayanmışlardı. "Yok" larla ümitsiz bir mücadeleyi reddetmiyen bazı emirersiz ev kadınları da, sabırlı askerlerin yanında peynir kapmaca oyununa iştirak ediyorlardı. Olmadan peynir almak doğrusu ekmeğini taştan sökmek gibi bir şeydi. Fakat ertesi' gün çocuklarının önüne peynir koyabilme zevki, bir çok ev kadınına Gima meydan muharebesinin ıstıraplarını unutturmuştu.

Görülmemiş Kalkınmanın görülmemiş eserlerinden biri olan hayat ucuzlatıcı mağazanın önündeki görülmemiş kalabalığı kimse yadırgamıyordu. Ankaralılar herhalde görülmemiş şeylere alışmışlardı. Görülmemiş kuyruklar, artık şehrin çok görülen manzaralarından biri haline gelmişti. Yoklar ve kuyruklar Muazzam Kalkınmanın en göze çarpan meyvaları arasındaydı.

Seçimler kadar kış da yaklaşıyordu. Milletvekili adayı "mağşuş başmuharrir" 1 tekzip etmesini pek seven muzip tavuklar, geçen kış gibi, bu yıl da yumurtlamaya arzulu görünmüyorlardı. Buzhanelerdeki yumurta stokları endişe vericiydi. Et hikâyesi zaten malûmdu. Tereyağı ve süt "allahaısmarladık" demek üzereydiler. Kış çetin olacaktı. İktidar da bunu çok iyi biliyordu. Seçimlerin ileri alınmasına itiraz eden milletvekillerine Türk iktisadından yapılan tablo, nutuklardaki "saadet ve ikbal yolu" na hiç benzemiyordu. D. P. liler kendi aralarında başka türlü konuşuyorlardı.

Durdurulamayan fiyatlar

Muhalefetten sonra, İktidar da Millî Korunma Kanununun fiilen kaldırılacağını vaad ededursun, fiyatlar geçen hafta da yükselmeye devam ediyordu. "Jandarma Kanunu"nun önlerine diktiği seddi yıkan fiyatlar coşmuşlardı. Bu kış taşkınlıklarını daha da arttıracaklardı. İktidarın başı hayat pahalılığından şikâyet edenlerin aklına şaşarken. İktisât ve Ticaret Bakanlığının neşrettiği çok ihtiyatlı toptan eşya fiyatları bile hakikati artık gizliyemiyordu. 1948 de 100 olan endeks 1956 ortasında 154 tü, tam bir yıl sonra 176 ya yükselmişti. Yıllık artış % 14,3 tü. İstanbul Ticaret Odasının verdiği rakkamlar daha az parlaktı. Ne hikmetse Ticaret Odası 1956 sonunda toptan eşya fiyatları ve geçinme endeksleri neşriyatını durdurmuş, tu. Emir böyleydi.

Hele İstatistik Genel Müdürlüğünün ilmî şekilde hazırladığı geçinme endeksleri aylardır dosyalarda uyuyordu. İktidar, bu istatistikleri neşre cesaret edemiyordu. Sızan haberlere göre, 1950 yılında 350 (1940 = 100) olan endeks, 1954 de 400, 1955 de 450 ve 1956 da 900 e çıkmıştı.

Eline geçen para yerinde sayan vatandaşlar için, kemeri . eğer delik kalmışsa - daha fazla, sıkmaktan başka çare yoktu. İktidar fiyatları durdurmak için hiçbirşey yapmıyordu. Bilâkis Banknot Matbaasının mesaisi her gün biraz daha arttırılıyordu.

İşte geçen haftanın ortasında peynir kapmaca oyununda basarı kazanıp ellerinde 250 şer gramlık paketlerle evlerine dönen Ankaralı kadınlar bu gidişin akıbetiyle meşguldüler. Tek ümit Muhalefetteydi. İktidar değişirse fiatlara hiç olmazsa "dur" denilecekti. Bu, bütün seçim törenlerinden daha tesirli idi ve sadece Ankarada değil, gittiği her yerde erkeklerden de fazla kadınlar tarafından karşılanıp görülmemiş şekilde alkışlanan Muhalefet Lideri İnönünün şansı buradaydı.

Milletten Uzak Kalınca

Cumhurbaşkanı Celâl Boyar son seçim turnesinde Dinara uğruyor. Kasabadan ayrılırken giyinişiyle köylü olduğunu anlatan bir zat kendisine sigara ikram ediyor. Cumhurbaşkanı sigara içmediğini bildirerek teşekkür ediyor. O zaman, giyinişiyle köylü olduğunu anlatan zat şöyle diyor: "İçmediğinizi biliyorum. Bu sigarayı size içmeniz için ikram etmedim. Bizim köyde köylülerimizin sipahi sigarasını içmekte olduklarını göstermek için verdim". Cumhurbaşkanı seyahatinin müteakip merhalesi olan Ispartada bunu naklediyor ve ilâve ediyor: "Bir israf dahi telâkki edilebilse köylümüzün kaliteli sigara içmem beni ancak bahtiyar eder. Bunu size memleketimizdeki hayat seviyesinin ne derecelere kadar yükselmiş olduğunu ve daha da yükselmekte devam edeceğini gösteren bir misal olarak bildiriyorum."

Turne seçim turnesidir. Cumhurbaşkanı tecrübeli bir politikacıdır. Eğer köylülerimizin hakikaten Sipahi sigarası içtiklerinde zerrece şüphesi bulunsaydı, dinleyenleri ve okuyanları hem hayretler içinde bırakan, hem de mutlaka başlarını iki tarafa sallamalarına **yol** *açan bu sözleri ciddi ciddi söyler miydi ? Zira halkın içinde yaşayan, köylünün hakiki durumunu bilen, hayat pahalılığının yükünü omuzlarında hissedenler üzerinde bundan daha fena bir propaganda düşünülebilir mı? Köylü ve Sipahi sigarası....*

Ama işte, Cumhurbaşkanı bunu samimiyetle anlatıyor. Demek ki kendisine çizilen memleket levhası bu !Demek ki Devletin başı köylünün Sipahi sigarası içtiğini zannediyor!. ***Şimdi*** *siz bir de, eğer radyolarında pil varsa bu sözleri dinleyen Dinarlı köylüleri, onların şaşkınlığını gözlerinizin önüne getiriniz.*

Muhalefet sözcülerinin em belâgatlisi D. P. İktidarının milletten ne kadar uzak kalmış olduğunu Cumhurbaşkanı Celâl Boyarın isportadaki bu samimi sözlerinden daha iyi ifade edemezdi.

İnşaat

Menken derdi

Tekzip rekoru kıran İktidar, geçen hafta C.H. P. İzmir adaylarından işçi Burhanettin Asutayın Çalışma Bakanına olan cevabını nedense yalanlamadı, "İşçi Babası Bakan", D.P. İktidarı zamanında 13.662 işçi evi yapıldığını ve bunun için 105 milyon lira ödendiğini söylemişti. Asutaya göre ise 1957 Haziran nihayetine kadar sadece 4204 ev inşa edilmişti. Bu rakkam, işçi meskeni dâvasının ne kadar hafiflikle ele alındığını gösteriyordu..

Hele bu meskenlerde kimlerin oturduğu da ayrı bir meseleydi, İşçi Sigortalarına ait şehrin muhtelif semtlerindeki apartmanlarda gayet ucuz kira ile "Vekil beyler, mebus beyler, nüfuzlu bazı zevat" oturuyordu. Sonra üstelik, kendi paralarıyla yapılan bu evler için işçilerin, "Allah sizden razı olsun" demeleri bekleniyordu. Doğrusu işçilerle bundan fazla alay edilemezdi. D.P. İktidarı lâyık olduğu cevabı 8 gün sonra alacaktı.

Mesken bakımından işçiler gibi, diğer vatandaşlar da dertliydi. İktidarın başı yolları 60 santim yükseltip alçaltırken şehir nüfusu hızla artıyor, mesken inşaatı yavaşlıyordu.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Çözülmesi güç muamma

Moskovadaki Doğu Almanya Büyükelçiliği, geçen hafta ender görülen bir ziyafete sahne oldu. Bütün Elçilik binası baştan aşağı ışıklarla donatılmış, geniş salonlara kurulan sofraların üzeri, havyardan votkaya kadar, çeşitli içki ve mezelerle süslenmişti. .

Ziyafetin en çok göze çarpan hususiyeti, bu davete Batılı gazetecilerin çağrılmamış olmasıydı. Anlaşılan, Demirperde gerisi devletlerinin temsilcileri bu yemek sırasında kendi aralarında konuşmalar yapacaklar, aralarındaki bazı meseleleri halletmeye çalışacaklardı. Ancak ziyafetten sonra Rus gazetelerinde çıkan bazı haberler işlerin hiç de böyle olmadığını gösteriyordu. Rusyanın 1 numaralı idarecisi Krutçef, votkasını yudumlarken yaptığı. bir konuşmada, Orta Doğu meselelerini diline dolamış ve şiddetle Türkiyeye hücum etmişti. Krutçef'e göre, Türkiye askeri kuvvetlerinin büyük kısmını Suriye hududuna yığmış, hattâ bu yüzden Rus hududundaki bazı mühim yerleri bile boş bırakmıştı. Bu, ateşle oynamaktan başka birşey değildi. Bu yüzden bir savaş çıkıp da füzeler havada uçmaya başlayınca Türkiyenin aklı başına gelirdi ama, o zaman da çok geç olurdu.

Krutçef'in bu sözlerine karşı Türkiyede gösterilen tepki, hemen her seferki gibi bir omuz silkme olmuştu. Türkler böyle palavraları şimdiye kadar çok dinlemişlerdi. Türkiye Başbakanının söylediğine göre, Sovyet yapısı silâhların sevkinden sonra Suriye Orta Doğunun güvenliğini tehdit eden çok tehlikeli bir barut fıçısı olmuştu ve bu durumdan, sadece Türkiye değil, aynı zamanda bütün Arap devletleri büyük endişe duymaktaydılar.

Endişe duyan Araplar!

Geçen hafta içinde, Arap devletlerinde vuku bulan son gelişmeler, Arap devletlerinin hiç de Cumhuriyet Hükümeti gibi düşünmediklerini gösteriyordu. Bir yandan Arap Olimpiyatları vesilesiyle Beyruta giden Arap liderleri arasında dostane konuşmalar cereyan ederken, diğer yandan, Bağdat Paktı dostumuz Irak, petrolünün Türkiyeye akıtılmasına bu hafta da bir türlü razı olmuyordu. Irakın yeni bir pipe-line'a mutlaka ihtiyacı vardı. Ama yeni boruların eskisi gibi, Suriyeye akıtılmasında ısrar ediyordu. O Suriye ki daha bir sene evvel petrol borularını havaya uçurmuştu!

Doğrusu kimse Irakın Türkiyenin mi, yoksa Suriyenin mi dostu olduğunu anlayamıyordu. Türkiyenin ateş püskürdüğü Suriyeyi nasıl olur da kayırırdı? Fakat maalesef hakikat buydu. Arap Birliği, Türk dostluğundan ve Bağdat Paktından daha ağır basıyordu. Suriye ve Irak yeni bir iktisadî anlaşma imzalamak üzereydiler. Yeni petrol boruları meselesi de herhalde bu arada bir neticeye bağlanacaktı. Her yıl bütçede yer alan Musul petrollerinden kalan 100 milyonluk alacağımızı ödemekte inat eden Irak, yeni jestiyle de ne vefalı dost olduğunu gösteriyordu.

Dave Beck

Sağlam kazığa bağlanmış

D. P. İktidarının çok ehemmiyet verdiği Orta Doğu siyaseti, Boğaziçi sahillerini Arap sultanlarıyla doldurmuştu. Bu sultanlara Türk kızları arasında eş de bulunmuştu. Fakat Orta Doğuda tek bir dost bile kazanılmamıştı. Zira siyasette faydalı dost kazanmanın yolu bu değildi.

A. B. D.

Sendikalar ve idarecileri

Geçen haftanın başlarında Türkiyeye gelen tanınmış bir Amerikalı iş adamı, kendisiyle görüşen bir muhabire "Amerika şu sıralarda dış meselelerde olduğu kadar iç meselelerde de büyük güçlükler karşısındadır" diyordu. Amerikalı iş adamına göre, bu büyük güçlüklerin başında siyah-beyaz geçimsizliği geliyordu. Başkan Eisenhower'in Little-Rock'a paraşütçü kuvvetler yollamasından sonra bu şehirdeki durum biraz düzelir gibi olmuştu ama, Güneyin herhangi bir başka şehrinde iki renk mensupları arasında her an yeni bir hâdise patlak verebilirdi. Kaldı ki, âsi Vali Faubus da kışkırtmalarına hâlâ son vermiş değildi. Vali, Little-Rock'taki Federal birliklerin kumandanı Edwin Walker'e geçen hafta yazdığı bir mektupta, askerleri, "genç kızları vestiyere kadar takib" etmekle itham ediyordu. Üstelik Vali, bu mektubuna "İşgal kuvvetleri kumandanına" hitabıyla başlamıştı.

Gene Amerikalı iş adamına göre, şu sıralarda Amerika'nın başındaki ehemmiyetli iç meselelerin ikicisi de sendika idarecileri meselesiydi. Amerikadaki belli başlı sendikaların idaresi gangsterlerin eline geçmişti ve bunlar sendikaların parasını babalarının çiftliklerinden gelen paralarmış gibi, keyiflerince kullanıyorlardı. Bu sendikaların en kuvvetlilerinden olan 1,5 milyon üyeli Taşıt İşçileri Sendikası, bir yıldanberi, yakasını bunlardan kurtarmaya çalışıyor, fakat muvaffak olamıyordu. Uzun yıllar boyunca Taşıt İşçileri Sendikasının başkanlığını yapan Dave Beck, geçtiğimiz Mart ayında karma bir Senato tahkik komitesi önünde sorguya çekilmiş ve şahsen harcadığı 320.000 doların hesabı sorulmak istenmişti. Beck'in vergi kaçakçılığı yaptığı da biliniyor, fakat işlerini sağlam kazığa bağlayan cinsten bir adam olduğu için, kendisini ne sebeple olursa olsun mahkûm etmek mümkün olmuyordu.

Gelen gideni aratırmış!

Beck aleyhine girişilen hareketlerin elle tutulur tek neticesi bu adamı tekrar Sendika başkanlığına getirmemek olmuş, fakat bu sefer de başkanlık koltuğuna kimin, oturacağı meselesi ortaya çıkmıştı. Geçen hafta yapılan seçim sonunda Sendi-

James Hoffa

Gideni aratmadı

ka işçileri, başlarına James Hoffa-yı getirmeyi kararlaştırıyorlardı. Bütün Amerikan basını bu seçimin de pek isabetli bir seçim olmadığını söylüyordu. Zira Hoffa, Beck'in zamanında yapılan suistimallere ismi karışmış bir adamdı ve yalancı şahitlik suçuyla devam edegelen muhakemesi dışında, sık sık Beck'i sorguya çeken tahkik komitesinin karşısına çıkıyordu.

Geçmişindeki bu pürüzlere rağmen neden Amerika taşıt işçileri, başlarına bu adamı getirmişlerdi? Bu sualin cevabını, Eisenhower idaresi ile Amerikan Sendikalar Birliğinin -A. F. L. - C. I. O.- müşterek tutumlarında aramak gerekiyordu. Taşıt İşçileri Sendikası, başlarındaki gangsterler meselesini kendi iç meselesi olarak kabul etmiş ve bunun hallinin kendisine bırakılmasını istemişti. Oysa Eisenhower idaresi ve A. F. L. - C. I. O. idarecileri Sendikayı rahat bırakmamışlar, işe el koyarak bütün taşıt işçilerini töhmet altında bırakan bir tavır takınmışlardı. Hele A. F. L.-C. I. O. idarecilerinin, biç uzlaşmaz bir davranışla, eğer Beck'in avenesinden birini başkan seçecek olursa Sendikayı Teşkilâttan ihraç edeceklerini bildirmeleri üzerine gururları yaralanan taşıt işçileri Hoffa'yı bilhassa iş başına getirmişlerdi

Önümüzdeki günler, Amerikan sendikacıları içini yeni gelişmelere gebeydi.

İngiltere

"Bevin" ci Bevan

Kürsüdeki hatip iyice coşmuştu. Bir yandan alnından süzülen ter-

Bevan
Soldan çark

Aklı Başında Bir Amerikalı!

Bu ayın başlarında Sovyetler tarafından gökyüzüne fırlatılan suni peyk -Rusça ismiyle: Spoutnik- geçen hafta da dünyanın en ehemmiyetli mevzularından biri olmakta devam etmiştir. Bu arada, Birleşik Amerika'daki dürbün satışlarının büyük bir artış kaydettiği söylenmektedir. İngiltere-deki amatör radyocular ise sun'i peyke yerleştirilen iki vericinin seslerini duyabilmek için kendi aralarında heyecanlı bir yarışmaya girişmiş bulunuyorlar. Fransa'ya gelince, Fransız gazetelerinden anlaşıldığına göre, Fransız radyo ve televizyon istasyonlarının en çok rağbet gören programları, bu vericilerin sesini yayan programlardır.

Ancak 7 Ekim sabahı saat 5.30 da Ankarada, 11 Ekim akşamı saat 19.30 da İstanbul üzerinde de görülen sun'i peykin sebep olduğu en alâka çekici hadise geçen haftanın başında Chicago'da cereyan etmiş ve "Gökyüzü Devletli"nin kurucusu olduğunu söyleyen James T. Mangan -yaş: 60- adında bir Amerikalı, geçen Pazartesi günü verdiği bir beyanatta, Sovyetlerin attığı sun'i peykin kendi topraklarına karşı yapılmış bir tecavüz olduğunu söyleyerek bu hareketi Birleşmiş Milletler nezdinde protesto edeceğini açıklamıştır.

Bildirildiğine göre, James T. Mangan, gökyüzünü ilhak ettiğini Chicago belediyesine 21 Aralık 1948 de haber vermiş ve Chicago Savcısının müsbet mütalâası alındıktan sonra, 18 Ocak 1949 da, burayı kendi adına tescil ettirmişti. Kurduğu devlete "Celestia" adını veren Bay Mangan bundan bir müddet önce Birleşmiş Milletlere kabulünü istemiş, fakat, Birleşmiş Milletler Anayasasının müsait olmadığı söylenerek, bu müracaatı reddedilmişti.

Rus suni peykini düşürüp düşürmiyeceğini soran gazetecilere, Bay Mangan, "Benim devletimde kuvvetten ziyade ahlâh prensipleri hakimdir" cevabını vermiştir. Bu aklı gökyüzünde Amerikalıya göre, eğer Baslar sun'i peyki atmadan önce izin isteselerdi kendisinden müsaade almaları belki mümkün olurdu. Nitekim, Mangan, bu izni Amerikan hükümetine memnuniyetle verdiğini söylemiştir.

Gaitskell
Vartayı zor atlattı

leri elinin tersiyle silerken diğer yandan da gırtlağının bütün gücüyle, "Defolup gidiniz" diye haykırıyordu. "Defolup gidiniz, zira milletin bir yıl daha sizi başında görmeye takati kalmamıştır."

Hâdise; çalışmalarım geçen hafta bitiren İngiliz İşçi Partisi yıllık kongresinde cereyan ediyordu. Kürsüde konuşan hatip tanınmış işçi liderlerinden Harold Wilson'du ve "Defolup gidiniz" dediği, Muhafazakâr İktidarın Başbakanı Mac Millandı.

İç meseleler

Ancak, kongrenin en dikkate değer tartışmaları, İşçi Partisinin önümüzdeki İngiliz seçimlerinde seçmenlere sunacağı devletçilik programı üzerinde cereyan etmişti. Partinin lora Komitesi bu hususda bir plân hazırlamış ve bu plânın anahatlarını Temmuz ayında yayınladığı "Endüstri ve Cemiyet" isimli broşürde halk efkârına açıklamıştı. Bu plâna göre İşçi Partisi şimdiye kadar anlaşılan manadaki devletçiliğe veda ediyor, sadece büyük, teşebbüslere iştirak prensibini benimsiyordu. Partinin sol kanadı, bu arada Michael Foot ile Bevan'ın karısı Jenny Lee, kongre sırasında bu plâna şiddetli hücumlarda bulunmuş ve Herbert Morrison ile "Shinwell gibi emektarlar da bu hücumlara katılmışlardı ama, İngiliz Taşıt İşçileri Sendikasının temsilcisi Frank Causins'ın desteği, Gaitskell'in mücadeleden galib çıkmasını ve plânın kongrece tasvibini sağlamaya yetmişti.

Dış meseleler

Frank Cousins'in desteği, Gaitskell'e bilhassa dış meselelerin görü

şülmesi sırasında faydalı olmuştu. Hele aynı meselelerde meşhur Bevan'ın da Gaitskell'i desteklemesi, denilebilir ki kongrenin en büyük sürpriziydi. İşçi Partisi kongresindeki üyelerin bir kısmı başlangıçta, kongrede İngiltere'nin atom silâhları imalinden tek taraflı olarak vazgeçmesi yolunda bir karar sureti ka--- edilmesini istiyordu. Halbuki Bevan, kongrenin dağılacağı günlerde yaptığı bir konuşmada, buna muhalif olduğunu bildirmiş ve çoğunluğu da bu teklif aleyhine çevirmeğe muvaffak olmuştu. Bevan'a göre, silahsızlanma mevzuunda bir anlaşma ancak İngiltere'nin de kudretli atom silâhlarına sahip olmasından sonra gerçekleşebilirdi. Oysa Bevan, şimdiye kadar yaptığı konuşmalarda İngiltere'nin atom silâhları yarışına katılmasına şiddetle muhalefet etmiş ve bu silâhların imaline biran önce son verilmesi için muhtelif kampanyalar açmıştı. İngiliz gazetelerinin belirttiğine göre, şimdi yaptığı yüz seksen derecelik dönüşle Bevan, yeni ve muhtemel bir iktidar değişmesi halinde, müteveffa İşçi Dışişleri Bakam Beyinin İşçi Partisinin iktidardan düşmesinden sonra Muhafazakârlara geçen koltuğuna oturabilmek için Gaitskell'e taviz veriyordu. Bu taviz sonunda, Bevan, Bevancı olmaktan ziyade bir Beyinci olarak isimlendirilebilirdi. Öyle anlaşılıyordu ki Bevan da birgün Dışişleri Bakanlığına oturursa, tıpkı Bevin gibi Kıbrıs meselesine benzer kesin durum aldığı birkaç mesele dışında, Muhafazakârların dış politikasını aynen devam ettirmekten fazla birşey yapamayacaktı.

San Marino

Sona eren anlaşmazlık

Geçen haftanın sonunda San Marino Hükümet binasını terkeden isyancıların elebaşısı, etrafını çeviren gazetecilere, "Eğer İtalya müdahalede bulunmasaydı bu kadar kolay teslim olmazdık", diyordu. "Bizi Hristiyan Demokratlar değil, sınırda bekleyen 50 İtalyan jandarması mağlup etti!"

50 İtalyan jandarmasının sınırda görünmesi üzerine teslim bayrağım çeken komünistler, üç haftadanberi, minik San Marino devletinde -nüfus: 13.000 kişi- büyük bir anlaşmazlığa sebebiyet vermiş bulunuyorlardı. Geçen ayın sonlarına doğru yapılan seçimlerde altı milletvekilliği kaybetmesi üzerine iktidarın elden gideceğini anlayan Komünist İktidar, bu ayın başında seçimi yenileyeceğini bildirmiş, fakat bu arada toplanan yeni Meclis, Hristiyan Demokratlara dayanan bir koalisyon teşkil ederek İktidarı bu koalisyona devretmişti. İşte bütün anlaşmazlık biri eski, biri yeni olan bu iki İktidar arasında çıkıyor ve her ikisi de meşru iktidarın kendisi olduğunu ileri

Suhraverdi
Sabık olmaktan korkmuyor

sürerek iş başından ayrılmaya yanaşmıyordu. Bu arada Komünistler milis kuvvetleri tarafından muhafaza edilen Hükümet binasına sığınarak bu binanın etrafım tahkim etmişler, Bağımsız Sosyalist ve Sosyal Demokratların desteklediği Hristiyan Demokratlar ise, karargâh ittihaz ettikleri on kilometre karelik bir yerde, yürüyüşe geçmek üzere son hazırlıklarını yapmışlardı.

San Marino'da cereyan eden bu hâdiseyi, bütün dünya devletleri merakla takib ediyordu. Bu arada, Amerika Birleşik Devletleri, geçen haftanın başlarında Hristiyan Demokrat iktidarı San Marino'nun meşru hükümeti olarak tanıyacağını ilân etti. Birleşik Amerikayı sırasıyla İngiltere ve Fransa takib ediyor, en sonra da İtalya, Hristiyan Demokratlardan yana olduğunu ve San Marino'da bir anlaşmazlık çıkarsa bu komşu devlette sükunu temin için müdahale etmek zorunda kalacağım açıklıyordu. İşte San Marino komünistlerini inatlarından vaz geçiren İtalya'nın bu son kararı olmuştu. Hele 50 İtalyan jandarmasını San Marino şuurlarına sevki, komünist ümitlerini büsbütün suya düşürüyor ve böylece, geçen haftanın sonunda, San Marino komedisinin sonperdesi, Hristiyan Demokratların zaferinin üzerine kapanıyordu.

Pakistan

Başbakanlık- geçicidir

Geçen haftanın son günü, Pakistan Devlet Başkanının Karaçindeki muhteşem konağının merdivenlerinden altmış, yaşlarında kadar gösteren, şişman, uzun boylu bir adam indi. Orta Doğu meselelerinin birinci plâna geçmesinden sonra bu konağın merdivenlerinden inip çıkanlar pek eksik olmamıştı ama neden se gazeteciler bu adama karşı ayrı bir alâka gösteriyorlar, ağzından bir beyanat koparabilmek için adeta bir birleriyle yarış ediyorlardı. İri yarı adam da konuşmamaya karar vermişti. Nuh deyip peygamber demiyor,ağzını açıp tele kelime bile söylemiyordu. Nihayet etrafını çeviren gazetecilerin İsrarı inadım kırmış olmalı ki, "Peki, söyleyeyim" dedi. "Evet, istifa ettim. Artık iş başında kalmak istemiyorum. Başbakanlık kimsenin inhisarında değildir. Vatanını seven herkes bu vazifeyi en az benim kadar başarıyla yapabilir."

Okuyucularımızın da kolaylıkla anlayabilecekleri gibi, geçen Cuma günü Pakistan Devlet Başkanını ziyaretten dönen yaşlı politikacı, Başbakan Suhraverdi'den başka biri değildi. Suhraverdi, bir gün önce, bir iç politika meselesi görüşülürken Pakistan Meclisinden güven oyu alamamıştı. Bunun başlıca sebebi, iktidar koalisyonunu teşkil eden partilerden birinin bu meselede Başbakan gibi düşünmemesi ve oyunu Suhraverdi'nin aleyhinde kullanmasıydı. Suhraverdi'nin istifası, taraftarları arasında büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Bu yüzden bazı kimseler Karaçi sokaklarında gösteri yürüyüşleri yapmışlar ve Başbakanın istifasını protesto etmek istemişlerdi. Polisin müdahalesi üzerine bazı karışıklıklar çıkmış, yaralanan yirmi kadar Pakistanlı hastahaneye kaldırılmıştır.

Şu satırların makineye verildiği sıralarda Suhraverdi'nin yerini kimin alacağı henüz belli olmamıştır. Suhraverdi, Pakistan Devlet Başkanı İskender Mirza'nin istifasını geri alması yolunda yaptığı israrlı teklifleri kabul etmiyor. Başbakanlığın gecici bir vazife olduğunu söyleyerek yerine başka birinin getirilmesini istiyordu. İşin dikkâte değer tarafı Suhraverdi'nin istifası ve kabine buhranına rağmen Pakistandaki kalkınma hamlelerinin durmamasıydı. Bu misal, plân ve programa bağlı icraatın şahıslarla bir alâkası olmadığını bütün açıklığıyla gösteriyordu.

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Kibrit işçileri

Demokrat parti iktidarının tekelden çıkarıp serbest teşebbüse terkettiği ve bu suretle de fiatının düşeceğini ve kalitesinin yükseleceğimi iddia ettiği kibritlerin ağaç kısmını yapan İstanbuldaki Tekel işçileri Çayırbaşı -Büyükdere- nin bir kahvesinde sendikalarının yıllık kongresini yaptılar. Seçim faerinin arttığı ve siyasî toplantıların eksik olmadığı bugünlerde sendika kongreleri, doğrusu işçiler için bile, ikinci plânda idi. Fakat herşeyin çaresini bulan hükümet bu kongreleri daha ilgi çekici hale sokmanın yolunu da keşfetmişti. Yıllarca Bakanların yüzüne hasret kar lan işçiler simdi kongrelerinde bir bakan görmekle seviniyor ve demokrasi mücadelesinin meyvalarını vermeğe başladığını görüyorlardı. Öyle bir demokrasi ki, bakanlar sendika kongrelerine geliyorlar ve isçilerle aralarında hiçbir fark görmediklerini "kalpten gelen samimiyetle" beyan ediyorlardı. İşte, Pazar günü boğazın mavi sularına karsı Çayırbaşındaki kahvede Tekel kibrit İşçileri kongresine Tekel Bakam Hadi Hüsmanın gelişi demokrasinin bir meyvası olarak "sevinçle" karşılanmıştı.

Bundan iki hafta önce yine Tekele bağlı tütün işçilerinin yıllık kongresinde "çok sevgili işçi kardeşleri"ne hitap eden Bakan, bu ifadesinin AKİS tarafından "istismar" edilmiş olmasından bu kongrede dert yanıyordu. Bakam üzen diğer bir nokta da kendisinin "alkış topladıktan sonra" işçilerin derdini dinlemeden kongreden ayrılmasının AKİS te belirtilmiş olmasıydı. İşçilerin, sayın Bakam Genel Müdürlüğü zamanından tanıyıp sevdikleri ve hizmetlerim unutmadıkları, Tekel Tütün ve Müskirat İşçileri Federasyonu Başkanı Süreyya Birolun Bakanın bu sözleri üzerine göz yaşlarım tutamamasından belli Oluyordu. Fakat bu sözlerden sonra sayın Bakan lâfı yüzde 10 zamlara getirince Süreyya Birolun gözyaşları ile ıslanan yüzünü tatlı bir tebessümün kapladığı görüldü. İşçiler AKİS'teki haberin Bakan tarafından yanlış anlaşıldığını biliyorlardı. Fakat yine de sayın Hadi Hüsmanın kendilerine bazı hizmetleri dokunduğunu belirtmek suretiyle "gönlünü almak" istemişlerdi. Meselâ Süreyya Birol Hadi Hüsmanın Genel Müdürlüğü sırasında Ankaraya gidecek sendikacıların yol parasını temin etmiş olmasını bir bir "baba"lık olarak kabul ediyordu. Böyle bir hareket isçilerin gönlünü fethetmek için yetmişti. Kaldı ki, sayın Bakan simdi işçilere yüzde 10 zamların seyyanen verileceğini de yeniden vadetmişti. Yıllık ikramiyenin de yılbaşına bırakılmıyarak önümüzdeki hafta verileceğini müjdelemesi de as hizmet sayılmazdı. Sonra sayın Bakan işçilere iki yıl gecikme ile de olsa ayda 10 lira gibi bir çocuk zammı verilmesini sağlamıştı. İşte, Çayırbaşındaki kongrede söz alan ve yine işçilerin dertlerini dinlemeğe vakit bulmadan başka bir siyasi toplantıda konuşmağa giden Hadi Hüsman işçilere yaptığı bu hizmetlerinden dolayı ve onlarla Genel Müdürlüğü zamanındanberi ilgilendiğinden ve kendileri ile bir arada yemek yediğinden ötürü kendisini bir kısım işçilerin babası, bazılarının ağabeyi ve kardeşi saymakta haklı görmüş ve "muhterem işçi kardeşlerinin gösterdikleri sıcak alâkaya teşekkür" ederek sözlerine son vermişti.

Kibrit ve ağaç işçileri sendikasının yaptığı bu kongrede aldığı en mühim karar, aynı iş kolundaki diğer sendika ile birleşerek kuvvetlenmesi idi. Bu suretle yeni bir iş kolunda daha, sendika ikiliğine son verilmiş oluyordu. Bu birleşmeyi Bakanın da tavsiye etmesi işçileri memnun etmişti. Bu suretle işçi ve işveren münasebetleri daha iyi bir safhaya girecekti. Hele Bakanın bu yıl Tekel iş yerlerine bağlı sendikalara yaptığı 40.000 liralık yardımı daha da arttıracağına dair sözleri sendikacıların pek hoşuna gitmişti.

Temizlik işçileri

İstanbul Belediyesinin, temizlik işlerini hiç te iyi yürütemediği Belediye Meclisindeki münakaşalardan açıkça anlaşılıyordu. İşi tatlıya

İŞÇİLERİN

Memleketimizde siyasî partiler bütün sosyal ve ekonomik grupların menfaatlerini korumak iddiasındadırlar. Her parti aynı zamanda işçinin ve fabrikatörün, malsahibinin ve kiracının menfaatlerini en iyi kendisinin gözeteceğini ileri sürmekte ve bu suretle de çeşitli halk tabakalarının oylarım kazanmağa çalışmaktadır. Aslında da partiler bu gayretlerinde muvaffak olmaktadırlar. 1950 seçimleri göstermiştir ki, siyasi, ekonomik ve sosyal düşünüş ve yaşayış bakımından aralarında büyük farklar olan milyonlarca insan, kir tek parti etrafında toplanmışlar ve bu bir tek partinin herkesin derdine çare bulacağını zannetmişlerdir. İşçiler için de durum aynı olmuştur. Yıllarca kendilerine karşı her türlü baskıyı yapmış olan ve sendikaları toptan kapatın yıllarca açılmalarına müsaade etmeyen bir partiden sonra diğer vatandaşların dertleri gibi, işçilerin de dertlerine çare bulacağım vaadeden bir yeni partiye, işçiler de bütün ümitlerini bağlamış bulunuyorlardı. Bu yeni partinin kurucularının ve hattâ üyelerinin başlangıçta bütün bu dertlere çare bulmak ümidini ve arzusunu beslediklerini kimse inkar edemez. Yalnız, inkâr edilemiyecek bir gerçek daha vardır ki, o da bir tek partinin bir memleketin çeşitli sosyal sınıflarının menfaatlerini bağdaştırabilmesi ve herkesi memnun edebilmesinin imkânsız olduğudur. Çünkü bir partinin başarı gösterebilmesi, onu meydana getiren liderlerin ve üyelerin düşünce ve çalışma birliği ile mümkündür. Halbuki, aynı parti içinde ayrı ayrı sosyal gruplara dahil insanların ay. m şekilde düşünmelerine ve menfaatlerini bağdaştırmalarına da imkân yoktur. Bu sebepledir ki,her sınıftan halkı içinde toplayan bir partinin, memleketi selâmete götürdüğü ve her sınıf halkı memnun ettiği görülmüş değildir. Böyle şartlar altında bir memleketin kalkınması ve ilerlemesi, olsa olsa Server Somuncuoğlunun B.M.M. de ifade ettiği gibi "bir sınıf halkın sıkıntıya katlanması sayesinde'' mümkündür. Aslında bu, bir gerçeğin ifadesi olmakla beraber son derece gayrı insani ve gayrı âdil bir durumun yüzyıllardanheri devam edegelmekte olduğunu göstermektedir. Tarih boyunca insanlığın elde ettiği başarılar, ilerlemeler, demek ki bir sınıf halkın mahrumiyete ve sıkıntıya katlanması, yani ezilmesi sayesinde mümkün olmuştur. İşin asıl acı olan tarafı, insanlığın yüzyıllardanberi yapageldiği kurtuluş savaşlarına rağmen yirminci yüzyılın ortasında kalkınma- ve ilerleme yükünün, hâlâ bir sınıf halkın omuzlarına yıkılması ve bu insanların, diğer bir kısım insanların refahı için çalışmağa ve üstelik sıkıntı ve mahrumiyete katlanmağa âdeta mecbur sayılması - dır. Her millet kalkınmak ve ilerlemek ister; bu, normal bir arzudur. Fakat insanlığın yüzyıllardanberi yaptığı kurtuluş savaşının gayesi de bu ilerlemenin sıkıntı ve mahrumiyetlerini bir sınıf kalkın omuzlarından alıp cemiyetin bütün sınıflarına dağıtıp paylaşmak ve ilerlemenin nimetlerini heskesten önce sıkıntı ve mahrumiyete katlananlara dağıtmaktır.. Fakat So-

bağlamak için Belediye Meclisi üyelerine temizlik işleri teşkilâtı kadrosunun takviye ve yeni vasıtalar ithal edileceğine dair teminat verildi. Fakat bu arada 3000'i geçen temizlik işçilerinin acıklı hali kimsenin aklına gelmiyordu.

Bir hıfzıssıhha kanunu vardı ki, günde 8 saat çalışılmasını âmirdi. Bu kanunu da Belediyelerin uygulaması gerekiyordu. Fakat Belediye kendi teşkilâtına bağlı temizlik işçilerinin günde, değil 8 saat, fakat 16 saat çalışmasına bile aldırmıyordu. Yine bir hafta tatili kanunu vardı ki, buna göre Pazar günü çalıştırılanlara hafta içinde ücretinden kesinti yapılmaksızın izin verilmesi mecburî idi. Fakat temizlik işçileri bu haktan da mahrumdu. Bilfiil temizlik isleri ile uğraşanlar yanında çöp kamyonlarının şoförleri, tamircileri, çöp arabalarının tamircileri de aynı şekilde fazla mesai yapıyorlar ve hafta tatilinden faydalanamıyorlardı. Bu insanların "insan üstü" bir çalışmayla hergün sağlıklarından kaybettikleri bir hakikatti. Fakat işçileri ençok üzen nokta ücretlerinin düşüklüğü ve sekiz saatin üstündeki çalışmaları için herhangi bir ek ücret alamamaları yani angarya olarak çalıştırılmalarıydı.

İşçilere fazla mesai ücreti ödemiyen, hafta tatili hakkını inkar eden ve onları sekiz saatten fazla çalıştıran İstanbul Belediyesine göre bu insanlar memurdu. Fakat öyle bir memur ki, Belediye tarafından her zaman işine keyfi ve tazminatsız olarak son verilebilir ve gelişi güzel çalıştırılabilirdi. Halbuki memur dediğiniz saat 9 da işine gelir, yemek tatili yapar, saat beşte de işini bırakıp evine giderdi. Sonra memurun tekaüdiyesi vardı ve kolay kolay işinden atılamazdı. Belediyenin temizlik işçileri o memurlardan sayılmıyordu. O halde bunlar işçi idi. Nitekim Çalışma Müdürlüğü temizlik işçilerini İş Kanununun hükümleri içinde saydığını belediyeye bildirmişti. Fakat Belediye buna da itiraz etmişti. Şimdi Çalışma Bakanlığı, İstanbul Belediyesinin temizlik kadrosunda çalışan ve her bakımdan işçi olan insanların işçi olup olmadıklarına karar verecekti. Belediyenin işçilerini işçi saymamasının sebebi, onları dilediği ücret ve dilediği şartlarla çalıştırmak istemesinden ileri geliyordu. Ama, bu, kanuna, adalete ve insanlığa sığmazmış. Belediyenin "ufak paraya aklı eriniyordu". Varsın, onu da işçiler düşünsündü.

SİYASİ BAĞIMSIZLIĞI

Adil AŞÇIOĞLU

muncuoğlunun B.M.M. deki beyanlarından da anlaşıldığı üzere, bizde maalesef bu gerçek henüz kavranmamış ve halkın mahdut Ur zümrenin refah ve saadeti için mahrumiyete ve sıkıntıya katlanmağa mahkûm sayılması, tabiî ve zarurî bir hâdise olarak kabul edilmiştir.

Bir memleketin menfaati, o memleket halkının çoğunluğunun menfaatidir. Başka bir deyişle, millî menfaatlerin tâyinindeki en sağlam ölçü, halkın çoğunluğunun menfaatidir. Halkın çoğunluğunun menfaatini de ancak bu çoğunluğa dayanan bir parti temsil edebilir ve koruyabilir. Buna rağmen bizde, halkın çoğunluğuna teşkil eden çiftçi ve isçilerin, kendi başlarına meydana getirdikleri ve kendi menfaatlerini bizzat korumalarına yardım ailecek bir siyasî parti mevcut değildir. Ancak, bu zümrelere "senin menfaatini ben ötekinden daha iyi korurum" diyen ayrı ayrı partiler vardır.. Halkının çoğunluğu çiftçi olan bir memlekette memleketin mukadderatına ve siyasî partilerine çiftçilerin veya onların menfaatlerinin hâkim olmasından daha tabiî bir şey olamaz. Hal böyle iken, memleketimizde çiftçiler ve isçiler, bağımsız bir siyasi partiye sahip olmayıp, menfaatlerinin korunmasını büyük arazi sahiplerinin ve fabrikatörlerle tüccarların kurdukları siyasi partilerden beklemektedirler.

Bugün birçok memleketlerde -on yıl evveline kadar da birçok Orta Avrupa memleketinde, çiftçi, küçük çiftçi ve küçük arazi sahipleri partilerine bol bol rastlanmaktadır. Tabiatiyle Batı Avrupa memleketlerinde, endüstrinin ziraate üstünlüğü dolayısiyle çiftçi ve küçük arazi sahiplerinin kurdukları partiler bir ehemmiyet kazanamamışlardır. Fakat Orta Avrupada 10 yıl önce vukua galen siyasî ve sosyal değişikliklere kadar köylü ve çiftçilerin kurdukları partiler, bu memleketlerin siyasi hayatında diğer partiler ve bilhassa işçi partileri gibi önemli bir yer tutmuşlardır.

Bütün bu misaller, bir memleketin politik hayatının, o memleketin ekonomik hayatinin Ur aksinden ve bir devamından ibaret olduğunu göstermektedir.

Politika, bir zevk değil bir ihtiyaçtır. Politikaya hareket noktası teşkil eden ihtiyaç da, ekonomik ihtiyaçtır. Binaenaleyh herhangi bir politikanın başarılı olabilmesi, kendisine hareket noktası olarak aldığı ekonomik ihtiyacın şiddet ve ehemmiyetine bağlıda*. Siyasî partiler, ekonomik ihtiyaçlarla bir müvazilik kurabildikleri takdirdedir ki, tenakuzlardan uzak, sağlam ve realist bir programa sahip olabilirler. Aksi halde, siyasî partilerin çalışmalarına ve programlarına birbirine zıt prensipler ve karışıklıklar hâkim olur ve bandan da bir memleket bütün olarak hiçbir zaman fayda göremez.

Bu gerçeklerin ışığı altında işçilerin siyasi bağımsızlığının lüzumu daha iyi anlaşılmaktadır. Hakikaten işçilerin durumu, çiftçilerinkinden farklı değildir. İşçiler de, çiftçiler ve köylüler gibi menfaatlerinin gözetilmesini, aslında kendilerine fayda sağlamasına imkân olmayan partilere bırakmış durumdadırlar. Bu hale göre, işçilerin memleketin mukadderatının tâyininde veya memleketin genel politikasının işçi menfaatlerine göre ayarlanmasında hiçbir söz hakkı kalmamaktadır. Çünkü işçiler kendi menfaatlerinin gözetilip korunmasını ister istemez başkalarının ellerine bırakmışlarda*. Tıpkı faşist memleketlerde millet için düşünen şef gibi bizde de işçiler için düşünen siyasî partiler vardır. Bu bakımdan da işçi menfaatleri lâyıkı veçhile korunamamaktadır. Vakıa Amerika Birleşik Devletleri gibi halkının çoğu işçi olan bu endüstri memleketinde bile Ur işçi partisi yoktur. Fakat, bunun mahzurları, orada işçilerin sendikalar vasıtasiyle siyasî partilere isteklerini kısmen olsun kabul ettirebilmeleri, hiç olmazsa grevler ve kollektif mukaveleler vasıtasiyle ekonomik mücadelede bulunabilmeleri sayesinde hafiflemektedir. Memleketimizde ise, işçiler ekonomik mücadele imkân ve vasıtalarından mahrum oldukları gibi, siyasî partilere herhangi bir "baskı" yola ile isteklerini kabul ettirebilme imkânına da sahip değildirler. Kim çok verirse ve ne verirse onu kabul etmek zorundadırlar. Bu şekilde ise işçi davasının halline imkân bulunamaz. Kanaatimizce, bu işin en kestirme hâl yolu, işçilerin siyasi partilere karşı bağımsızlıklarını korumalarıdır. Eğer, bu günkü siyasî partiler, ciddi ve samimî olarak işçi davasının hallini arzu ediyorlarsa, bu partilerden "işçilerin kendi başlarına siyasî mücadeleye hakları olduğu" yolunda bir karar almağa çalışılmalıdır.

KADIN

Ankara

Ev ekonomisi kulübü

Zaman süratle geçiyor, herşey değişiyen. Bugün artık bir ev kalının eskiden kalmış bilgilerle evini idare etmesi mümkün değildir.. Her sahada yeniliğe, bilgiye muhtaç olan "ev idaresi" kadın için bir vazife olduğu gibi aynı zamanda bir zevk te olabilmelidir.. Ve işte medeniyet bunun için büyük gayret sarfetmektedir. Dünyanın her yerinde bugün kadının evdeki işlerini kolaylaştıran binbir alet, binbir usul bulunmuştur. Öyle ki tertemiz, pratik ve zevkli şekilde döşenmiş evinde kadın, tıpkı küçük bir kızken evcilik oynadığı gibi, şevkle çalışacaktır. Mutfağı artık karanlık, yağlı, kokulu bir yer değildir. Pırıl pırıl fayansları, geniş pencereleri, modern teçhizatı ve sevimli sandal-lübü" bu bakımdan gayet faydalıdır ve ev kadınlığım zevkli bir vazife şekline sokup, bir angarye olmaktan kurtaran zihniyetin memleketimizde yayılmasına gayret etmektedir. Bu kulüp, Türk Kadınlar Birliğine bağlıdır, Adil Handaki lokalinde tertip edilen toplantılarda ev kadınları hem birbirleriyle tanışıp konuşmak, hem de temiz ve şirin bir yerde çay içerek ev bilgisi edinmek imkanını' bulmaktadırlar. Ele alman mevzular çok çeşitlidir; modern psikoloji, mutfak bilgisi, dikti, dekorasyon, bütçe tanzimi ve bir ev kadınını düşündüren bütün meseleler.. Tanınmış terbiyeciler, tanınmış terziler, ev ekonomisi mütehassısları, dekoratörler, ev kadınlarına pratik bilgiler vermekte, onlara yardım etmektedirler. Bugünkü ev kadını için çocuğunun dertlerini anlıyabilmek, cinsi hayat hakkında bilgi sahibi olmak, ucuz bir kumaşla kolay bir elbise, artık

Evinin işini kendi gören bir ev kadını

Marifet ,yapılan işten zevk alabilmekte

iyeleri masası ile bu mutfak modern evin en önemli, en güzel bir odası olmuştur. Yağ gibi kayan makinelerde patronla dikiş dikmek, yoktan varetmek de, kadına dikişi bir angarye olmaktan çıkarmıştır. Böylece nazır elbiseciliğin merkezi olan Amerikada bile ev kadınları çocuklarının birçok elbiselerini, kendi ufak tefeklerini dikmektedirler. Bütçe tanzimi, çocuk psikolojisi, aile münasebetleri hakkında bilgi edinen kadın saadeti artık yalnız kalbi ile değil, kafası ile de aramaya başlamıştır. Bunun için dünyanın her yerinde kadınlar yardımcı müesseselerden, derneklerden istifade ederler. Bu derneklerde bilmediklerini Öğrenir ve bildiklerini başkalarına öğreterek zevkli bir vazife yapar, cemiyete de faydalı olmak gururunu Duyarlar. Bir seneden beri Ankarada faaliyet gösteren "Ev Ekonomisi Ku-

parçalarla bir bluz dikebilmek, giyinmesini, makyaj yapmasını, evini güzelleştirmesini bilmek adeta saadetin birer şartı olmuştur. Bütün bunlar yalnızca paraya dayanan şeyler değildir ve "bilgi" para kadar bir kadının yardımcısıdır.. Her ev kadım Türk Kadınlar Birliğine bağlı olan "Ey, Ekonomisi" Kulübüne üye olabilir. Memleket hasabına hayırlı bir teşebbüstür ve "ev kadınlığını" küçümsemeğe doğru giden yanlış bir zihniyetle mücadele bakımından gayet faydalıdır.

Terbiye

Düşünmek

İnsan düşünen bir. hayvandır". Bu sözün boşuna söylenmiş bir söz olmadığı aşikârdır.. İnsan düşünür. Onu mağara devrinden atom devrine getiren de zaten bu düşünce kabiliyetidir.. Yalnız her insan düşünmesini bilmez.. Düşünmeğe, doğru ve iyi düşünmeğe alışmak bir pratik meselesidir. Bunu çok küçük yaştan insan anne kucağında, ilk mektep sıralarında öğrenmelidir. Senelerce memleketimizde ders vermiş olan bir İngiliz öğretmen, Türk talebesi için şu şayanı hayret müşahadede bulunmuştu: "Türk talebesi muhakkak ki dünyanın en zeki talebelerindendi.. Üstelik çalışkandı da ama pek az düşünüyordu!." Bu İngiliz öğretmen, ömrünü hocalıkla geçirmiş, diyar diyar dolaşmıştı. Bilhassa kendi memleketinde öğretim görevlilerinin en çok dikkat ettikleri şey, çocukları düşünmeğe alıştırmaktı. Zira insan fazilete de, herhangi bir çalışma sahasında muvaffakiyete de, saadete de, insanlığa da hep bu düşünce sayesin de ulaşabilirdi. Çocuğu düşünmeğe alıştıracak ilk insan ise "anne" idi. Anne çocuğunu terbiye ederken, her yasağı, her iyi ve kötü hareketi muhakkak bir sebebe bağlamalı, çocuğu ikna edecek, düşünceye sevk edecek şekilde izahat vermelidir. Meselâ çocuk masanın üstündeki şekerlikle oynamamalıdır. Çünkü şekerlik kırılır, şekerler yere dökülür. Çünkü kırılan cam çocuğun elini acıtabilir. Ama çocuk odasında, topu ile oynıyabilir. Çünkü şekerlik şeker muhafaza etmek için, top ise oynamak için yapılmıştır. Ama çocuk dinlemez de şekerlikle oynarsa annesi onu cezalandıracaktır. Çünkü her yanlış hareket muhakkak bir ceza görmelidir. Ağlamak, bağırmak daha da fenadır. Çünkü gürültü eden kimseler başkalarını rahatsız ederler. Kimse onlarla meşgul olmaz. Rica ile, tatlılıkla yapılan her müracaat ise muhakkak alâka uyandırır, yardım görür. Çocuk cezalandırıldığı zaman neden cezalandırıldığını düşünebilmeli, bu düşüncelerden bir netice çıkarabilmelidir. Çocuk biraz büyüyüp de etrafına, tabiata ait daima tatmin edici, düşündürücü cevaplar alabilmelidir ve böylece düşünerek meselâ tabiat hâdiselerini birbirine bağlıyabilmeli, kendi kendine herşeyden bir netice çıkarmasını öğrenmelidir.. Çocuk okulda bir şiiri ezberlerken de, bir meseleyi çözerken de âynı şekilde kafasını işletmeli, her mevzu üzerinde düşünmesini öğrenmelidir. Bir fazilet hikâyesi anlatılırken, meselâ acaba ben olsam nasıl hareket ederdim diye düşünebilmeli ve hakiki bir hâdise ile kıyaslıyabilmelidir. Hikâyeden istifade etmesi ancak bu şekilde mümkün olabilir. Yoksa öğrenilen ve öğretilen herşey nazari bir ders olmaktan ileri gidemiyecektir. Herhangi bir sahada araştırma yapabilmesi için bütün derslerde, talebe, düşünerek çalışmaya alıştırılmalıdır. Derslerini bülbül gibi okuyan, hafızası kuvvetli bir talebe lüzumundan fazla makbul tutulmamalı, buna mukabil çalışırken muhakemesini kullanan, düşünen çocuk daima teşvik edilmelidir. Körpe yaşta düşünmeye alıştırılmayan talebelerin edindikleri bilgiler

daima sathi kalır. Bunlar öğrendikle. rine birşeyler ilâve edemezler, hâttâ öğrendiklerini hayatta tatbik dahi edemezler. Mükemmel cemiyetlerde, demokrasilerde, insanın mesut yaşadığı bütün topluluklarda düşünebilen insanların miktarı daima fazladır. Müsbet ve verimli sahalarda işletilmeyen düşünce kabiliyetine gelince, bu daima menfi şekillerde çalışır ve iptidai cemiyetlerde mebzulen görülür. Annelerin ve öğretmenlerin çocuklarına ve mensup oldukları cemiyetlere yapabilecekleri en güzel şey muhakkak iki, körpe dimağları düşünce ışığı ile aydınlatmaktır.

Moda

Yeni hava

Giyimde daima "fanteziye" kaçmak tehlikelidir. İnsan hiç farkında olmadan hududu aşabilir, göze çarpayım, yeni havaya uyayım derken kolayca gülünç olabilir fakat şık olmak için bir nebze "fantezi" de şarttır: Modada fantezinin oynadığı rolü, yemekteki tuzla mukayese edebiliriz; fazlası fazladır ama yokluğu da tatsızlıktır. Her mevsim başı, yeni modellerle beraber ortaya atılan birkaç fantezi notu yeni modanın havasını yaratır. Bunların hepsini birden tatbik etmek lâzım değildir ama, pratik olanları denemek te faydalıdır. En garantili yol gardrobun esasını teşkil eden esas kıyafetleri.

Şık bir akşam kıyafeti
Meyil sadeliğe

fanteziye kaçmadan seçmek ve teferruat üzerinde oynamaktır. Böylece teferruatları değiştirip, esası uzun zaman muhafaza etmek mümkün olur. Gine böylece birkaç teferruat ilâvesi ile eskiyi yenileştirmek te kabildir.

Yeni teferruatlar

Bu sene mantolarda, tayyörlerde ve elbiselerde değişik, kıymetli,

Kadın Partisi

Jale CANDAN

Gazetelerden öğrendiğimize göre, İstanbulda "Kadınları Koruma Derneği" bir siyasi parti kurmağa karar vermiş ve bu kadın partisinin kuruluş sebebini izah etmek için de bir basın toplantısı tertip etmiş. Güzel. Tam zamanında ve yerinde bir hareket. Hattâ bu kadın partisi için derhal bir afiş tahayyül ettim: İnce, zarif bir kadın eli uzanmış. "Artık yeter, biraz da işleri bize bırakın" diyor. Doğrusu pek de yabana atılacak bir fikir değil. Erkekler bu işi başaramadılar biraz da kadınlar deneseler acaba nasıl olur? Ev idare etmek küçük çapta memleket idare etmeye benzer. Eh kadınların bu hususta asırlara dayanan bir tecrübeleri var: Hele şu son senelerde, Türkiyemizde ev kadınının bu bapta, insanüstü başarılar kazanmış olduğu muhakkak. Meseleyi önce iktisadi cepheden ele alarak meselâ ayda altı yüz lira vasati geliri olan bir aile de, ev kadınının durumunu gözden geçirelim. Eğer şanslı ise, ikiyüz lira mukabilinde köşede bucakta kalmışı, yeraltı veya tavan katında iki odacık bulup başını sokabilmiştir. Eğer çok becerikli, çalışkan, kalorileri hesaplıyacak, bütçe defterleri tutabilecek kadar bilgili ise, bir kuyruktan diğerine girmesini, biraz itip kakmasını biliyorsa, tabana kuvvet, o çarşı senin, şu çarşı benim, şu pazar yeri senin, bu pazar yeri benim, dolaşıp pazarlık etmesini beceriyorsa, günün ahval ve şeraitine göre meselâ etin koru fasulyeden veya pırasadan, tereyağının zeytinden daha ucuza geldiğini hesaplıyacak kadar basirete ve suplese sahipse, aklıevvelse, gününün büyük bir kısmını bu hesaplara hasredebiliyorsa belki ayda 300 lira sarfederek ev halkını ayakta tutabilecek bir gıda temin edebilir. Geriye kalan 100 lira ise zaten ay başında, henüz çantasına girmeden, elektrik, havagazı, su, odun, kömür ve saire masrafı olarak çıkıp gitmiştir. Şimdi bu ailenin yetişkin bir çocukları bulunduğunu farzedelim. Bir ayakkabı 80 liradır. En adi paltoluk kumaşın metresi 40 liradan başlar. Bir defter ikibuçuk liradır vesaire... Hem unutmamalı ki bu ailenin bir içtimai mevkii de vardır, giyinmek, de güne görünmek hesap dahilindedir. İşte bütün hu şartlara rağmen "evini gül gibi geçindiren" bir ev kadınından âlâ maliye bakanı tasavvur edebilir misiniz? İnsan tatbikatta bu kadar başarı kazanırsa, kâğıt üzerinde ne mucizeler yaratmaz. Kadınlardan teşekkül edecek bir kabinede dış ve iç siyaseti idare edecek olanların da maliye bakanından daha az başarı kazan-mıyacağı muhakkaktır: Kadının ömrü, asırlar boyunca hep idare ile geçmemiş mi. Kocayı idare, ortağı idare, çocuğu idare, konu komşuyu, eşi dostu, akrabayı, büyüğü ve küçüğü idare, hatâ bazı kadin mecmualarına göre, bugün bile, kocanın flörtünü idare hep ve hep kadının başının borcudur. Bunun bir insana verdiği tecrübeyi, olgunluğa düşünün! Böylece iktisadiyatı, iç ve dış siyaseti mükemmel işleyen bir kabinede diğer bakanlıkların sözü mü olar? Kadın doğuştan müşfik bir hemşiredir. Onun idaresinde hastahaneler, sosyal yardım müesseseleri tıkır tıkır işleyecektir. Kadın doğuştan güzel şeye âşıktır: Memleket kalkınması, imar onun elinde hart mevsim değişen moda gibi yenilikler arzedecektir.

Ama işte Kadın Partisini kurmak isteyen sayın hanımlarımız nedense bu esbabı mucize üzerinde durmamışlar. Gayeleri kadın haklarını karamak.. Bugün Türk kadınıma kanunen bütün haklarına sahip olduğunu zannediyoruz. Bütün siyasî partiler de kapılarını kadınlarımıza açmışlar. Bizim kadınlık bakımından halledeceğimiz dava daha ziyade içtimaidir. Sahip olduğumuz hakları bütün cemiyetimize ve her kademeye iyice sindirebiliyor muyuz? Bugünkü durumları ile bizdeki kadın dernekleri mevzii birer yardım kolu olmaktan ileri bir mana taşımamaktadırlar. Devlet babaya balo biletleri satarak fakir çocukları giydirmekten ziyade kadının fikrî kalkınması üzerinde, bütün Anadoluyu içine alan bir teşkilât halinde çalışmamız lâzımdır. Bunu aşırı bir "fenimizm" ile değil, feragatli ve basiretli bir çalışma sistemine kavuşmakla elde edebiliriz. Türk erkeği bu yolda yürüyecek olan Türk kadınına daima yardımoı olacaktır. Mücadelemiz ona karşı değil, kökleşmiş bazı fena âdetlere, kadını küçük gören bir zihniyete karşı olmalıdır.

"Streap - tease" tayyör

Sürpriz kıyafet

göze çarpan düğmeler modadır.. Gece için bunlar işlemeli, taşlı, sırmalı olabilir, gündüz için dövme bakırlar, işli gümüşler tercih edilebilir. Düz bir süed ayakkabı da, gece ilâve edilecek bir taşlı klips veya orijinal toka ile yepyeni bir hava taşır. Umumiyetle bu sene, süs ve ziynet eşyaları, tek yerde kullanılmıştır. Meselâ takım kolyeler ve küpeler yerine tek uzun kolye veya tek küpe tercih edilmekte, elbisenin, cebini süsleyen tek bir büyük iğne bütün alâkayı çekmektedir, bunun için de tek olarak takılan mücevherat çok zenginleşmiştir. Elbiselerin kumaşından yapılmış güller birçok dümdüz kokteyl , elbiselerinin yegâne süslü teferruatıdır. Meselâ Dior, dar etekli kırmızı bir kısa akşam elbisesinin dekoltesini aynı kumaştan kırmızı bir gülle süslemiştir ve bunun haricinde elbise fevkalâde sadedir. Zaten yeni mevsimde çiçek ve bilhassa gül en gözde bir fantezi teferruatını teşkil etmektedir. Birçok dekolteler gülle bir noktada toplanmıştır ve çok düz bir tayyör ceketinin cebi, gece, bir muhteşem gülle aydınlanmıştır. Bazı elbiselerde ise yegâne süs parlak kumaşlarla yapılmış "biye"ler fiyonklardır, gevşek bir şekilde bağlanmış bir parlak kuşaktır. İnci, altın ile sık sık karıştırılmıştır. Çok uzun zincirlere, mesafe ile yerleştirilmiş toparlak camlı kolyeler dümdüz sveterlere gayet "ahiye" bir hal vermektedir. Yine uzun zincirli madalyonlar da çok revaçtadır.

Uzun tüylü kürkler, rönarlar yeniden moda olmuştur. Dar mantolar böyle uzun tüylü bir rönar yaka ila fevkalâde yeni bir hava taşımaktadırlar.

Siyah . beyaz kombinezonu heryerde göze çarpmaktadır. Beyaz Muzlarla giyilen siyah tayyörler, beyaz biyeli siyah eldivenler, beyaz kürk yakalı siyah mantolar, döpiyesler gayet ağır kıyafetlerdir.

Elbiselerde cepler de bazen değişik renklerde, hattâ kürklerle yapılarak elbisenin süsü olmaktadır ve bu cepler ekseri bedenin üst kısmını doldurmaktadır. Birçok mantolar içine giyilen elbisenin kumaşı ile astarlanmıştır. Böylece kareli yünlülerden hattâ "twed"lerden astarlar yapılmıştır. Çift etekler aynı elbiseyi iki şekilde giyinmek imkânını vermiştir. Düz bir kılıf elbise üzerine ilâve edilen büzgülü, drapeli bir etekle icabında zenginleşivermektedir. Gece için şapka tüllerinden yapılmış bluzlar çok modadır. Bunlar hafifçe serttir, parlak taşlar üzerlerine serpiştirilerek kadına, yanıp sönen bir manzara verilmiştir. 1967-58 kışının bir hususiyeti de etek üzerine giyilen ve hemen hemen bir "trois-quarts" boyuna uzanan jarse sveterlerdir. "Tweed" lerden yapılmış düşük kemerli "bluz-ceket" ler de düz etek üzerine en revaçta bir sonbahar sokak kıyafetini teşkil etmektedir. Kara kış için daha şimdiden kürk ve yünlü- kapüşonlar yapılmıştır.

Sporda fantezi

Fakat bütün bu teferruatlardan ziyade "957-58" modasının havasını yapan şey sporda fanteziye ve fantezide de aksine spora kaçıştır. Meselâ güzel spor bir tweed manto uzun tüylü bir kürk yaka ile kadınlaştırılmıştır. Meselâ güzel spor devetüyü bir tayyör veya "trois-quarts" takımı giyinen kadın sveterinin üzerine boncuklu bir kolye veya koluna şıngırtılı bir bilezik takmıştır. Kısacası o tamamile erkek manzarası arzetmekten fevkalâde çekinmekte, hiç olmazsa saatine süslü bir kayış, yakasına eğlenceli bir iğne, eldivenine hoş bir teferruat ilâve etmektedir.

Fantezide spor

Kadınlığı ile iftihar etmek istiyen kadın ayni nisbette bir süs biblosuna benzemekten de çekinmektedir. Birçok gece kıyafetleri şahane kumaşlarla yapılmış sade tayyörler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yani en abiye kıyafetler spor bir eda edinmişlerdir ve bu ihtiyaçtan "abiye tayyör" modası çıkıvermiştir. "Lame"lerden, "brokar" lardan, "saten" den, ağır ipeklilerden hattâ "dantel" lerden süslü elbiseler değil de gece tayyörleri, döpiyesler ve "kanadien" ler yapılmaktadır. Büyük terziler bu kıyafetleri "incelmiş bir sadelik" kelimeleri ile vasıflandırmışlardır.

"Streap - tease" tayyör

Dior abiye tayyörler sınıfına bir de sürpriz kıyafet ilâve etmiştir, bu dört parçalı "streap - tease" tayyördür.

"Streap - tease" tayyör ağır bir ipekliden yapılmıştır. Önce bu geniş etekli, kısa ceketli bir gece tayyörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Tayyörün ceketi çıkınca, geniş etekli bir dans elbisesidir... Ama dikkat, bu geniş eteği çıkarmak ta gayet kolaydır. Bu sefer aynı kumaştan kılıf bir elbise giyinmiş olarak ortaya çıkılır, bu çıplak elbiseye tayyör ceketim ilâve edince de abiye bir gündüz tayyörü elde edilir. "Streap - tease tayyör" eğlenceli, cazip ve aynı zamanda fevkalâde pratiktir.

Bir çay elbisesi

Eteklere dikkat!..

C E M İ Y E T

Geçen hafta memleketimize gelenlere dair:

Milletlerarası Hukukî İlimler Cemiyetinin Amerikadaki toplantısından dönen İstanbul Hukuk Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Hüseyin Nail Kubalı verdiği beyanatta şöyle dedi: "Anayasamızın sarih hükümlerine ve çok partili sistemimize rağmen gerek hükümetin Meclis tarafından, gerekse Meclisin umumî efkar tarafından, çeşitli siyasî ve fiilî amillerle, tesirli bir murakabeye tabi tutulmasında bazı zorluklara rastlandığını ve bunun için de geniş çapta Anayasa ıslahatına ve bu meyanda kanunların kazaî murakabesine şiddetle ihtiyaç duyulmakta olduğunu ilmin gerektirdiği objektiflikle ifade ettik."

Mrs. Supendi isimli zarif bir kadın mebusun başkanlığında İstanbula gelen ve imar mevzuunda alâkalılardan izahat alan Endonezya Parlâmento heyetinin âzasından biri, "Peki, bütün bu yıkma isinde vatandaşla hükümet arasında hiç anlaşmazlık çıkmıyor mu?" diye sordu ve tabii "hayır" cevabını aldı. Heyetten kimse "Böyle bir anlaşmazlık çıkabilir mi?" diye sormayı akıl etmedi.

Gene İstanbula gelen on kişilik bir Amerikan Senato heyetinin başkanı Richard Pousma Kıbrıs mevzuunda şu beyanatı verdi: "Kıbrıs Amerika için bir başağrısıdır. Çünkü Türkler de, Yunanlılar da dostlarımızdır. Amerika Kıbrısa muhtariyet verilmesine taraftar değildir, zira Kibrisin altı şehrinin beşi komünisttir ve muhtariyet verilirse ada tamamen komünist olacaktır."

Yatırım yapmak için müsaid sahalar bulmak üzere birçok Asya memleketini ziyaret ettikten sonra memleketimize de uğrayan otuz üç kişilik bir Amerikan milyonerler heyetinin sözcüsü Mr. Serge Klatz da gezdikleri memleketler halkının Amerikan sermayesini mi, yoksa Rus kredisini mi tercih ettiği sualine şu cevabı verdi: "Amerikan hususî sermayesini tercih ediyorlar, zira Rusyanın verdiği devlet kredisi olup menfaat esasına dayatılmaktadır."

Pakistan Meclis Başkanı Abdülvahap Han İstanbula geldi ve yirminci asrın imar güzellikleriyle nedense alâkadar olmayarak tarihe dalıp müzelerle camileri, uzun uzun gezmeyi tercih etti.

Gülbenkyan tesisi temsilcileriyle Lizbonda konuşmalar yaptıktan sonra memlekete dönen Patrik Haçadoryan yakında Ermeni cemaatine 170 kilo altının teslim edileceğini müjdeledi. Seçimlerden sonra kurulacak ilk kabinede sayın Haradoryana maliye bakanlığı teklif edileceği söylenmektedir.

Geçen hafta memleketimizden gidenlere dair:

Atinaya uçmadan evvel gazetecilerle görüşen Yunan Büyükelçisi Ekselans G. Pezmezoğlu, Türk-Yunan münasebetlerinin nasıl olduğu sualine şu Pirandello'ya lâyık cevabı verdi: "Siz nasıl telâkki ediyorsanız Öyledir."

Milletlerarası Seyahat Acentaları konferansında Türkiyeyi temsil etmek üzere Basın-Yayın İstanbul Turizm Müdürü Fethi Pirinççioğlu uçakla Madride gitti.

Ayla Erduran
Poznanda ama ihtilâl peşinde değil

Cumhuriyet Halk Partisinin Kocaeliden aday gösterdiği Prof. Nihat Erim Milletlerarası Adalet Divanı toplantısına Türk delegesi sıfatıyla katılmak üzere giderken şöyle dedi: "Seçimlerin anahtarı köylü vatandaşın elindedir."

İstanbul Üniversitesi Profesörlerinden Dr. Pertev Ata Stockholmde toplanacak olan Dünya Diş Hekimleri Konferansına gitti. Bu toplantıda konuşulacak olan başlıca mevzu diş çürümelerinin önlenmesidir. Başka çürümelerin önlenmesiyle meşgul olacak bir milletlerarası teşekkül maalesef mevcut değildir.

Taşradan İstanbula gelen ve yurtlarda yer bulamayarak zor duruma düşen yirmi kadar üniversiteli genç kız, Vali Prof. Fahrettin Kerim Gökay'ı ziyaret ederek dert yandılar. Prof. Gökay genç kızlara durumla yakından ilgileneceğini ve yer bulamazsa kendilerini evinde memnuniyetle misafir edeceğini söyledi.

Suni peykin Ankara üstünden geçmesinden birkaç gün evvel bu mevzuda malûmatına müracaat edilen İstanbul Üniversitesi doçentlerinden Edibe **Dolu** şu "bilgileri" verdi: "Elimizdeki âletlerin kifayetsizliği dolayısıyla peyki takib edememekteyiz. Gazete ve ajans haberlerinden edindiğim kanaate göre peyk Türkiye üzerinden geçmeyecektir."

Kadınları Koruma Derneği Başkanı Mediha Gezgin bir . "Kadınlar Partisi" kurmağa karar verildiğini açıkladı. Kadınların erkeklerden çok olduğu memleketimizde bu vaziyet karşısında bir de Erkekleri Koruma Derneği kurulmasına intizar edilmektedir.

Gazetecilik Enstitüsünde bir konferans veren İspanyol siyasi yazarı Andrea Debes şu iddiayı ileri sürdü: "İspanya'da otoriter bir rejim varsa da bunun sebebi İspanyol halkının zor idare edilir bir karaktere sahip oluşudur.." Bu nazariye kabul olunduğu takdirde Türk milletinin de yakın tarihte şu karakter değişikliklerini geçirdiğine inanmak icab edecektir: "İkinci Dünya Harbi sonuna kadar dikbaşlı olan halkımız o yıllarda yumuşamağa başlayarak 1950 senesinde kuzu gibi uysallasmış bu tarihten sonra nedense tekrar hırçınlaşmaya başlayarak halen dünyanın en huysuz insanları arasına karışmıştır!"

Prof. Behçet Sabit Erduran, kızı, Ayla Erdurana dair şu izahatı verdi: "Ayla Aralık ayı başında Poznan şehrinde yapılacak olan milletlerarası Winyovski konkuruna hazarlanmak üzere hükümetimizin izniyle Moskovaya gitmişti. Halen orada geçen yıl memleketimizde konserler veren üstad Oistrakh'la birlikte enterpretasyon dersleri alıyor. Konkurlardan sonra hemen memlekete dönecek."

Türk Kulak -Boğaz-Burun Mütehassısları Cemiyetinin Dördüncü Kongresi başkan Prof. Ekrem Behçet Tezelin bir konuşmasıyla çalışmalarına başladı. Herşeyi dikkatle dinlemeğe, gerekirse avazımız çıktığı kadar bağırmağa ve en hafif pis kokuyu bile hemen almağa mecbur olduğumuz bugünlerde cemiyetin faaliyeti ilgiyle talkib edilmektedir.

Son günlerde bazı esnaf, birkaç derneğe birden yazılıp hükümetçe yapılan tahsislerden ayrı ayrı isitfade etmektedirler. Bu durum büyük infial uyandırmışsa da, muhtelif partilere kayıtlı adayların eksik olmadığı memleketimizde böyle bâr halin gayri tabiî karşılanmaması gerekir.

S İ N E M A

Filmler

"Marty"

Kısa özel adı, "Marty"yi memleketimizde yeniden vaftiz edilmekten kurtarmış. Yoksa ithalcilerin onu "Kasabın aşkı" gibi bir isimle karşımıza çıkarmaları işten bile değildi. Zira filme adını veren baş kahraman bir kasap dükkânında çalışmaktadır. Fakat filmdeki kısa giriş parçası bir yâna bırakılırsa, Marty'nin mesleği, bu mesleğin Marty'deki tesiri üzerinde fazla durulmuyor. Yalnız bir kaç yerinde Marty'nin mesleği yüzünden bir utanç duyduğu belirtilmekle iktifa edilmiş. Buna karşılık Marty'nin sosyal durumu, ailesi, çevresi, arkadaşlariyle birlikte oldukça iyi aksettirilmektedir. Marty, New York'ta İtalyan asıllıların kesif olarak bulunduğu Bronx mahallesinde oturuyor. Orta halli, esnaflıkla geçinen kalabalık bir aileye mensup. Kardeşlerinin hepsi evlendiği için Marty, annesiyle birlikte yaşamaktadır. Filmin başlangıç sahnesi de, otuzunu geçtiği halde hâlâ bekâr kalan Marty'yi bu, yüzden azarlıyan kadın müşterileri gösteriyor. Bu başlangıç, seyirciye, bundan sonraki gelişmenin ne olacağını aşağı yukarı tahmin etmek fırsatı vermektedir. Nitekim film, Marty'nin evlenmek teşebbüsünü anlatıyor. Dramatik yapı da, bu teşebbüsü engelliyen hâdiselerle kurulmuş. Bu engellerin çoğu, dışarıda değil,, kahramanın kendisinde. Marty, iriyarı, kaba görünüşlü, çirkin fakat iyi yürekli bir insan. Kadınlarla birkaç macerası başarısızlıkla neticelendiği için, kadınlar tarafından hoşlanılmayan bir tip olduğuna inanmış. Bundan dolayı da daima bekâr kalmaya mahkûm olduğunu sanıyor. Fakat film, herkesin kendisine uygun bir eş bulabileceği fikrine dayanmaktadır. Nitekim, mevzuu iki güne sığdırılan filmde Marty'nin kargısına kendisi gibi çekingen, silik, çirkince bir öğretmen çıkıyor. Bir gecelik ahbaplık onları birbirine yaklaştırıyor. Bu arada Marty'nin bekâr arkadaşlarının alayları; oğlunu evlendirmek için uğraşırken, yalnız kalacağım anlayınca birdenbire fikrini değiştiren annesinin muhalefeti Marty'yi kararsızlık içine atıyor. Fakat ertesi akşam yeniden döndüğü o mânâsız, bomboş, can sıkıcı bekâr hayatı Marty'nin canına tak diyor. Film, Marty sevgilisi Clara'ya telefon ederken sona ermektedir.

Eski ağza yeni taam

Görüldüğü gibi "Marty", Amerikan filmlerinin seyircisi için hiç de yeni olmayan bir mevzuu ele almaktadır. Seyirciler, bir tesadüf neticesi rastlaşan, sevişen, çeşitli engelleri yenerek evlenip mesut olan çiftlerin macerasını anlatan bir sürü Hollywood filmi seyretmişlerdir. "Marty" de aynı hikayeyi tekrarlamaktadır. Yalnız bir farkla: Öteki filmlerde klişeleşmiş ne kadar unsur varsa onları değiştirmeye çalışarak. Öbür filmlerin kahramanları genç ve güzel mi? "Marty" bunun yerine orta yaşı tutmuş, hiç de güzel sayılamayacak kimseler çıkarıyor. Öbür filmlerde kahramanlardan hiç olmazsa biri varlıklı, her ikisi için de müreffeh bir istikbal temin edecek durumda mı? "Marty", kahramanlarının ikisini de orta halli insanlardan seçiyor. Öbür filmlerdeki kahramanlar sağlam, canlı, neşeli ramanlar vasıtasiyle aksettiriyor. "Marty", Amerikan orta tabakasından bir kısım insanların yaşayışını oldukça canlı ve gerçek olarak aksettiren bir vesika değeri taşımaktadır. Filmin başında ve sonunda yer alıp bekârların tatil gecesi "eğlenmek"lerini gösteren iki sahne; Marty'nin aile çevresi; dans salonu; Marty ile bekâr arkadaşlarının münasebetleri bunun en güzel örnekleridir. Büyük bir şehirde yalnızlıktan bunalan, işlerinden çıktıktan sonra nasıl vakit geçireceklerini bilmiyen, bir içki şişesi yahut bir televizyon, sinema perdesi önünde vakit öldürmiye çalışan insanların durumu; geçim zorlukları, mesken buhranı, iyi yaşama şartlarının eksikliği yüzünden tehlike geçiren aile bağı; basit, düm-

B. Blair ile E. Borgnine "Marty"de

Clara ile kasap

kimseler mi? "Marty"de, psikolojik çöküntü içinde bulunan, can sıkıntısından bunalmış, istikbali korkulu gözlerle seyreden insanlar Var.

Bu hususiyetler "Marty"nin, benzerleri arasında dikkati çekmesine yol. açıyor. Senaryocu ile rejisörün de, alışılagelmiş bir tutuma, alışılmamış cephelerden hücum ederek, hiç şüphesiz bir "kolay zafer" kazanmalarını sağlıyor. "Marty"nin hakkettiğinden fazla Övülmesinde bu kolay zafer rol oynamaktadır. Bunun la birlikte "Marty"nin gerçek değer taşıyan tarafları da vardır. Herşeyden önce, film, geniş bir kitleyi ilgilendiren sosyal ve psikolojik bir meseleye dokunmaktadır. Aynı zamanda bu meseleyi, iyi belirlenmiş bir çevre içinde, iyi belirtilmiş kahdüz, mekanik, sıkıcı bir hayat... "Marty"de oldukça başarılı sahneler içinde anlatılmaktadır.

Televizyon filmi

Marty" bu hususiyetlerinin büyük bir kısmını televizyondan alınma senaryosuna borçlu. Bilindiği gibi film, Paddy Chayefsky'nin televizyon büyük mükâfatını kazanan piyesinden yine muharriri tarafından senaryo şekline sokulmuştur. Eseri televizyon pivesi olarak idare eden Delbert Mann da, aynı zamanda filmin rejisörlüğünü yapıyor. Televizyon piyesleri, beyazperdeden daima daha serbest, aynı zamanda daha realist olabilen Amerikan tiyatrosunun yeni bir koludur. Bundan başka, televizyonun asıl seyircileri Amerikan orta tabakasından insanlar olduğu i-

çin günlük Hayattan alınma mevzuları realist bir tutumla ele Almak televizyonda bir gelenek halindedir. Senaryo haline aktarılırken büyük kir değişikliğe uğramıyan "Mârty" böylece aynı hususiyetleri beyazperdeye de getirmektedir. Bunun yani sıra "Marty"nin televizyon tesirinden tamamiyle kurtulamadığına da işaret etmek yerinde olur. Bazı sahnelerde bu tesir müsbet bir rol oynamaktadır. Mesela "Marty" de "tefsirci" bir tutumdan çok "müşahedeci" bir tutumun bulunması bu arada sayılabilir. Bu tutum, "Marty"nin genel havasına uygun bir yoldur. Nitekim rejisör Delbert Mann, kendi şahsiyetini işe karıştırmaktan mümkün olduğu kadar kaçınıyor. Hadiseleri ve kahramanları nötr bir üslûp içinde olduğu gibi aksettirmekle iktifa ediyor. Böylelikle kamera, olaylar ve insanlar karşısında bir kayıt vasıtası. bir müşahit olarak rol oynuyor. Seyirci, sanki bir sinema eseri karşısında değil de bir televizyon röportajı karşısındaymış hissim duymaktadır. Fakat bazı hallerde de televizyon tesiri kendisini açıkça hissettirmektedir. Bilhassa, karşılıklı konuşan iki kişiyi yakından gösteren ikili plânların çokluğu, uzunca sürmeleri; kamera hareketlerinin azlığı; diyalogların büyük bir yer tutuşu: dekorların basitliği, sayıca az oluşu bu arada sayılabilir. Fakat Chayefsky'nin piyesi, Amerikan cemiyetinden bir kısım insanların yaşayışları üzerine dikkate değer müşahedeleri bir araya topladığından, Delbert Mann'ın davranışı da bu müşahadeleri iyi değerlendirdiğinden "Marty" alâka ile seyredilen bir film haline geliyor. "From Here to Eternity - İnsanlar Yaşadıkça"da sadist hapishane gardiyanı rolünde dikkati çeken Ernest Borgnine, Marty rolünde, şimdiye kadarki en iyi oyununu çıkarıyor. Gene Kelly'nin karısı Betsy Blair de nispeten kısa rolünde kendi halinde, çekingen, silik bir kadım başariyle canlandırıyor. Harold Hecht-Burt Lancester prodüksiyon şirketinin küçük bütçeli filmleri arasında meydana getirilen, prodüktörlüğünü senaryocusu Paddy Chayefsky'nin üzerine aldığı "Marty", taranmış bir televizyon piyesinin sinemaya tatbiki yolunda ilk başarılı deneme olarak, dünya sinemacılığında değilse bile, Amerikan sinemasında oldukça mühim bir yer tutuyor.

M U S İ K İ

Orkestralar

Islahat

Yeni kanunu çıkmış, adı değişmiş. üyelerinin maddî durumu düzelmiş ve yulardan sonra nihayet işini bilir bir şefe kavuşmuş olan Cumhurbaşkanlığı Orkestrası, daha iyi şartların bir senfoni topluluğunun bünyesinde ne gibi değişiklikler yapabileceğinin örneğini, geçen hafta Cumartesi günü Opera salonunda verdiği, mevsimin ilk senfoni konserinde gösterdi. Konserin başlamasına beş dakika kadar kala salona girenler, orkestra üyelerinin daha sahnedeki duruşlarından, "yeni rejimin" yürürlüğe girmiş ve tesirlerim göstermiye başlamış olduğunu anladılar. Sahnedekilerin hepsi, resmi elbiselerini giymişler, beyaz kravat takmışlardı. Başkemancı Sedat Edizin yeri boştu. Başlama saati geldiğinde o da sahneye çıktı; alkışlandı; halkı selâmladı; ilk defa olarak bu çeşit bir medeni formalite yerine getirildiği için olacak, telaşından ayağı takıldı. Yerine oturduktan ve akorunu yaptıktan sonra orkestranın yeni devamlı şefi Robert Lawrence, dinleyicilerin sürekli alkışları arasında kürsüsüne yürüdü.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının kazandığı bu medeni memleket orkestrası havası, sadece gösterişte kalmadı. Berlioz'un "Benvenuto Cellini" uvertürünün daha ilk ölçülerinden, orkestranın sesinde ve icra kalitesinde esaslı bir değişiklik kendini duyurmaya başladı. Amerikalı şef, bir aydanberi orkestrasını çok sıkı bir çalışmaya tabi tutmuştu. Önceleri şefin, eserleri baştan sona hiç durmadan, teferruat üstünde çalışmadan çaldırması orkestra üyelerini çok şaşırtmış, yıllardır birbirinden kötü şeflerin idaresinde iyimserliklerini kaybetmiş olan orkestracılar, bunun bir metodun gereklerine uyarak yapıldığını hesaba katmamışlar, "bir yenisine çattık" diye kara kara düşünmeye başlamışlardı. Fakat Lawrence bunu, orkestrasının üyeleri eserin bütününü, ana çizgilerini daha iyi anlasınlar diye yapıyordu. Nitekim birkaç gün sonra eseri didik didik etmiye, teferruatın üstünde büyük titizlikle durmıya, çalgı gruplarım hattâ tek çalgıları ısrarla ayrı ayrı çalıştırmaya girişmişti. Orkestra mensuplarına, yıllar önce kaybettikleri musiki yapma arzusu, iyi iş çıkarma şevki ve mesleklerine bağlılık yeniden gelmişti. Artık evlerinde çalgılarına çalışıyorlar, prova saatinden önce "daireye" gelip günlük temrinlerini yapıyorlar, güç pasajlara kendilerini hazırlıyorlardı.

Müsbet netice

Bir ay süren bu hummalı, iyi niyetli ve sistemli çalışmanın semeresi Cumartesi günkü konserde verildi. Orkestra ananevi gevşekliğinden kurtulmuş, çalışına enerjik ve kudret gelmişti; toplu sesindeki kofluk ve kabalık; yerini dolgun ve renkli bir tınlayışa bırakmıştı. Orkestrama ses karakterindeki bu güzel değişiklik bilhassa yaylı sazlarda kendini gösteriyordu. Üyelerin hepsi hatasız çalmıya ve musiki yapmıya azami dikkat göstererek çalıyorlardı. -

Bununla beraber nefes ve vurma çalgıları gene de tatmin edici olmaktan çok uzaktılar. Aralarında, çalgılarını, çalmasını bilmiyen birkaç üye, olduğu aşikârdı. Fakat bundan daha önemli sebep, çalgıların çoktan miadını doldurmuş olması, çoğunun kullanılamıyacak halde bulunmasıydı. Bu sebeple, nefes grubunun en iyi solistleri bile ne yapsınlar ki bozuk çalgılarım korka korka üflüyor, arada bir de çirkin ve detone birkaç sesi önliyemiyorlardı. Yaylılar grubunun çalgıları da iyi durumda değildi; fakat kullanılan âletlerin eskiliği ve bozukluğu, nefeslilerde bilhassa kendini gösteriyordu, Yaylı ve nefesli grupların ses kalitesi arasındaki fark icralara bir muvazenesizlik veriyordu. Yaylılar zaman zaman birinci sınıf bir orkestranınkiler gibi tınladığı halde, nefes ve vurma çalgıları hemen her zaman, ancak pek küçük farklarla, eski Cumhurbaşkanlığı Orkestrasına ait olduğunu belli ediyordu. Orkestraya, nihayet iyi bir şef tâyin eden üst makam, "kem alât ile kemalât" olamıyacağını da hesaba katmak, biraz daha himmet edip orkestraya yeni çalgılar temin etmeliydi. Bunun beklemiye, ihmale, düşünmeye tahammülü yoktu. Orkestra üyelerine ve şefe ödenen yeni yüksek maaşların, gerek şefin ve gerekse idaresindeki musikişinasların gayretli çalışmalarının boşa gitmesine sebep olmaya. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının bağlı bulunduğu makamların hakkı yoktu. Orkestranın yetkilileri birkaç yıl önce, yeni çalgılar getirtilmesi için döviz talebinde bulunmuşlardı; o zamandanberi ses seda çıkmamıştı. Musikinin ve bilimin güzel sanatların asla ciddiye alınmadığı bir memlekette hele o memleket binbir çeşit yokluk içinde yüzerken- böyle bir müracaatın hasıraltı edileceği gerçi tabiiydi. Ama artık bu seslere de kulak verilmesi, bir ıslah yoluna gidilmişken bu işin tam yapılması, bir çaresini keşfedip, bu ihtiyacı karşılıyacak bir formül bulunması lâzımdı ve bu imkânsız değildi.

Muvazeneli program

Seçilen eserlerin değerleri bir yana, Robert Lawrenee'ın program yaparken muvazeneye dikkat ettiği, eserlerin sıralanışında birbirleriyle olan yakınlıklarını ve konserin bütünü içinde yer alışlarım hesaba katmış olduğu da gözden kaçmıyordu. Konseri açan Berlioz uvertürünü bir

başka büyük Fransızın musikisi -Debussy'nin "L'Apres-midi d'un faune"u - takip ediyor, ondan sonra da sıra, ilk kısmı kapıyan ve Fransız karakteri taşıyan bir esere, Amerikalı besteci Virgil Thomson'un "Louisiana Story" süitine geliyordu. İkinci kısmında Beethoven'in, bugüne kadar Ankaranın konser salonlarında dinlediğimiz belki en heyecan verici icrasına kavuşan, "Eroica" senfonisi vardı. Afişlerde eserlerin isimlerinin doğru yazılmış olması, program broşürünün sadeliği ve temizliği, içindeki program notlarının hiç olmazsa gereken asgarî bilgiyi vermesi, bütün bu işlerin bir ciddiyet havası içinde yapılmış olduğunu gösteriyordu. Gerçi bütün bunlar, bir batı memleketinde üstünde bite durulması gerekmiyen şeylerdi. Fakat bugüne kadar bu konuda acı gülünçlüklerle karşılaşmış Ankaralı musikiseverı memnun etmekten geri kalmıyorlardı.

Virgil Thomson'un eseri Türkiyede ilk defa çalınıyordu. Çağımızın en tesirli musiki tenkitçilerinden biri olan Virgil Thomson, ne yazık ki aynı zamanda da en zayıf bestecilerindendir. Gene ne yazık ki bu büyük tenkitçi birkaç yıl önce asıl faydalı olduğu mesleği bırakıp kendini tamamen besteciliğe vermiştir. Robert Flaherty'nin sinema klâsikleri arasında sayılan dokümanteri "Louisiana Story" filmi için yazdığı fon musikisinden çıkartılmış iki süitten biri olan bu adı geçen eser, ancak onbeş dakika kadar sürmekle beraber, dinleyiciye saatler sürüyormuş gibi gelen, yeknesak, tekrarlı, hiç bir ilgi çekici yünü olmıyan tatsız bir partisyondu. Muhakkak bir Virgil Thomson çalmak gerekiyorsa, meselâ "Beş Portre"yi seçmek çok daha yerinde bir tercih olurdu. Robert Lawrence'ın ilerde sık sık çağdaş eser, bu ara Amerikan eserleri çaldırmasını, fakat bunları daha titizlikle seçmesini temenni edelim.

Cumartesi günkü konserde gözden kaçmayan bir husus, salondaki boş yerlerin bolluğuydu. Oysa birçok dinleyici gişeye başvurup "bilet yok" cevabıyla geri dönmüşlerdi. Programa bakınca bunun sebebi anlaşıldı. Konser, Kızılay tarafından Sel Felâketzedeleri menfaatine tertiplenmişti. Bermutad biletler bankalara satılmış ve oralarda kalmıştı. Salonun boş manzarasının verdiği üzüntü, ancak bu tertip sayesinde felâketzedelere esaslı bir yardım yapılmış olması ümidiyle giderilebilirdi.

K İ T A P L A R

RAHMET YOLLARI KESTİ

(Kemal Tabir'in romanı. Düşün Yayınevi. Düşün Serisi I. İstanbul, İstanbul Matbaası 1957. 238 sayfa, 500 kuruş.)

Daha ana kucağında meme emdiği günden itibaren kulakları eşkiya masalları ile dolmuş, serpilip geliştikçe, hemen herkesin ağzından ayni lafları dinlemiş, namı Çine kadar gitmiş eşkıyaların hemen bütün maceralarım ezberleye ezberleye onlara benzemeğe özenmiş on altı yaşında çelimsiz, kara kuru bir köy delikanlısı... Mekân, Çorumun Sungurlu kazası civarında bir köy... Zaman ise İstiklal Savaşından hemen beş on yıl sonrası. İşte Kemâl Tabirin "Rahmet Yolları Kesti" adlı son romanının ana hatları..

Kemâl Tahir, kitabının başına Andre Maurois'nin İngiltere tarihinden şu sözleri almış: "Ahlâk düzeni sağlam olmayan ve soyguncularıyla başa çıkamayan bir cemiyet, - ruhunda arta kalmış vahşet hissinin de baskısıyla _ haydutlarına karşı hayranlık duyar." Kitabın hemen başına alınan bu sözlerden de kolayca anlaşılabileceği gibi Kemâl Tahir romanıyla ortaya bir mesele koymak istemektedir, Bilhassa 600 senelik bir imparatorluk devrinde hemen bütün Anadoluyu haraca kesmiş olan eşkiyaların menkibeleriyle kulakları dolmuş Anadolu köylüsünün korkuları, özentileri "Rahmet Yolları Kesti" de dile getirilmek istenmiş. Kemâl Tahir, çok iyi bildiği Çorum dolaylarım, oraların âdetlerini, deyişlerini, romanında ince ince işlemiş.

Eşkiya hikâyeleri ile yetişen 16 yaşındaki çelimsiz köy delikanlısı Maraz Ali, bir Alevi köyünde çerçilik yapan hilekâr, çıkarım bilir bir adamın yanında yanaşmadır. Ağası onun kabadayılık havesini çok iyi bildiğinden kendisi için bir fedai olarak hazırlar. Vur dediği yerde vuracak, öl dediği yerde ölecektir. Maraz Âli buna dünden razıdır. Aklı fikri hep eski devrin eşkiyalarında, onların yiğitlik hikâyelerindedir. Ama devir bir hayli değişmiş ve artık ortalıkta dağa çıkıp da yıllar yılı dağları haraca kesen eşkiyalar kalmamıştı. Yalnızca bunların namları söylenir, türküleri çağrılır olmuştur. Maraz Ali eski devir eşkiyalarından "Umum dağlar Müfettişi" diye nam salmış Uzun İskender adında tövbekar olmuş bir haydudun ağasının çerçi dükkânına yaptığı ziyaretleri büyük bir sabırsızlıkla bekler ve onun efece oturuş kalkışlarım, kabadayıca hareketlerini büyük bir gıpta içinde seyreder, ben de onun gibi olabilsem diye diye. yutkunur durur.

Marazın ağası çerçi Süleyman, çıkarından başka hiç bir şey düşünmeyen düzenbaz bir adamdır. Sungurlu köylülerini haraca keser. Bu köylerin bütün bakkaliye ihtiyaçlarını kendisi temin eder. Ancak, karşısına yeni bir rakip çıkmak üzeredir. Hem de zorlu bir rakip. Alevi köylerinin 80 una hükmeden "Dede", hükümetin devamlı surette "Dede" lik müessesesini baskı altında tutması karşısında işi ticarete dökerek kendini kurtarmak istemektedir. Dedenin çerçiliğe başlaması ise hâlâ Dedeye dini bakımdan büyük bir saygı besleyen Alevi köylülerini Çerçi Süleymandan alış veriş yapmaktan alıkoyacak ve Çerçi Süleymanın bütün kârı Dede'ye gidecektir. Süleyman bu işe bir çare bulmalıdır. Dede'den hoşlanmayan yalnız Çerçi Süleyman değildir. Dede'nin oturduğu köyün muhtarı Arif de Dededen yılgındır. Zira Dedenin nüfuzu muhtarınkini gölgelemektedir. Dede de Muhtar Arifin kendisim saymamasından dolayı Muhtarı muhtarlığından etmeğe çalışmaktadır. İşte menfaatlerin böylesine çarpıştığı bir muhitte, kırkım çoktan aşmış tövbekar eşkiya Uzun İskender ağa karısının üstüne Muhtar Arifin 14 yaşındaki kızına aşık olur. İlla da bu kızı alacağım diye' tutturur. Çerçi Süleyman, Uzun İskenderin ahbabıdır. Bu kırkından sonra azan azgın âşığın aşkından istifadeyi düşünür. Muhtar Arifle de anlaşır. Şayet Uzun İskender, köylülerden topladığı paralan gömmeden Dedeyi soyarsa kızı kendisine alıverecektir. Uzun İskender namlı bir eşkıya olmasına rağmen biraz safça, daha çok kadına, şaraba ve kumara düşkün bir adamdır. Çerçi Süleymanın lâflarına inanır. Üstelik Çerçi, sözlerine daha çok kuvvet vermek için kendi yanaşması Maraz Aliyi de eline külüstür bir tabanca verip Uzun İskenderin yanına katar. İskender de tövbekar olmuş eski eşkıyalık arkadaşlarından ikisini kandırır, yanına alır, bir hile ile eskiden beri kendisine iyilik eden Dedenin evine girer. Silah tehdidi ile Dedenin paralarım alıp giderler. Giderler ama, nereye? Daha evden dışarı çıktıklarında bakarlar ki yeri göğü seller götürmektedir. Çorum havalisi, yıllar yılı böylesine bir afet görmemiştir.

Kemâl Tabirin türlü motiflerle süsliyerek kaleme aldığı romanının ana çizgilerle hikâyesi budur. Ama Kemâl Tahir bu hikâyeyi öylesine ustalıklı anlatmış, öylesine mükemmel bir şekilde o muhit ahalisinin ve bilhassa Maraz Alinin ruh haletim vermiştir ki roman yalnızca bir hikâye şeklinde okunup geçilecek alelade bir roman olmaktan çıkmış, adeta bir destan olmuştur. Bunun yanında köy ve kasaba hayatının türlü meselelerine de dokunmayı bilen Kemâl Tahir "Rahmet Yolları Kesti" ile son yılların en başarılı romanlarından birini daha Türk edebiyatına kazandırmıştır.

T İ Y A T R O

Dormen Tiyatrosu

Kırılan ümitler

İstanbul seyircilerinin, bilhassa Tiyatroseverlerin sabırsızlık ve merakla beklediği Dormen Tiyatrosu, ilk temsillerine, ünce Brandon Thomas'ın -Charlie's Aunt- "Teyzesi"ni, sonra da Eugene O'neill'in "Karaağaçlar Altında" -Desire under the Elms- sını oynıyarak başladı. Beş gün arayla yapılan bu iki açılış Tiyatroseverler ve Dormenin rejisörlüğü hakkında birşeyler bilenler için nahoş bir sürpriz oldu. Dormen, bu iki oyunda da kendi çapının çok gerisinde hatalara düşmüştü. "Teyzesi" ni açıkça belirttiği gibi "gişe için" seçmişti. Ama oyun neden bu kadar düzensizdi? Brandon Thomas'ın bu oyunu, Cep Tiyatrosunun pırıl pırıl oyunlarım veren genç rejisör için oyuncak gibi bir işti. Halbuki, baş rollerdeki Erol Günaydının başarılı oyununa rağmen, piyes sürükleyici güldürücü olamadı. İkinci eserde tiyatroseverler, O'neill'in tamamen kifayetsiz bir ekip elinde ağır, tutuk bir oyun haline geldiğim gördüler. Herkes üzgündü. Biliyorlar ve inanıyorlardı ki genç Dormen, çok şey, hattâ Türk Tiyatrosu için yeni ümitler vaad eden bir rejisördü. Bu iki oyundaki aksaklığın sebeplerini haklı olarak merak ediyorlar, kurucunun en az kendisi kadar üzülüyorlardı.

Vakıa, başından beri pek çok talihsizlikler olmuştu. Haldun Dormen ilk önce ve uzun müddet, Ugo Betti'nin "Kraliçe ve Asiler"ini hazırlamıştı. Sonradan baş roldeki aktris için güçlükler çıktı. Tecrübeli bir amatör olan ilki, kabulü imkansız şartlar öne sürdü, maruf bir profesyonel olan ikincisi çalıştığı sahne ile kontratım bozmadı. Karar değişti, yerine O'neill ele alındı, hem de eldeki elemanlarla kifayet etmek zorunda kalınarak. Zaman azdı. Prensiplerini daima ön plâna almak dürüstlüğünü gösteren genç rejisör, bir iki hafta basta yatmasına rağmen perdelerini vaad ettiği zamanda mutlaka açmağa karar vermişti.

Bütün bunlar varid olabilirdi ama, seyirciyi ilgilendiren ve hükmünü verdiren gördüğü oyun olacakdı. Olmuş olanlar değil...

Öyle şeyler vardı ki, hiç bir mazeret bunları affettiremezdi. Evvelâ "Teyzesi"nde bir üslûp birliği yoktu. Charlie rolündeki Metin Serezli sahneye girmeden evvel "Jaak, jaaak" diye fazla Amerikanvari ve müzikal piyeslere yakışır sesler çıkarıyor, iki genç İngiliz hanımı rolündeki aktrisler, Commedia Dell'arte tarzında fazla mimikli oynuyor, Altan Erbulak, İngiliz uşağı karikatürize ederken bir "Clown" makyajı taşıyordu. İlhan İskender "Teyzesi" Erol Günaydını tam alaturka mıncıklıyordu. Bütün bunlar Dormenin rejisörü olduğu bir oyuna yakışan şeyler değildi. Yoksa, ilk gecenin heyecanı ile oyun ve oyuncular Dormenin ellerinden kurtulmuşlar, mizansen alabildiğine bambaşka bir yöne kayıp gitmiş mi idi? Nitekim, Dormenin kendisi, oyununda rahat ve ölçülü idi. Ama küçük bir sesi olduğu münakaşa götürmez olan Zerrin Arpad'ı sahne gerisine yürüterek konuşturmak, üstelik sesini sırtındaki şemsiye ile büsbütün boğmak gözden kaçacak şey değildi. Yine Cep Tiyatrosunda başarılı oyunlarını gördüğümüz aynı kabiliyetli aktris rolünü, -Colette'in Cherie'sindeki Lea'sı-, bir kaç saat afif olmağa karar vermiş zannını veren şuh, mimikli bir kompozisyonla oynuyordu.

Haldun Dormen
Ümitleri kırdı

Bütün oyun boyunca yükü omuzlarında taşıyan, teyze rolündeki Erol Günaydındı. Bu genç ve başarılı aktör daha iyi şartların içinde olabilseydi, Dormenin Brandon Thomas'i sahneye koyuşundaki ön fikir pek âlâ affedilebilir, oyunun iyi tesiri ile münakaşa konusu olmıyabilirdi.

İngiliz sahnelerinin büyük şöhretlerinin, en az bir kere, "şirin teyze" oldukları malûmdur. Buna benzer bir rolü oynadığı için Allec Guines'e çatan bir kritiğe, diğer bir İngiliz otoritesi "Aktörlerin de istirahate ihtiyacı vardır, Allec Guines de, işte şimdi yaptığı gibi bazen terliklerini ve robdöşambrını giyer ve istirahat eder, yani böyle bir eserde oynar" diye cevap veriyordu. Brandon Thomas'ın oyununu, bütün gözlerin ne. zamandır üstüne çevrilmiş olduğu Dormen Tiyatrosu ancak böyle bir "istirahatte" imiş gibi sahneye koysaydı, biz de, aşağı yukarı aynı şeyleri söyliyebilecektik. Ama bu, tiyatronun ilk oyunu idi ve tiyatroseverler sahnede soyunmadan evvel, sımsıkı ve dipdiri giyimli bir tutumu özlemişlerdi. Genç amatörlere olan sevgilerine rağmen, henüz sahnede rahat nefes almak alışkanlığına bile erişmemiş, tecrübesiz bir elemanın, hem de Şükran Akın gibi durmuş oturmuş bir aktris'in refakatinden karşılarına çıkarılmasını haklı olarak hüsnüniyetlerinin suiistimali olarak kabul ettiler.

Fiyaskolar festivali

Eugene O'neill'in "Desire under the Elma" Karaağaçlar Altında isimli piyesi yüklü, tansiyonlu bir sahne eseridir. O'neill, baba Freud'un bütün çaprazlıklarını kullandığı eserinde, kişilerinin hepsinden keskin çizgiler, tam etkili bir oyun istemiştir. Cabot kardeşler üç tanedir, üçünün de yaşlı, haşin babanın zoruyla taş toprak ile savaşmaktan sabırları tükenmiştir. En küçükleri Aben Cabot, bir başka ananın oğlu, çiftliğin ise yaramazı faydasızıdır. Anası yolu ile kendinin saydığı çiftliğin sahibi olmak sevdasındadır. Babasını anasının katili ve kendi malının gasıbı olarak görür. Ölen anasına karşı tam bir Odip kompleksi duygululuğunu taşır. İlk perde sonunda, ne zamandır aralarında bulunmayan baba Cabot'un bir "analık", genç bir zevce ile döndüğünü gören iki büyük kardeş altın peşinde Kaliforniyanın yolunu tutarlar. Oyun, haris, ilk defa kendine ait bir odası, evi olan Abbie Cabot ile baba oğul arasında düğümlenmeye başlar. Abbie hırslıdır, haşindir, oyunbazdır, aşiftedir. Aben'i kendine bendeder. Çiftliğine sahip olmak uğruna Aben'dan edindiği bir oğulu baba Cabot'a maleder. Bütün çekişmelerinin sonunda Abbie'ye vurulmuş olan genç Cabot, babasının ağzından onun kendine bir oyun ettiğini anlayınca, Abbie'den nefretle uzaklaşmak ister. Aşkının her şeyin üstünde olduğunu anlayan Abbie, aralarındaki engeli ortadan kaldırmak umudu ile çocuğunu boğar. Aben suçlu sevgilisini şerife teslim eder. Bütün felâketlere rağmen yine birbirlerinden geçemezler ve kaderi beraber karşılamak üzere birleşirler.

O'neill'in dramının yükü en fazla Aben, Erol Keskin ile Abbie, Yıldız Alpar üzerinde idi. Erol Keskin ilk perdeden son perdeye kadar ölçüsüz, rahatsız edici, oynayışını değil kendini göze sokmak istercesine davrandı. En fenası, bir Amerikan aktörünün kötü bir kopyası olarak oynadı. Bütün repliklerinin değişmez temposu olarak kullandığı işaret parmağı, kâh muhatabına, kâh yere, kâh göğe, sağa sola seri, sinirli çizgiler çizip durdu. Babası ile boğuşurken, Abbie ile sevişirken, kendini başlangıcı ve bitişi olmıyan ölçüler içinde oraya buraya fırlattı. Bir kelime ile O'neill'in ve Dormen'in aley-

hine ne mümkünse yaptı. Aktörlerin, iyi bir rejisörün muti kuklaları olabileceğini bilenler için, Erol Keskin'in her gafı, her yetersizliği haklı olarak rejisörün sorumluluğuna mal edildi.

Yıldız Alper, ağır rolünde elinden geleni yaptı. Vaadkâr bir aktris olan Alpar, ölçülü kalmağa bilhassa dikkat etti. Muvazeneyi bozmamak için yavaş ve çekimser olmayı tercih etti. Bu endişe, çocuğunu boğduktan sonra, oyuncağını kıran bir çocuğun hafif, korkak itirafını hatırlatan, yumuşak, özür dileyici bir sesle "onu öldürdüm" diye fısıldamasına sebep oldu. Aksayan, Yıldız Alparın oyun gücünden çok, hareket noktasının yanlışlığı idi. İyi bir oyuncu olmasına rağmen ahenkli adımlarla, pıtır pıtır yürüyen bu minnacık kadın, ne yapsa Abbie Cabot görünüşünde olamazdı. Alpar'a bu rolü vermek hem rolü, hem aktrisi harcamak oldu!..

Son perde esnasında, bir tiyatrosever, bebeğin şerefine evdeki toplantı sahnesini ve bu kısmın olaylarını işaretle "O'neill her halde en az Dormen kadar tiyatro biliyordu. O bile bu sahneyi dört ayrı hacimde halledebilmiş" diyordu. Gerçekten de sahneye koyuş, hele tablo aralarındaki uzun ve mutlak karanlıklar oyunun akışını kesiyor, seyirciyi büsbütün karamsar yapıyordu. Bütün oyuncular bozuk bir diksiyonla konuştular. Baba Cabot'da Yılmaz Gruda, belki de sırf bu yüzden, iyi bir oyuncu olabilmek şansını kaybetti. Yalnız Fikret Hakan, bu eserdeki rolü ile başarılı, değerli bir sahne hayatına başlamış oldu. Oyuncuların hiç şüphesiz en iyisi, seyirciyi kavrayabilen yegâne oyuncu idi.

Her iki oyunun da iyi tarafları yok mu idi?.. Vardı tabiî. Erol Keskin bile, kötü oyununu iyi dekoru ile telâfi etmişti. Atina bunlar Dormen Tiyatrosundan zaten beklenen şeylerdi. Her aksaklık bu genç rejisörün şahsında daha fazla tepki yarattı

Oda Tiyatrosu

Beklenen piyes

Oda Tiyatrosu mevsimine Karl Witterling'ten Sevim Özakmanın dilimize çevirdiği Samanyolu isimli piyesle girerken, ilk defa açılış gayesine yaklaştı. Bilindiği gibi, Devlet Tiyatrosu sahnelerinin arasına bir de Oda Tiyatrosu katılırken gaye, bu tiyatroda avant-garde piyeslere yer vermekti; daha doğrusu, bu, böyle olmalıydı. Çünkü üç tiyatrosu olan bir şehre değişik karakterli bir tiyatro daha kazandırırken her halde, bu 66 kişilik tiyatronun gişesinden medet umulmuyordu. Olsa olsa böyle bir tiyatro yeni ve cesur denemeler için açılmış olabilirdi. Ama geçen mevsim boyunca seyirciler, hayretler içinde bu küçücük tiha da ticarî piyesler seyrettiler. Meselâ bunlardan bir tanesi çok hafif bir Boulevard komedisi, diğeri de polisiye bir piyesti. Piyesler zevkle seyredilmişti ama...

İşte Oda Tiyatrosu boşuna geçirdiği bir yıldan sonra ikinci faaliyet yılının basında -bundan sonrasının ne olacağı bilinmemekle beraberbeklediği piyese kavuşuyor ve seyirciler de, böyle bir sahneye yakışan avant-garde tiyatronun sağlam örneklerinden birim seyrediyorlardı.

Deliliğe methiye

Samanyolu'nu seyredenler konusu bakımından olduğu kadar kuruluşu bakımından da orijinal bir piyesle karşılaştılar. Konu, hukuk müessesesinin zayıf bir tarafını yakalıyordu. Hikâye şu idi: Harpten sonra köyüne dönen bir adam, köy muhtarından hukuken ölmüş, yanı siciline ölü kaydı düşürülmüş olduğunu öğrenir. Bu yüzden tarlalarım ve nişanlısını kaybetmiştir. Muhtar, ona köyde durmamasını, uzaklara gitmesini ve kendisine yeni bir hayat kurmasını söyler. Adamı gittiği yerde yeni belâlar beklemektedir. Harpte ölmüş olan fakat hukuken yaşıyan bir adamın hüviyet cüzdanını almıştır. Bu adamın şahsiyetine girmek ister. Ama kötü talibi peşini bırakmıyacaktır. Çünkü hüviyetini aldığı adam bir sürü suçlardan aranan bir sabıkalıdır. Bu yüzden başı belâlara girer. Hapsolma tehlikeleri atlatır. En sonunda tanıdığı bir İtalyan meyhaneci, onu bir lunaparka, motosikletle atraksiyon yapan bir dostunun yanına gönderir. Adam burada iyi para kazanır. Ama iş tehlikelidir. Şimdiye kadar aynı işi tutanlar en çok altı ay dayanabilmiş, altı ay sonra düşüp ölmüşlerdir. O da bir müddet dayanır, günün birinde de, bir buhran içinde numarasına başlar ve düşer. Ama ölmez. Yalnız iyileştiğinde kendisim bir akıl hastahanesinde bulur..

Konusu bu olan piyesin işlenişi de seyirci için bir hayli ilgi çekiciydi. Piyes hastahanede başlıyordu. Doktorun telefon muhaveresinden, klinikte hastalığı damda dolaşmak olan birisinin bulunduğu anlaşılıyordu. Bu konuşma devam ederken de odanın açık penceresinde beliren hasta içeriye giriyor, doktorun şaşkınlığından da istifade edip konuşmaya başlıyordu. Söylediği şuydu: İnsanların hiçbiri aslında normal değildir!. "Meselâ siz doktor, -diyordu-, biyografinizde okudum. Önce aktörlük, sonra duvarcılık yapmışsınız.. Sonra da doktorluk. Hayatınızın seyri insana pek itimat telkin etmi-

Piyesin temi de aşağı yukarı bu sözlerde saklıydı. Yazar asrımız insanlarının keman hepsinde normal olmayan bir takım taraflar bulunduğunu söylemek istiyordu.

İkili oyun

Samanyolu iki kişilik bir piyestir. İki kişilik bir piyestir ama oyunun içinde tam yedi tip, ramp aydınlığına çıkar. Piyeste vazife alan Devlet Tiyatrosu Sanatçılarından Asuman Korat bu tiplerden beşim, Saim Alpago da ikisini canlandırıyorlardı.

Asuman Koratı önce doktor, sonra muhtar, müfettiş, İtalyan meyhaneci ve nihayet motosiklet atraksiyoncusu rollerinde seyrettik. Bütün oyunu başarıyla götüren Asumanın, muhtar rolünü biraz alaturka oynamasından başka hiçbir kusuru yoktu.

Saim Alpagoyu ise oyunun büyük kısmında hasta rolünde gördük. Devlet Tiyatromuzun usta oyuncusu küçük mimiklerle ördüğü oyununda başarılıydı ama ezeli hastalığı olan replikleri tam manasıyla ezberliyememesi -bu eksiğini ustalıkla örtmesini bilen bir aktör de olsa- çok yerlerde sürçmesine yol açtı. Devlet Tiyatromuzun en avant-garde anlayışlı sanatçısı olan Saim Alpagonun, tiyatroda suflorün yeri olmadığını artık anlaması gerekir.

Devlet Tiyatromuzun en "fantazili" rejisörü olan Saim Alpago, Tufandan sonra Samanyolunu da başarılı bir şekilde sahneye koymuştu. Üstelik Alpagonun oyununun son tablosundaki başhekim kompozisyonu, şüphesiz Samanyolu piyesini seyredenler tarafından uzun zaman unutulamıyacaktır.

Büyük Tiyatro

Kitaptan sahneye

Haldun Taner ismini başlangıcından beri dikkatle takip edenler,

onun ilk hikâye kitabı olan "Yaşasın Demokrasi" yi hatırlıyacaklardır. İşte bu kitabı okuyanlara, Büyük Tiyatroda mevsimin ilk piyesi olarak oynayan Dışardakiler hiç de yabancı . gelmedi. Gelemezdi de, günkü Dışardakiler adlı piyesin temi bu kitaptaki "Sahibül Seyfül Kalem" hikâyesinden başka, bir şey değildir. Haldun Taner ilk hikâyelerinden birini seneler sonra tekrar tezgâha almış ve aynı konuyu bu sefer de bir piyes olarak işlemiştir.

Piyesin konusu yaşlı insanlarla ilgilidir. Darülacezeden çıkan eski ittihatçılardan Yümnü beye çevresindekiler, daha doğrusu kendisini tanıyan genç bir gazeteci, hatıralarım yazmasını söyler. Maksat hayatının son basamağında olan bir insanın sön günlerine bir mana kazandırmak, böylece onun sessiz sedasız, bir kandil alevi gibi tükeneceğine, bir saman alevi gibi parlayıp öylece bitmesini sağlamaktır.

Haldun Tanerin bu piyeste savunduğu herhangi bir tez yoktur. Dışardakiler bir melodram yahut bir komedi değildir. Yazar sadece bir hayat kesidi vermek, seyircinin gözü önünde birkaç tip yaşatmak istemiştir.

Dışardakiler'in küçük bir hikâyeden çıkarıldığı, Büyük Tiyatroda her halinden belli oluyordu. Sekiz tablolük piyesin üç tablosu rahatça çıkarılabilir ve oyun bu haliyle de aşağı yukarı aynı neticeyi verirdi.

Tanerin Dışardakiler'le seyirciye verdiği tek ümit diagloglari kurmayı bilişinden geliyordu. Bundan yazarın tiyatro tekniğine vâkıf olduğu hakikati ortaya çıkıyordu. Eğer Haldun Taner bu usta dialoglarını ilerde bir incir çekirdeğini doldurmakta değil de daha ciddi, daha dört başı mamur temleri işlemekte kullanırsa ortaya sağlam eserler çıkarmamasına hiçbir sebep yoktu. Ama bunun için de ilk şart yazarın, hikâyelerinde olduğu gibi tatlı sularda, değil de biraz dalgalı, biraz hırçın sularda dolaşmasıydı.

KELİME YAPISI İNGİLİZCE'DE

BÜLENT GÖKSAN

İngilizce öğrenmekte olanlarla bütün talebelerin faydalanabileceği bu kitap, İngilizce kelimelerin ne şekilde yapıldığını göstermekle kelime bilginizi kısa zamanda 5-10 misline çıkaracaktır.

Kitap:
P.K. 43, Samanpazarı . Ankara adresinden 125 kuruşluk posta pulu mukabilinde istenebilir.

Ahmet Beye de bir reji

Devlet Tiyatromuz nedense rejisörlük işini pek ciddiye almaz. Sahnede aktör olarak biraz emek sarfedip, senelerini harcayan bir elemanı oldu mu, hemen aline bir piyes, bir de sahne teslim ediliverir. Halbuki rejisörlüğün, aktörlükten ayrı bir mesai istediği, bu işin ayrı bir etüd **ayrı** bir kabiliyet işi olduğu bir hakikattir. Bütün dünya bilir ki sahne eseri olsun, beyaz perde eseri olsun, daima rejisör denen şahsa bağlıdır. Rejisörün başarısı bir eseri ayakta tutmaya, başarısızlığı da yerlere batırmağa yeter. İşte Devlet Tiyatromuz her önüne gelen sanatçısına bir piyes, bir de sahne teslim ederken tiyatro sanatının 'A' sı olan bu hakikati anlıyamamış görünüyor. Devlet Tiyatromuzun herşeyden önce rejisörlük tahsilinden, rejisörlük tecrübelerinden geçmiş sanatçılara ihtiyacı vardır. Devlet Tiyatrosu idarecileri bu sefer de Dışardakiler 'in rejisini Ahmet Evintana vermekle bu konudaki lâkayıtlığa bir' yenisini eklediler.

Ahmet Evintan bir sanatçı olarak şüphesiz bütün iyi niyetiyle çalışmış, elinden geleni yapmıştı. Piyesin neyi vermek istediğini anlamıştı.. Piyesin neyi vermek istediğini anlamıştı ama hepsi bu kadardı; bu da hiçbir şeye yetmezdi. Bir kere Evintan bir rejisörde olması lâzımgelen imajinasyon gücüne sahip değildi. İkincisi, reji konusunda teknik bilgisi yetersizdi. Meselâ sahnenin ön plânına konan kafesli veranda hemen hemen bütün antrelerin yapıldığı gerideki giriş kapısını maskeliyor ve bu kısımdaki oyun bölümlerini salonun yarısı göremiyordu. Bundan başka oyuncuları çoğu zaman verandanın içinde topluyordu. Buradaki düzensiz kalabalık sahne armonisini tamamen bozuyordu. Hatta öyle zamanlar oluyordu ki seyirci bir kaç oyuncunun sırtlarından, omuzlarından başka bir şey göremiyordu. Böylelikle repliklerin kimden geldiği bile anlaşılmaz hâl alıyordu. Bunlar düşülen hataların en belli başlılarıydı. Temsil boyunca oyuncuların sahneye dağıtılışlarında sahne düzeni, armoni diye bir şeye rastlanmadı. Repliksiz kalan bütün oyuncularda, bir ne yapacağını bilmezlik sürdü gitti. Enişteşinin ve ablasının yanında sığıntı olan bir kızın bir giydiğini bir daha giymemesi, tabiî seyircinin ilk gözüne batan mantıksızlıktı..

Oyunun başlıca rollerini de Ahmet Evintan, Kerim Afşar, Tekin Akmansoy, Tijen Par, Semiha Berksoy, Meliha Ara paylaşmışlardı. Yazarın yapmak istediği, bir hayat kesiti içinde üç beş tip canlandırmak olduğuna göre oyunculara büyük iş düşeceği muhakkaktı. Bu işin içinden tam not alarak çıkanlar Semiha Berksoy, Ahmet Evintan ve radyodaki komedilerde alıştığı cinsten bir rolü oynayan Tekin Akmansoy oldular.

S P O R

Teşkilat

"Who's who?"

Geçen hafta içinde, haberleri önce heyecanla verip sonra tatlı bir lisanla tekzip etmekle tanınmış bir günlük gazete, Türk Futbol Federasyonunun istifa ettiği haberini gene heyecanla verdiği zaman, doğrusu aranırsa spor çevrelerinde uyanan hayret hayli büyüktü. Futbol Federasyonunun istifası için sebepler aranıyor, İspanya- millî maçı ile ilgili hazırlıkların kifayetsizliğinden dem vuruluyor, hattâ daha ileri gidilerek tribünlerden hayasızca fışkıran galiz küfürlerin veya son derece kötü hakemlerin hâdisenin müsebbipleri arasına katıldıkları söyleniyordu. Ancak meşhur gazetenin haberi bir kaç saat yaşayabilmiş, Babıâlinin telefonları "Acele Basın - Ankara" olarak döndüğünde durum bütün açıklığı ile anlaşılmıştı. Futbol Federasyonu istifa etmemişti ve idarecilerinin söylediğine göre, bütün kudreti ile "dimdik" işbaşındaydı. Haberi veren gazetenin "bir tahmin" veya "bir arzu" olarak kabul edilen yazısında haklı olduğu bazı noktaların bulunması işi aleni münakaşa mevzuu haline getirdiği vakit, iki yıldır zaman zaman sayılıp dökülen maçlar, teşkilâtla, ilgili hâdiseler tekrar meydâna çıkmıştı. Futbol Federasyonu kaidelerinde istifa keyfiyeti o kadar sık tekrar edilen ve o kadar çabuk geri alınan bir şeydi ki, meşhur gazetenin L tribününde veya Degustasyonda kulağına çalınmış bir şaka, hakikatrniş gibi sütunlarına geçmiş olabilirdi. Misal çoktu. Geçen sezon sonunda Federasyonun şöhretli tek secicisi Eşfak Aykaç, bir defa basın'a kızdığı inin birer defa da Galatasaray ve Fenerbahçe kulüplerine sinirlendiğinden dolayı istifa etmiş, sempatik bulduğu gazetelerin telefonlarını işleterek . istifasını açıkça bildirmişti. Fakat haberleri yalanlamakta pek usta olan bu teşkilât, aynı telefonları bir saat içinde ikinci defa işleterek "kusura bakılmamasını" söylemiş, Eşfak Aykaçın bir anlık tehevvür neticesinde istifa ettiğini ve bunun "asla olamayacağını" bildirmişti. Aykaç hâdiselerinin hemen peşinden Federasyon kademeleri ile kulüpleri arasında mekik dokuyan idarecilerin her gün verilip akşam geri alınan meşhur istifaları işin şakaya gelir tarafı olmadığını gösterince, basın pür, dikkat, Macaristan galibi Federasyonu kollamağa başlamıştı. Teşkilât üyeleri, futbolla ilgili haberlerden çok "havadan sudan" sebeplerle yoklanıyor ve saat başı gazetecilerin "yeni birşeyler var mı?" sualine muhatap, oluyorlardı. Bu "yeni şeyler," efkârı umumiyeyi de eğlendiren şeylerdi. Gazeteciler, Eşfak Aykaçın istifa tefrikasının halkı son derece meşgul ettiği en-

Eşfak Aykaç
Eder mi eder!.

lamışlar, pek bol gelmeye başlayan mektuplardan, meseleyi sık sık ortaya atmanın kârlı neticeler vereceğini çıkarmışlardı. Gün yoktu ki, gazetelerde "istifa ettim" veya "Hayır. Hayır... etmedim" başlıklı haberler veya papatya yapraklarını kopararak "edeyim mi... etmiyeyim ... mi?" diye düşünen Aykaçlı karikatürler çıkmasın. Sporumuzun nazik bir sahası mizah havasına girmişti. Ancak ölü sezon, nazarları Federasyon üzerinden çekmişti. Fakat mevsim başlayınca eski tertip haberler de peşpeşe dizilmeğe başladı. Bu defa tutulacak kulplar çok daha sıcaktı. Federasyon Başkanı Hasan Polat, D.P. Trabzon Adayı idi. Böyle fevkalâde nazik bir memleket meselesinde yapacağı yorucu çalışma, seyahatler, bölgesindeki tetkik gezileri. Meclis toplantıları, parti kurul toplantıları, Polatın Federasyondan hayli uzak kalmasını mecbur kılacaktı. Polatın istifası mümkündü. Bu ise Federasyonun toptan dağılması demekti. Bu arada basın, sevgili dostu Eşfak Aykaçı da yoklamadan duramazdı. Aykaç bütün yoklamaları kaybetmiş[1], fakat merkez vetosunu kullanmıştı.

Futbol

Kavga başladı

Arjantinin şöhretli futbol otoritesi D.T. Stabile, Avrupalı Basın mensuplarıyla konuşurken bir defasında "Arjantinde kavgayı neden önleyemediğimizi **soruyorsunuz. Ben de size** soracağım: **Siz nasıl önlüyorsunuz ? " demişti. Kurt** idarecinin **suali** cevaplandırılamamış, bunun üzerine Stabile sualine gene kendisi cevap vermişti. "İyi hakemlerle". Dünyanın üzerinde hassasiyetle durduğu hakem problemi, teknik mevzular, spordaki cemiyet meseleleri veya takım ilminden Öne alındığı zaman, muayyen kaideler ve binlerce gözün önünde maç idare edenlerin mesuliyet ve rolünün kazandığı "ehemmiyet" önceleri mühimsehmemiş, tevali eden hâdiseler, şikâyetler, kavgalar nihayet "hakem" dâvasının en mühim mesele olduğunu kabul ettirmişti. Hazırlıklarını modern yollarla yapmış veya galibiyeti hak etmiş bir ekip, yanlış veya tarafgirane öten düdükler önünde herşeyden evvel bir sinir harbini kazanmak zorunda değil miydi ? Bu ise spor kanunlarının hududu dışındaydı.. Hiçbir ekip maçtan önce veya maç içerisinde kötü hakem, tarafgir hakem düşünmiyerek, bitaraf bir düdükle sportif mücadelesini yapacaktır. Ancak bu ne dereceye kadar mümkündür? İki haftadır had dereceye varan hakem buhranı memleketimiz futbolunda oynadığı mühim rolü göstermiş ve gene ön plâna gelmiştir. Hâdiseler serisi belki çok eskiden başlamıştı. Fakat "Kara Çizgi"yi aşması Fenerbahçenin İzmir seyahatine rastlıyordu. Bütün Futbol çevreleri, Fenerbahçeli Lefterin İzmirli bir hakemi maç içerisinde reddettiğinden bahsediyor, çirkin hâdiseler dillerde dolaşıyordu. Ancak bütün olanlar bu kadarcık değildi. Aynı Lefter, Fenerbahçenin Emniyet ile oynadığı lig maçında, bir Ankaralı hakemin gözü. önünde, rakip oyuncuyu top yokken bir kafa darbesi ile yere yıkmış ve hiç bir cezaya hedef olmamıştı. Hakemin bu maçtaki idaresi çirkin hâdiseden sonra ikinci plânda kalmaktaydı. Esas, oyuncunun hareketi, ilk hâdisede uğratıldığı cezadan sonraki kötü cesaretiydi. Aynı haftanın, çok korkunç ikinci veya otuzbeşinci hâdisesi İstanbulspor - Galatasaray maçında cereyan edecekti. Galatasaray sol içi Kadri, topun çoktan pozisyonu terk ettiği anda ve kasdî bir tekme ile İstanbulspor sağaçığı Kasapoğlunu yere sermişti. Hâdiseyi bütün' teferruatı ile. gören numaralı tribün seyircileri yerlerinden fırlamıştı. Bir insan yaralanmıştı. Hakem çağırılmış ve hâdise önünde cereyan - ettiği için yan hakemine sorması istenmişti. Ancak yan hakem o menhus savunmayı yaparak "Görmedim" dediğinden, insanı iliklerine kadar donduran bir his tribünleri kaplamış, yerde kıvranan suçsuz, saha dışına alınırken, suçluyu cezalandıracak el bir türlü kalkmamıştı. Oyunun, bu vakadan sonra "futbol"a benzemesi elbette beklenemezdi. Hakemin cezalandırmaktan kaçındığı suçlu, sinirleri bir anda bozulan ve ceza verilmediğim görerek cesaret bulan rakipler tarafından yumruk ve tekme ile ezilmeğe başlanmış, "spor yapılsın" diye kurulan bir çimenlikte yerlere serilmişti. Rezaletin sonu düşünülebilir. İşe mecburen polis müdahele etmiş, çirkin küfürler, yumruklaşmalar ve gürültüler arasında kavgacıları dışarı atabilmişti. Ertesi gün intişar eden gazetelerin, kökleri çok derinlere inen, vak'a ile alâkasız neşriyatı işin aslı aranırsa çok daha korkunçtu. Suçlu kimdi? Hepimiz... Evet... Hepimiz suçluyduk. Futbolcu, hakem, gazeteci, seyirci... Hepimiz.. "Herkes kapısının önünü süpürsün, şehir temiz olacaktır.", sözünü hatırlamamıştık. Başlarımız eğikti.

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

Kapak baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

1957 yılı çekilişlerinde

EVLER

Apartıman Daireleri

Zengin Para İkramiyeleri

veriyor!

TÜRKİYE KREDİ BANKASI A.O. İSTANBUL 1948

100 liralık bir hesap 1957 yılında size saadet getirebilir.

Ütü yaparken

devamlı suretle ütünün kolunu tutan eliniz katılaşır, sertleşir ve nasırlar vücude gelir.

PRINCESSE EL LOSYONU

Cild tahribatını önler çatlakları geçirir, nasırları yok eder. Size pamuk gibi bembeyaz ve yumuşak eller kazandırır.